

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารงานของโรงเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นตัวแบบเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาลำดับงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าว พบว่า มีงานวิจัยและผลงานของนักวิชาการและนักการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาวิจัยในลักษณะเหตุและผล โดยกำหนดเป็นหัวข้อการนำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล
 - 1.1 ความหมายของประสิทธิผลของโรงเรียน
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน
 - 1.3 ลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียน
2. ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
 - 2.1 หลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
 - 2.2 ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
3. การบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
 - 3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
 - 3.2 ความหมายและความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา
 - 3.3 ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.4 การบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
4. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น
 - 4.1 ความหมายของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้น
 - 4.2 ลักษณะของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้น
 - 4.3 ขั้นตอนการสร้างโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น
 - 4.4 ขั้นตอนการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น

4.5 กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล

1. ความหมายประสิทธิผลของโรงเรียน

ปัจจุบันสังคมมีความคาดหวังไว้กับโรงเรียนสูงกว่าองค์กรอื่นๆ เนื่องจากโรงเรียนเป็นองค์กรทางสังคมที่มีหน้าที่ในการสร้างเยาวชนให้เป็นคนที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่าปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับเรื่ององค์กรที่มีประสิทธิผลเป็นเรื่องที่มีผู้ศึกษามุ่งมั่นที่จะพัฒนาองค์การของตนให้ก้าวไปถึงความเป็นองค์กรที่มีประสิทธิผล แต่บางครั้งความหมายขององค์กรที่มีประสิทธิผลของแต่ละองค์การ ยังคงมีความแตกต่างกันตามแต่พิจารณาในด้านของปริมาณ คุณภาพหรือผลสัมฤทธิ์กัน ผู้วิจัยได้นำนิยามของนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศมาสรุปรวมและจัดประเภทนิยาม ความหมายของการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล เพื่อเป็นกรอบการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (บัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 252) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลว่า หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น ส่วนพจนานุกรมของ Merriam-Webster (Merriam-Webster, 2001, p. 98) ให้ความหมายว่า ประสิทธิผลเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ จากความมั่นใจหรือจากความต้องการ ความพร้อมความโน้มน้าวที่ทำให้เกิดการดำเนินการขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นจริงตลอดจนการมองสิ่งที่เกิดขึ้นโดยมีมิติในเรื่องของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ Price (Lowless, 1979, p. 34; Cited in Price, 1963, p. 384) ที่กล่าวว่า ประสิทธิผล คือ ความสามารถในการดำเนินการให้เกิดผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมีตัวบ่งชี้ว่ามีประสิทธิผลขององค์การ 5 อย่าง คือ ความสามารถในการผลิต ขวัญกำลังใจ การปฏิบัติตามแบบอย่าง การปรับตัวและการเป็นปีกแผ่นขององค์การ ซึ่งคล้ายกับ Steers (1970, p. 8) กล่าวว่า ประสิทธิผล หมายถึง การที่ผู้นำได้ใช้ความสามารถในการแยกแยะการบริหารงานและใช้ทรัพยากรให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่นเดียวกับ Fiedler (1967, p. 38) ที่กล่าวว่า ประสิทธิผล คือ การที่กลุ่มสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ Walsh (1999, p. 235) กล่าวว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลเป็น

ที่ต้องการ หมายถึง การที่โรงเรียนมีระบบที่เอาใจใส่ต่อความอ่อนแอทั้งหลายที่ปรากฏ ออกมาโดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ การบริหารจัดการและการจัดการของโรงเรียนและ Benis (1997, p. 202) ให้ความหมายของประสิทธิผลของโรงเรียนว่า หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวเปลี่ยนแปลง พัฒนาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อรวมพลังให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการปฏิบัติภารกิจของโรงเรียน ส่วน Princeton (Princeton University, 2005, p.11) ให้นิยามประสิทธิผลว่า เป็นความสามารถที่จะปฏิบัติภารกิจให้บรรลุจุดมุ่งหมาย งานที่ทำประสบความสำเร็จและเกิดผลอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นการตัดสินใจและปฏิบัติตามขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมาย การตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติจนบรรลุผลที่พึงประสงค์ในเวลาที่กำหนด

สอดคล้องกับ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551, หน้า 13) ได้กล่าวถึง ประสิทธิภาพของโรงเรียน หมายถึง ระดับความสำเร็จหรือการบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโรงเรียนที่กำหนด ทั้งด้านผลผลิต (Outputs) และผลลัพธ์ (Outcomes) โดยมีความหมายครอบคลุมถึงผลผลิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสำคัญและความพึงพอใจของครู ผู้ปฏิบัติด้วยและ Reynolds and Cremers (1990, p. 1) ได้กล่าวถึง การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลว่าเป็นโรงเรียนที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณภาพของการศึกษา

จากการให้ความหมายของนักวิชาการสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับความสำเร็จหรือการบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ และโรงเรียนที่มีประสิทธิผล หมายถึง โรงเรียนที่มีความสามารถในการดำเนินการพัฒนาตนเองได้ ประสพผลสำเร็จในการผลิตผลลัพธ์ที่มีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน

สภาพโดยทั่วไปในการดำเนินงานนั้นโรงเรียนนับว่าเป็นองค์การประเภทหนึ่ง ดังนั้น “ประสิทธิผลของโรงเรียน” จึงมีความหมายเช่นเดียวกับ “ประสิทธิผลขององค์การ” ซึ่งองค์ความรู้ เรื่อง ประสิทธิภาพขององค์การเกิดจากการศึกษาและวิเคราะห์วินิจฉัย องค์การอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดการนิยามและการตีความหมายหลากหลาย นักวิชาการได้ให้ความหมายประสิทธิผลขององค์การไว้แตกต่างกันตามลักษณะขององค์การและมุมมองของนักวิชาการ ซึ่งผู้วิจัยนำนิยามของนักวิชาการมาสรุปรวมและจัดประเภทนิยามได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง ให้นิยามคำว่าประสิทธิผลของโรงเรียนหรือประสิทธิผลขององค์การในรูปของความสัมฤทธิ์ หรือความสำเร็จของการดำเนินงานของโรงเรียนหรือองค์การ ตามเป้าหมายที่กำหนดนักวิชาการกลุ่มนี้ ประกอบด้วย Gaertner & Ramnaraya (1983, p. 245) ที่นิยามว่า ประสิทธิผลขององค์การเป็นผลมาจากการดำเนินงานหรือผลที่เกิดจากการดำเนินงานขององค์การที่บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ ส่วน Pfeffer & Salancik (1978, p. 37) นิยามว่า ประสิทธิผลขององค์การเป็นผลลัพธ์ที่แสดงถึงศักยภาพขององค์การในการจัดการได้ตามวัตถุประสงค์ขององค์การและกลุ่มบุคคลในองค์การ เช่นเดียวกับ Vappu (Vappu, 2000, p. 125; Lock and Crawford, 2005, p. 25) ให้นิยามว่า ประสิทธิผล หมายถึง ระดับที่องค์การดำเนินการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

กลุ่มที่สอง ให้นิยามคำว่าประสิทธิผลของโรงเรียนค่อนข้างแคบและเฉพาะเจาะจง เน้นผลลัพธ์และผลผลิตที่เกิดกับนักเรียน นักวิชาการกลุ่มนี้ ประกอบด้วย Reid and Other (Reid, et. al, 1988, p. 43) ให้นิยามคำว่าประสิทธิผลตามทัศนะของครูผู้สอนผู้มีประสบการณ์และผู้บริหารโรงเรียนที่กำลังศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ว่า ประสิทธิผลของโรงเรียน หมายถึง ศักยภาพและความสามารถของนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน Ammstrong. et.al. (1988, p. 143) ได้ให้นิยามว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลสูง หมายถึง โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าระดับเกณฑ์มาตรฐานในการทดสอบสอดคล้องกับ Hoy and Miskel (2005, p. 245) ที่นิยามว่า ประสิทธิผลของโรงเรียน หมายถึง การที่โรงเรียนสามารถผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง พัฒนา นักเรียนให้มีทัศนคติเชิงบวก สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาได้และศิริชัย กาญจนวาสี (1989, p. 96) ให้นิยามว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นความสามารถในการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติที่ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

และกลุ่มที่สาม ให้นิยามคำว่า ประสิทธิผลของโรงเรียน หรือองค์การ ในหลายมิติของการบริหารอันจะมีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งนักวิชาการกลุ่มนี้ประกอบด้วย Downson (Downson. (1996, p. 5); Hall (1996, p. 43) ให้นิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่า เป็นผลของการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ความสำเร็จครอบคลุมถึงความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งส่วนที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จ

ตามเป้าหมายของโรงเรียนโดยต้องพิจารณาถึงเป้าหมายที่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา และเงื่อนไขของผู้ปฏิบัติงาน ส่วน วิโรจน์ สารรัตนะ (2548, หน้า 323-324) ให้ทัศนะเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิผล (Effective School) หรือความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน (School Effective) ว่า เป็นคำที่ยากจะให้นิยามได้อย่างชัดเจนว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง เป็นเรื่องที่ต้องมีการอภิปรายหรือถกเถียงกันได้ไม่รู้จบ หากมองในทัศนะของผู้ปกครอง โรงเรียนที่มีประสิทธิผลก็อาจให้ความสำคัญในเรื่องความสุขของเด็กคะแนน หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก การปฏิบัติตนของเด็ก ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียน การเอาใจใส่ต่อเด็กของครู ความน่าเชื่อถือของโรงเรียน หรือความร่วมมือของผู้ปกครองกับชุมชน เป็นต้น ในทัศนะของครูก็อาจมองในเรื่องของการเรียนรู้ของเด็ก สภาพชุมชนการดูแลเอาใจใส่เด็ก ความผูกพันกับภารกิจ การให้การสนับสนุนของผู้บริหาร การพัฒนาและความเชื่อมั่นในองค์กร เป็นต้น หรือทัศนะของผู้บริหารอาจมองว่า โรงเรียนเป็นที่นิยมกันหรือไม่ เราเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่น เด็กมาเรียนโรงเรียนนี้กันหรือไม่ เรามีคณะครูที่ดีหรือไม่ คณะครู มีความพึงพอใจอย่างไร หรือผู้ปกครองบ่นตำหนิหรือไม่ เป็นต้น

จากความหมายของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียน หมายถึง ระดับความสำเร็จหรือการบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ตามความสามารถของตนเองทั้งด้านผลผลิต (Outputs) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของการดำเนินงานโดยมีความหมายครอบคลุมถึงผลผลิตที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสำคัญและความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยมีการใช้ทรัพยากรทางการบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. ลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียน

ประสิทธิผลของโรงเรียน (school effectiveness) หรือโรงเรียนที่มีประสิทธิผล (effective school) นั้น จะเห็นได้ว่าการใช้คำที่แตกต่างกันแต่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ (successful school) โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จสูง (high-performance school) โรงเรียนคุณภาพ (quality school) โรงเรียนสมบูรณแบบ/โรงเรียนในฝัน (lab school) หรือโรงเรียนดี (good school / smart school) เป็นต้น ถ้าหากพิจารณาเกี่ยวกับคำศัพท์สำคัญ (keys terms) ต่างๆ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความหมายเชิงบวกทั้งสิ้นซึ่งแสดงถึงโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ หรืออาจกล่าวได้

ว่า เป็นโรงเรียนที่มีการปรับปรุงพัฒนา (improvement school) จนมีความสำเร็จเกิดขึ้นทุกด้านเป็นที่พึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder satisfaction) ซึ่งนักวิชาการ และนักการศึกษาได้พยายามให้นิยาม และอธิบายลักษณะของคำเหล่านี้ไว้อย่างหลากหลายเช่นกัน ดังนั้น ในการกำหนดองค์ประกอบเกี่ยวกับลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับหลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การกำหนดองค์ประกอบลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

3.1 หลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียน

ปัจจุบันมีนักวิชาการได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียนมากขึ้นตั้งแต่ช่วงปี 1980 เป็นต้นมา โดยได้เสนอแนวคิดไว้อย่างหลากหลาย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และนำแนวคิดและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การกำหนดองค์ประกอบลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งมีแนวคิดและผลงานวิจัยที่หลากหลายทั้งในทัศนะของนักวิชาการต่างประเทศและนักวิชาการของไทย ดังนี้

ภารตี อนันต์นาวิ (2546, หน้า 156) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยสังเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัยสองประการ คือ ความพึงพอใจในงานของครู และความสำเร็จในการผลิตนักเรียน

อาร์จัน จันทวานิช และคณะ (2546, หน้า 20-23) ได้เสนอแนวคิดของโรงเรียนที่สมบูรณ์แบบว่าต้องประกอบด้วย 1) ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐานมีการพัฒนาการทุกด้าน เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข เรียนต่อและประกอบอาชีพได้ 2) โรงเรียนเป็นที่ชื่นชมของชุมชน 3) โรงเรียนเป็นแบบอย่างและให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและโรงเรียนอื่น 4) การจัดการกระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด 5) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้อีกต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน 6) การบริหารจัดการที่ดีใช้โรงเรียนเป็นฐานและเน้นการมีส่วนร่วม 7) การประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารโรงเรียน 8) มีครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาและจำนวนเพียงพอ 9) ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนได้มาตรฐาน 10) หลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น 11) สื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัย 12) แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนหลากหลาย 13) งบประมาณมุ่งเน้นผลงานและ 14) สภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนดีมีสังคม

บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ

วิโรจน์ สารรัตน์ (2548, หน้า 86) ให้ทัศนะเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิผล (Effective School) หรือความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน (School Effective) ว่าเป็นคำที่ยากจะให้นิยามได้อย่างชัดเจนว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง เป็นเรื่องที่อาจต้องมีการอภิปรายหรือถกเถียงกันได้ไม่รู้จบ หากมองในทัศนะของผู้ปกครอง โรงเรียนที่มีประสิทธิผลก็อาจให้ความสำคัญในเรื่อง ความสุขของเด็กคะแนนหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก การปฏิบัติตนของเด็ก ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียน การเอาใจใส่ต่อเด็กของครู ความน่าเชื่อถือของโรงเรียน หรือความร่วมมือของผู้ปกครองกับชุมชน เป็นต้น ในทัศนะของครูก็อาจมองในเรื่องของการเรียนรู้ของเด็ก สภาพชุมชนการดูแลเอาใจใส่เด็ก ความผูกพันกับภารกิจ การให้การสนับสนุนของผู้บริหาร การพัฒนาและความเชื่อมั่นในองค์กร เป็นต้น หรือทัศนะของผู้บริหารอาจมองว่าโรงเรียนเป็นที่นิยมกันหรือไม่ เราเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่น เด็กมาเรียนโรงเรียนนี้กันหรือไม่ เรามีคณะครูที่ดีหรือไม่ คณะครู มีความพึงพอใจอย่างไร หรือผู้ปกครองบ่นตำหนิหรือไม่ เป็นต้น

นงลักษณ์ เรือนทอง (2550, บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลว่า ประกอบด้วย 1) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) ผู้บริหารและครูเป็นมืออาชีพ 3) การประกันคุณภาพและการตรวจสอบได้และความน่าเชื่อถือ 4) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 5) การมีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน 6) เน้นการเรียนรู้การสอน 7) การสอนที่มีวัตถุประสงค์ และ 8) มีความคาดหวังต่อนักเรียนสูง

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551, หน้า 193-195) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นต่อการบริหารจัดการที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน : การพัฒนาและตรวจสอบความตรงของตัวแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับปัจจัยทางการบริหาร ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน และศึกษาอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ศึกษาจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ระดับรูปแบบทางการบริหารและระดับประสิทธิผลของโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด

ในแต่ละปัจจัย พบว่าส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีเพียงปัจจัยสมรรถนะขององค์การอยู่ในระดับปานกลาง ผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่ามีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ปัจจัยทางการบริหารมีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยเรียงค่าสัมประสิทธิ์จากมากไปหาน้อย ดังนี้ อิทธิพลทางตรง 4 ด้าน คือ ด้านสมรรถนะขององค์การ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศของโรงเรียน และด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ อิทธิพลทางอ้อม มี 3 ด้าน คือ ด้านสมรรถนะขององค์การที่ส่งผ่านด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้กับด้านบรรยากาศของโรงเรียน และด้านบรรยากาศของโรงเรียนที่ส่งผ่านด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้และอิทธิพลรวม 4 ด้าน คือ ด้านสมรรถนะขององค์การ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศของโรงเรียนและด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ

วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552, บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มี 9 ด้าน คือ พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร บรรยากาศสถานศึกษา คุณภาพการสอนของครู ความพึงพอใจในการทำงานของครู การได้รับการสนับสนุนจากสังคมของครู พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา เจตคติต่อสถานศึกษา และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาและ 2) ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มี 4 ด้าน คือ การบริหารสถานศึกษา การบริหารและการสนับสนุน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

Price (Lowless. 1979, p. 34; Cited in Price, 1963, p. 384)

ได้วิเคราะห์ความมีประสิทธิผลขององค์การ 5 อย่าง คือ ความสามารถในการผลิตขวัญกำลังใจ การปฏิบัติตามแบบอย่าง การปรับตัวและการเป็นปึกแผ่นขององค์การ ส่วน Kreitner (1983, p. 135) ได้จำแนกตัวแบบความมีประสิทธิผลออกเป็น 3 ทักษะ ดังนี้ 1) ทักษะดั้งเดิมที่เห็นว่าเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ 2) ทักษะทรัพยากรและระบบเห็นว่าเป็นความสามารถขององค์การในการที่จะจัดหาทรัพยากรที่มีคุณค่าและขาดแคลนมาใช้ในระบบขององค์การได้และ 3) ทักษะที่คำนึงถึงความพึงพอใจของผู้ปกครองของผู้มีส่วนได้เสียขององค์การ

Hoy and Furguson (1985, pp. 117–134) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนอาจพิจารณาจากการที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่มากระทบทั้งภายในและภายนอกของบุคคลและสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับครูอาจารย์ได้

Austin and Reynolds (1990, pp. 167–178) ได้ศึกษาวิจัยว่าการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลจะต้องมีลักษณะที่แสดงถึงความสำเร็จ ดังนี้ 1) การจัดการอาคารสถานที่ 2) ภาวะผู้นำ 3) ความมีเสถียรภาพของบุคลากร 4) การจัดระบบของหลักสูตรและการเรียนการสอน 5) การพัฒนาบุคลากร 6) การจัดการเวลาเรียนที่เกิดประโยชน์สูงสุด 7) ความเป็นเลิศทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับ 8) การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากผู้ปกครอง 9) การวางแผนร่วมกัน 10) ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน 11) มีเป้าหมายและความคาดหวังร่วมกันที่ชัดเจนและ 12) มีระเบียบวินัย

Sregiovanni (1991, pp. 258–263) ได้สรุปลักษณะสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลว่าควรประกอบด้วย ดังนี้ 1) เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 2) มีแผนงานทางวิชาการที่ดี 3) จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน 4) มีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก 5) ส่งเสริมความมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันแบบกลุ่ม 6) มีการพัฒนาบุคลากรอย่างกว้างขวาง 7) ใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 8) ส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และ 9) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ Woods and Orlik (1994, p. 247) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิผลไว้ว่าควรมีลักษณะ ดังนี้ 1) ความคาดหวังสูง การสอนที่ท้าทายความสำเร็จในหลายด้าน 2) บริบทและวัฒนธรรมโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม 3) การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาหลักสูตรให้มีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน 4) พัฒนาในวิชาชีพ มีความผูกพันระยะยาวเพื่อความเติบโตพัฒนาทางสติปัญญา 5) จิตสำนึกชุมชน การตัดสินใจร่วม การวางแผนร่วม เพื่อมีพันธะผูกพัน 6) ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างระเบียบเชิงสังคม เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมของครูและนักเรียน 7) มีการตรวจสอบภายใน ระบบการประเมิน นโยบายและการปฏิบัติของโรงเรียนจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และ 8) สามารถรับการตรวจสอบได้จากผู้ตรวจภายนอกใช้ตัวบ่งชี้และเหตุการณ์เป็นตัวชี้วัดได้

Sammons, Hillman and Mortimore (1995, pp. 254–268) ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนาองค์ประกอบที่ส่งผลถึงความสำเร็จหรือความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนประสิทธิผลว่ามี 11 ปัจจัย คือ

1. ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ประกอบด้วย 1) มีความมั่นคงและชัดเจนของวัตถุประสงค์ขององค์การ และบริหารเชิงรุกสร้างทีมงานบริหารของโรงเรียน 2) การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารจัดการหลักสูตร การตัดสินใจและการใช้นโยบายต่างๆ และ 3) สร้างครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการ
2. การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน ประกอบด้วย 1) การมีเอกภาพของเป้าหมายโรงเรียน 2) มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อความก้าวหน้าของนักเรียนและ 3) มีความเคารพในสถาบัน
3. มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระบบระเบียบและ 2) มีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอน
4. การเรียนการสอนที่เข้มแข็งประกอบด้วย 1) การใช้เวลาที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนและการบริหารและ 2) เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ
5. มีแผนการเรียนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ประกอบด้วย 1) ความมีประสิทธิภาพของแผนการสอน ในการเตรียมการสอน 2) มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนของแผนการสอน 3) บทเรียนที่เหมาะสมกับนักเรียนและ 4) ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย
6. มีความคาดหวังต่อโรงเรียนและนักเรียนในระดับสูง ประกอบด้วย 1) ครูและนักเรียนมีความคาดหวังในระดับสูงรวมกันทั่วทั้งโรงเรียน 2) การสื่อสารและเสริมแรงเพื่อให้ความคาดหวังสู่ความเป็นจริงและ 3) มีการคิดการปฏิบัติที่ทำให้ไปสู่ความคาดหวัง
7. มีการเสริมแรงครู ประกอบด้วย 1) การให้เป็นธรรมชาติในการให้รางวัลและการลงโทษและ 2) ชี้แจงและให้ทราบผลการพัฒนาหรือการปรับปรุง
8. มีการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนและการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน ประกอบด้วย 1) มีการติดตามผลการเรียนของนักเรียนและ 2) มีการประเมินศักยภาพของโรงเรียน
9. นักเรียนมีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 1) การสร้างความศรัทธาของครูให้มีแก่นักเรียน 2) มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบและ 3) การควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน

10. มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง ได้แก่
ให้ความร่วมมือที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

11. เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ซึ่ง ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร
ทุกฝ่ายในโรงเรียนให้มีการเรียนรู้และรับผิดชอบโรงเรียนได้ เพื่อสร้างทีมงานในการพัฒนา
โรงเรียน

Hanson (1996, p. 35) ได้ให้ทัศนะว่าการบริหารโรงเรียนที่มี
ประสิทธิผลมีลักษณะ ดังนี้ 1) มีการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน 2) มี
บรรยากาศสนับสนุนเรียนรู้ของนักเรียน 3) มีการติดตามกำกับกระบวนการเรียนการสอน
4) บุคลากรมีมาตรฐาน 5) มีการส่งเสริมการรักษาวินัยของผู้เรียนและ 6) มีการจัด
สภาพแวดล้อมและสวัสดิการทำงาน

Lunenburg and Ornstein (1996, p. 348) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ
ประสิทธิผลของโรงเรียน จากโครงการ Connecticut School Effectiveness Project และสรุป
ลักษณะของการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลว่ามีลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

1. มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระเบียบและปลอดภัย (a safety and
orderly environment) และไม่เป็นปัญหาอุปสรรคสำหรับการเรียนการสอน

2. พันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน (a clear school
mission) บุคลากรมีส่วนร่วมในภาระผูกพันของเป้าหมายการเรียนการสอนและกิจกรรม
ต่างๆ และสามารถตรวจสอบได้

3. มีภาวะผู้นำทางวิชาการโดยที่ผู้บริหารต้องมีความเข้าใจและ
ประยุกต์ใช้คุณลักษณะของงานวิชาการที่มีประสิทธิผล (instructional effective)

4. มีบรรยากาศของความคาดหวังที่สูง (a climate of high
expectation) โดยที่อาจารย์สามารถแสดงออกถึงความรอบรู้ในทักษะเบื้องต้นให้นักเรียน
เห็นได้

5. หุ้มเทเวลาในการทำงาน (high time on task) เพื่อวางแผน
กิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะ

6. มีการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
(frequent monitoring of student program) เพื่อนำผลมาปรับปรุงต่อไป

7. มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผู้ปกครอง (positive home
school relations) โดยที่ผู้ปกครองสนับสนุนพันธกิจของโรงเรียนและช่วยเหลือส่วนที่ทำให้

เกิดความสำเร็จ

Hoy and Miskel (2001, pp. 287–288) ได้นำเสนอถึงคุณลักษณะของความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนไว้ 3 ประการ ดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ 2) ความพึงพอใจในงานของครู และ 3) ประสิทธิภาพของโรงเรียนทั้งหมด และได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่าโรงเรียนเป็นองค์การที่มีลักษณะเป็นระบบเปิด ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) โดยได้วิเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการภายในไว้ 5 ประการ ได้แก่ การเรียนการสอน โครงสร้างบุคคล วัฒนธรรม และบรรยากาศ ตลอดจนนโยบายทางการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและถูกกำหนดโดยอำนาจของสภาพแวดล้อมภายนอก ส่วนผลผลิตของโรงเรียนนั้นจะประกอบด้วยผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานของโรงเรียน ครูและผู้บริหาร ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งสามารถเป็นตัวชี้วัดในการประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนได้

จากหลักการ แนวคิดเชิงทฤษฎีของนักวิชาการเกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า มีทั้งการอธิบายอย่างเป็นระบบและไม่เป็นระบบ แต่แนวโน้มของการอธิบายจะเป็นไปตามทฤษฎีเชิงระบบมากขึ้น โดยจะมองไปทั้งส่วนที่เป็นสภาวะแวดล้อม ปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และการมองแบบองค์รวม (holistic) ซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียน ดังตาราง 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 1 องค์ประกอบลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียน

องค์ประกอบ	นักวิชาการ																	
	ภารดี อดมนต์นาวิ (2546)	อำรุง จันทวานิชและคณะ (2546)	วิโรจน์ สารรัตน์นะ (2548)	วาโร เฟื่องสวัสดิ์ (2549)	นงลักษณ์ เรือนทอง (2550)	ด้มยฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	สุนเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2522)	Price (1963)	Kreitner (1983)	Hoy&Ferguson (1985)	Auetin & Reynolds (1990)	Sregiovanni (1991)	Woods&Orlik (1994)	Sammons&Mortimore (1995)	Hanson (1996)	Lunenbug&Ornstin (1996)	Hoy & Miskel (2001)	รวม
1. ความสามารถในการผลิต	✓			✓				✓										3
2. เสริมแรงสร้างขวัญกำลังใจ								✓						✓				2
3. การปฏิบัติตามแบบอย่าง		✓						✓										2
4. ความสามารถในการปรับตัว				✓				✓										2
5. การเป็นปีกแผ่นขององค์การ				✓				✓										2
6. การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้									✓									1
7. การจัดการทรัพยากร							✓	✓	✓									3

ตาราง 1 (ต่อ)

นักวิชาการ	องค์ประกอบ																	
	ภารตี อดินตันกรี (2546)	ข้ารุง จันทพามาธิชและคณะ (2546)	วิโรจน์ สารรัตน์ (2548)	ภาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2549)	นงลักษณ์ เรือนทอง (2550)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	วนเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2522)	Price (1963)	Kreitner (1983)	Hoy&Furguson (1985)	Auetin & Reynolds (1990)	Sregiovanni (1991)	Woods&Orlik (1994)	Sammons&Mortimore (1995)	Hanson (1996)	Lunenbug&Ornstin (1996)	Hoy & Miskel (2001)	รวม
8. ความพึงพอใจของผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้เสีย									✓									1
9. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน			✓							✓	✓			✓			✓	5
10. บรรยากาสถานศึกษา/สภาพแวดล้อม		✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	13
11. ภาวะผู้นำทางวิชาการ						✓	✓				✓					✓		4
12. ความมีเสถียรภาพของบุคลากร											✓							1
13. การจัดการเรียนรู้		✓	✓		✓	✓	✓				✓			✓			✓	8
14. การพัฒนาบุคลากร				✓							✓	✓					✓	4

ตาราง 1 (ต่อ)

นักวิชาการ	องค์ประกอบ																	
	ภารดี อมันต์นารี (2546)	อำรุง จันทวานิชและคณะ (2546)	วิโรจน์ สารรัตน์ (2548)	ภาโร เฟื่องสวัสดิ์ (2549)	นงลักษณ์ เรือนทอง (2550)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2522)	Price (1963)	Kreitner (1983)	Hoy&Ferguson (1985)	Auetin & Reynolds (1990)	Sregiovanni (1991)	Woods&Orlik (1994)	Sammons&Mortimore (1995)	Hanson (1996)	Lunenburger&Ornstein (1996)	Hoy & Miskel (2001)	รวม
15. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง			✓				✓				✓	✓	✓	✓				6
16. มีการวางแผนร่วมกัน											✓		✓					2
17. มีเป้าหมายและความคาดหวังร่วมกันที่ชัดเจน											✓		✓	✓		✓		4
18. มีระเบียบวินัย											✓				✓			2
19. มีความคาดหวังต่อนักเรียนสูง					✓													1
20. สมรรถนะขององค์การ						✓												1
21. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ		✓										✓						2
22. มีแผนงานวิชาการที่ดี												✓						1

ตาราง 1 (ต่อ)

นักวิชาการ	องค์ประกอบ														รวม			
	ภารดี อนันต์นารี (2546)	อำนาจ จันทพานิชและคณะ (2546)	วิโรจน์ สารรัตน์ (2548)	วาโร เฟื่องสวัสดิ์ (2549)	นงลักษณ์ เรือนทอง (2550)	สัมพันธ์ กางเพ็ง (2551)	วิฑูรย์ มูริสูงเนิน (2522)	Price (1963)	Kreitner (1983)	Hoy&Furguson (1985)	Auetin & Reynolds (1990)	Sregiovanni (1991)	Woods&Orlik (1994)	Sammons&Mortimore (1995)		Hanson (1996)	Lunenbug&Ornstin (1996)	Hoy & Miskel (2001)
23. จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน												✓		✓			✓	3
24. ส่งเสริมความมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก												✓				✓		2
25. ใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม												✓						1
26. ส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์				✓								✓						2
27. มีการตรวจสอบและประเมินความก้าวหน้า													✓	✓		✓		3

ตาราง 1 (ต่อ)

นักวิชาการ	องค์ประกอบ													รวม				
	ภารดี อนันต์นารี (2546)	อำนาจ จันทพานิชและคณะ (2546)	วิโรจน์ สารรัตน์ (2548)	วาโร เฟื่องสวัสดิ์ (2549)	นงลักษณ์ เรือนทอง (2550)	สัมฤทธิ์ ภางเพ็ง (2551)	มานิตย์ บุรีสูงเนิน (2522)	Price (1963)	Kreitner (1983)	Hoy&Furguson (1985)	Auetin & Reynolds (1990)	Sregiovanni (1991)	Woods&Orlik (1994)		Sammons&Mortimore (1995)	Hanson (1996)	Lunenburg&Ornstein (1996)	Hoy & Miskel (2001)
28. สามารถรับการตรวจสอบ จากหน่วยงานอื่นได้					✓								✓					2
29. การมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ		✓											✓	✓		✓		4
30. ผู้บริหาร ครูมีความเป็นมืออาชีพ		✓	✓		✓										✓			4
31. ความพึงพอใจของครู	✓		✓	✓			✓			✓							✓	6
32. การมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ ร่วมกัน					✓									✓				2
33. มีแผนการจัดการเรียนรู้														✓				1

ตาราง 1 (ต่อ)

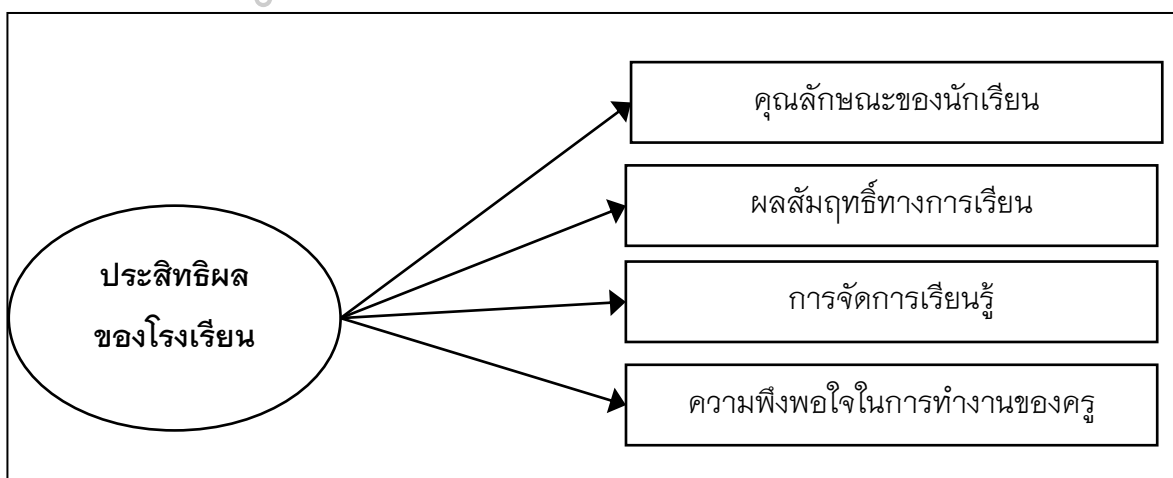
นักวิชาการ	องค์ประกอบ														รวม			
	ภารตี อนันต์นารี (2546)	อำนาจ จันทพานิชและคณะ (2546)	วิโรจน์ สารรัตน์ (2548)	วาโร เฟื่องสวัสดิ์ (2549)	นงลักษณ์ เรือนทอง (2550)	สัมพันธ์ กางเพ็ง (2551)	วิวัฒน์ มูริฐสูงเนิน (2522)	Price (1963)	Kreitner (1983)	Hoy&Furguson (1985)	Auetin & Reynolds (1990)	Sregiovanni (1991)	Woods&Orlik (1994)	Sammons&Mortimore (1995)		Hanson (1996)	Lunenburg&Ornstin (1996)	Hoy & Miskel (2001)
34. นักเรียนมีความรับผิดชอบ														✓				1
35. เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้					✓									✓				2
36. ทุ่มเวลาในการทำงาน																✓		1
37. ผู้เรียนมีคุณภาพ		✓																1
38. โรงเรียนมีความน่าเชื่อถือและเป็น ที่ชื่นชมของชุมชน		✓	✓															2
39. มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย		✓																1
40. สื่อ อุปกรณ์/เทคโนโลยี		✓																1

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

จากตาราง 1 แสดงผลการสังเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพของโรงเรียนของนักวิชาการไทยและต่างประเทศ พบว่า มีนักวิชาการได้ให้ ทิศนะต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนไว้อย่างหลากหลาย โดยผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบที่มี ความถี่ 6 ครั้งขึ้นไป หรือร้อยละ 35 สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบประสิทธิภาพของ โรงเรียน ได้ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 4) ด้านความพึงพอใจ ในการทำงานของครู และ 5) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากผลการศึกษาวิเคราะห์หลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของ โรงเรียนจากนักวิชาการไทยและต่างประเทศตลอดจนการศึกษากฎหมายและนโยบายที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่สำคัญดังกล่าวข้างต้น ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ ให้ทิศนะต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน (school effectiveness) ไว้อย่างหลากหลายเพราะเป็น แนวคิดจากคนต่างวัฒนธรรม และต่างสังคมซึ่งจากการวิเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพ ของโรงเรียนพบว่ามีองค์ประกอบประสิทธิภาพของโรงเรียนจำนวน 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) คุณลักษณะของผู้เรียน 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) ความพึงพอใจของครู 5) ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ 6) บรรยากาศและ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา 7) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 8) การบริหารและการ จัดการศึกษาของผู้บริหารและ 9) การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แต่เนื่องจาก งานวิจัยนี้มุ่งไปที่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายทั้งผลผลิต (outputs) และผลลัพธ์ (outcomes) ด้านนักเรียนมากกว่าด้านการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

จากองค์ประกอบข้างต้นสามารถเขียนเป็นลักษณะขององค์ประกอบ ประสิทธิภาพของโรงเรียนได้ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบประสิทธิภาพของโรงเรียน

จากการศึกษาข้างต้น จึงกำหนดองค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนไว้ 4 องค์ประกอบดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณลักษณะของนักเรียน องค์ประกอบที่ 2 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน องค์ประกอบที่ 3 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้และองค์ประกอบที่ 4 ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ซึ่งมีรายละเอียดขององค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้เรียน

ผู้เรียนถือได้ว่าเป็นผลผลิตที่สำคัญยิ่งของโรงเรียนการพิจารณาถึงความมีประสิทธิผลของโรงเรียน นอกจากผลการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งถือเป็นผลผลิตเชิงปริมาณที่สำคัญจำเป็นจะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับผลผลิตเชิงคุณภาพด้วย นั่นคือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในด้านเก่งดีและมีสุขอันเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1.1 มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต

1.3 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์และรักการออกกำลังกาย

1.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญของหลักสูตร 5 ประการ ดังนี้

1.5.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับ และส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม

1.5.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม

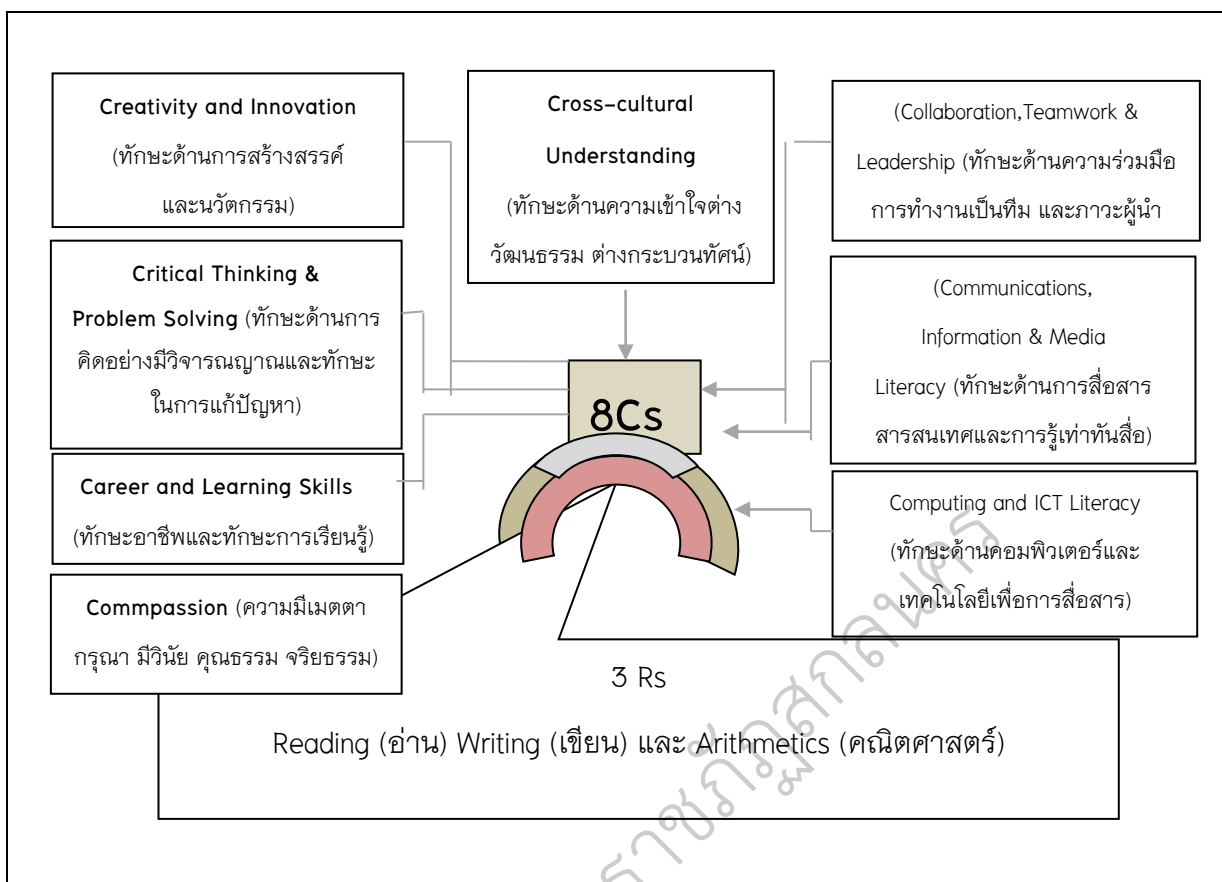
1.5.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการ แก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและ สิ่งแวดล้อม

1.5.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการ นำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดี ระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทัน กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรม ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและคนอื่น

1.5.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการ เลือกใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและ สังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้อง เหมาะสมและมีคุณธรรม พร้อมทั้งได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเพื่อมุ่ง พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมี ความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์ สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รัก

ความเป็นไทยและ 8) มีจิตสาธารณะ จากแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแผนการศึกษาของชาติ แผนการพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านผู้เรียน และเป้าหมายการจัดการศึกษาในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579, 2560, หน้า 79–80; แผนพัฒนาพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ, 2559, หน้า 15–17) ได้กำหนดเป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) ที่มุ่งให้ผู้เรียนทุกคนมีลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ประกอบด้วย 1) 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetics) 2) 8Cs ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion) ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 คุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน
(ที่มา : แผนการศึกษาแห่งชาติ, 2560, หน้า 80)

มาตรฐานการศึกษาของชาติ ได้กำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนด้านผู้เรียน
1 มาตรฐาน ได้แก่ คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก
ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้ คือ 1) กำลังกายกำลังใจที่สมบูรณ์ 2) ความรู้และทักษะที่จำเป็น
และเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม 3) ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว
4) ทักษะทางสังคมและ 5) คุณธรรมจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย
และพลโลกซึ่งเป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง
คนดีและมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัยพัฒนาคนตามธรรมชาติและ
เต็มศักยภาพตรงตามความต้องการทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจสติปัญญาความรู้
และทักษะคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารอัดสำเนา,

2559, หน้า 1-3) ได้กำหนดคุณลักษณะด้านผู้เรียนไว้ 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน ได้แก่ 1) ความสามารถในการอ่านเขียน การสื่อสาร และการคิดคำนวณตามเกณฑ์ของแต่ละระดับชั้น 2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณ์ อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา 3) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) ความก้าวหน้าทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา 5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการจากผลการสอบวัดระดับชาติและ 6) ความพร้อมในการศึกษาต่อ การฝึกงานหรือการทำงาน

2. ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ได้แก่ 1) การมีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดีตามที่สถานศึกษากำหนด โดยไม่ขัดกับกฎหมายและวัฒนธรรมอันดีของสังคม 2) ความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย 3) การยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างและความหลากหลายและ 4) สุขภาวะทางร่างกายและลักษณะจิตสังคม

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน (2559, หน้า 2-5) ได้กำหนดมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ 4 (พ.ศ. 2559-2563) ไว้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านคุณภาพศิษย์ ซึ่งได้กำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนไว้ ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณลักษณะดังนี้ ผู้เรียนดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีน้ำใจไมตรี มีจิตอาสาและมีการพัฒนาคุณธรรมด้านต่างๆ เช่น วินัย สติ กตัญญู เมตตา อุดมทุน ซื่อสัตย์ ประหยัด ชยัน ไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น

2. ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามหลักสูตร กล่าวคือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด ซึ่งกำหนดลักษณะของผู้เรียนในด้านความสามารถทางความคิดเป็นหนึ่งในทักษะที่สำคัญของการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และคิดสร้างสรรค์

4. ผู้เรียนมีทักษะชีวิต กำหนดให้ ผู้เรียนมีทักษะในการดูแลสุขภาพ สามารถดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีคุณค่า ใฝ่เรียนรู้ อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล จัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ ได้อย่าง

เหมาะสม ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมตลอดจนรู้จัก
หลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนจากแผนการ
ศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มาตรฐานการศึกษาของ
ชาติมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการประเมินภายนอกระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐานและคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช
2551 ผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอคุณลักษณะของผู้เรียนคือคุณภาพของผู้เรียนในการ
แสดงออกถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านการเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข รายละเอียด
ดังตาราง 2

ตาราง 2 องค์ประกอบคุณลักษณะผู้เรียน

องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้เรียน	พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (2545)	แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)	มาตรฐานการศึกษาชาติ (2560)	มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)	มาตรฐานการประเมินภายนอก (2559)	รวม
1. คุณลักษณะด้านคนดี							
1.1 มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร	✓					✓	2
1.2 มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์เห็น คุณค่าของตนเอง	✓	✓	✓			✓	4
1.3 มีการพัฒนาคุณธรรมด้านต่างๆ เช่น วินัย ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน	✓		✓			✓	3
1.4 ปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ ตนนับถือ	✓						1
1.5 ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	✓		✓				2

ตาราง 2 (ต่อ)

องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้เรียน	พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (2545)	แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)	มาตรฐานการศึกษาชาติ (2560)	มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)	มาตรฐานการประเมินภายนอก (2559)	รวม
1. คุณลักษณะด้านคนดี (ต่อ)							
1.6 ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย	✓		✓			✓	3
1.7 ปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือ	✓		✓				2
1.8 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลกยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	✓		✓	✓			3
1.9 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข	✓		✓				2
1.10 เข้าใจถึงความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม	✓		✓				2
1.11 การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและคนอื่น	✓						1
1.12 สามารถแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม	✓						1
1.13 มีจิตสาธารณะ			✓	✓		✓	3

ตาราง 2 (ต่อ)

องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้เรียน	พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (2545)	แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)	มาตรฐานการศึกษาชาติ (2560)	มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)	มาตรฐานการประเมินภายนอก (2559)	รวม
1.14 มีความเมตตา กรุณาขยัน อดทน มุ่งมั่นในการทำงานไม่เห็นแก่ตัว	✓	✓	✓			✓	4
2. คุณลักษณะด้านคนเก่ง							
2.1 มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและทักษะชีวิต	✓		✓		✓		3
2.2 มีทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม		✓					1
2.3 มีความสามารถในการสื่อสาร การรับสาร และส่งสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันโลก		✓	✓				2
2.4 มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างเป็นระบบ		✓	✓		✓	✓	4
2.5 มีความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ			✓				1
2.6 แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม			✓				1

ตาราง 2 (ต่อ)

องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้เรียน	พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (2545)	แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)	มาตรฐานการศึกษาชาติ (2560)	มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)	มาตรฐานการประเมินภายนอก (2559)	รวม
2. คุณลักษณะด้านคนเก่ง (ต่อ) 2.7 มีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง			✓				1
2.8 ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้อง		✓	✓		✓		3
2.9 สามารถถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์			✓				1
2.10 มีทักษะอาชีพและการเรียนรู้		✓		✓			2
2.11 มีความสามารถในการอ่านออก การเขียนได้ และการคิดคำนวณตามเกณฑ์ของแต่ละระดับชั้น		✓			✓		2
2.12 มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร	✓		✓	✓	✓	✓	5
2.13 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการจากผลการทดสอบระดับชาติ					✓		1

ตาราง 2 (ต่อ)

องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้เรียน	พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (2545)	แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)	มาตรฐานการศึกษาชาติ (2560)	มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)	มาตรฐานการประเมินภายนอก (2559)	รวม
3. คุณลักษณะด้านมีสุข							
3.1 การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม	✓		✓			✓	3
3.2 การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและคนอื่น			✓			✓	2
3.3 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย	✓		✓	✓	✓	✓	5
3.4 มีความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม				✓			1
3.5 มีทักษะทางสังคมด้านทักษะการเรียนรู้และการปรับตัวและยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างและความหลากหลาย				✓	✓		2
3.6 ความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย	✓		✓	✓	✓		4

จากตาราง 2 แสดงผลการสังเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผลการสังเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียน ของนักวิชาการไทยและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ 3 ครั้งขึ้นไป หรือร้อยละ 47 พบว่า ผู้เรียนมี

คุณลักษณะหลักอยู่ 3 ประการ ดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านคนดี ประกอบด้วย (1) มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง (2) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกใน ความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (3) ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (4) มี จิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม (5) มีจิต สาธารณที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมี ความสุข (6) มีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการ รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและคนอื่น

2) คุณลักษณะด้านคนเก่ง คือ (1) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร (2) มี ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมี วิจาร์ณญาณและคิดอย่างเป็นระบบ (3) มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการ สื่อสาร การคิดแก้ปัญหา (4) มีความสามารถในการสื่อสาร การรับสารและส่งสาร สารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีและรู้เท่าทันโลก (5) มีความสามารถในการอ่านออก การเขียนได้และการคิดคำนวณตามเกณฑ์ของแต่ละระดับชั้น (6) สามารถถ่ายทอด ความคิด ความรู้ ความเข้าใจความรู้สึกและทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์ (7) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการจากผลการทดสอบ ระดับชาติและ 3) องค์ประกอบด้านมีสุข ประกอบด้วย (1) มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย (2) มีความภูมิใจและมุ่งมั่นในความเป็นไทยภูมิปัญญา ไทยและท้องถิ่น (3) สามารถทำงานและอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการเสริมสร้างความ สัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล และสามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่าง เหมาะสม (4) มีการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม (5) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม (6) มี ทักษะทางสังคมด้านทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว และการยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบน ความแตกต่างและความหลากหลายทางสังคม

2. องค์ประกอบด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผลการประเมิน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นการแสดงถึงระดับความรู้ ความ สามารถของผู้เรียนในด้านต่างๆ ซึ่งเกิดจากการที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากกระบวนการ เรียนการสอนของครู โดยกระบวนการวัดและประเมินผลด้วยเทคนิควิธีการที่

หลากหลายและเครื่องมือการวัดที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึงขนาดของความสำเร็จที่ได้จากกระบวนการเรียนการสอน (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์และเพยาว์ ยินดีสุข (2548, หน้า 125) สอดคล้องกับ ปราณี กองจินดา (2549, หน้า 42) ที่ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถหรือผลสำเร็จที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์ทางการเรียนรู้ทั้งทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัยและยังจำแนกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ตามลักษณะของวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ส่วนสมพร เชื้อพันธ์ (2547, หน้า 53) ได้สรุปเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ว่าหมายถึง ความสามารถ ความสำเร็จและสมรรถภาพด้านต่างๆ ของผู้เรียนที่ได้จากการเรียนรู้อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน การฝึกฝนหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งสามารถวัดได้จากการทดสอบด้วยวิธีการต่างๆ นอกจากนี้ ไพโรจน์ คะเซนทร์ (2556) ได้ให้คำจำกัดความของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า คือ คุณลักษณะรวมถึงความรู้ ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลมาจากการเรียนการสอนหรือมวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพทางสมอง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบระดับความสามารถสมองของบุคคลว่าเรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใดมากน้อยเท่าไร ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝนหรือประสบการณ์ต่างๆ ทั้งในโรงเรียน ที่บ้านและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ รวมทั้งความรู้สึก ค่านิยม จริยธรรมต่างๆ ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546) ให้ความหมายว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการวัดผลสำเร็จทางการเรียนหรือวัดประสบการณ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ได้รับจากการเรียนการสอนหรือวัดผลสำเร็จจากการศึกษาอบรม และศิริชัย กาญจนวาสี (2544) ได้ให้คำนิยามว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อันเกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะวัดความรู้ความสามารถตามสาระที่เรียนแล้ว การประเมินมาตรฐานการศึกษาในระดับประเทศโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานได้เกิดขึ้นในประเทศส่วนใหญ่ในโลก จากการศึกษาเอกสารจาก Websites ของหน่วยงานที่รับผิดชอบการประเมินระดับชาติของประเทศต่างๆ พบว่ามีการประเมินระดับชาติ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

1. การประเมินระดับชาติที่ไม่มีผลต่อการตัดสินผลการเรียน
เป้าหมายของการประเมินแบบนี้ คือ การได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของชาติ
ในลักษณะภาพรวม ผลการประเมินสามารถแสดงให้เห็นคุณภาพการศึกษา ณ เวลาที่
ประเมินและแสดงแนวโน้มในระยะยาวโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบเช่น National
Assessment of Educational Progress (NAEP) ของสหรัฐอเมริกาและ Qualifications and
Curriculum Authority's (QCE) National Tests ของสหราชอาณาจักรแต่ทั้งสองแบบมีความ
แตกต่างกัน คือ NAEP เป็นการทดสอบเฉพาะกลุ่มตัวอย่าง QCE เป็นการสอบสำหรับ
นักเรียนทุกคนที่มีอายุครบ 7 ปี 11 ปี และ 14 ปี ผลการสอบจึงสามารถใช้แสดงผลสัมฤทธิ์
ระดับรายบุคคลได้ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อตัวผู้เรียนครูและผู้บริหารที่จะ
ร่วมกันพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแต่ละคน

2. การประเมินระดับชาติเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนใน
ระดับชั้นต่างๆ เช่น การสอบ O-Level และ A-Level ของสหราชอาณาจักรการสอบ
Higher School Certificate ในรัฐ New South Wales ประเทศออสเตรเลียและการสอบ
Primary School Leaving Examination (PSLE), General Certificate of Education (GCE),
N-Level, GCE O-Level และ GCE A-Level ของประเทศสิงคโปร์ซึ่งการประเมินตามตัว
แบบนี้แม้จะเกิดในประเทศที่จัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจแต่รัฐยังสงวนไว้ซึ่งอำนาจ
การประเมินผลและการตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนในระดับช่วงชั้นหรือตัวประโยค
อย่างไรก็ตามก็ได้มีการนำข้อมูลจากการประเมินไปเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของชาติ
ได้อย่างน่าเชื่อถือ ดังนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรได้มีการประเมิน
ทั้งสองแบบนี้ควบคู่กันไปและเป็นอิสระต่อการประเมิน NAEP เป็นโครงการของรัฐบาล
กลางและไม่มีผลต่อการได้ตกของผู้เรียนแต่ก็มีหลายรัฐที่มีการจัดสอบระดับชาติเพื่อ
ตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเรียกว่า Exit Examination เช่นมลรัฐ California และ South
Carolina เป็นต้น ซึ่งการประเมินระดับชาติในประเทศสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มที่จะ
เปลี่ยนเป็นแบบ National Tests ของ QCE เหมือนของประเทศอังกฤษ (Jones, 1999)

สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติในประเทศไทย
ไทยนั้นได้เริ่มดำเนินการประเมินระดับชาติในปีการศึกษา 2546 ทั้งนี้เพื่อเป็นการควบคุม
และรักษาคุณภาพของสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน
กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดให้มีการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติขึ้นผลการประเมิน
ที่ได้นอกจากจะเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของประเทศในภาพรวมแล้วยังใช้เป็นข้อมูล

ประกอบ การตัดสินใจในการกำหนดนโยบายระดับชาติและใช้วางแผนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษาจากการศึกษาและพิจารณาตัวแบบวิธีดำเนินการประเมินระดับชาติ กรมวิชาการได้เสนอตัวแบบใหม่ที่ค่อนข้างเป็นกลางมีลักษณะผสมผสานโดยนำเอาข้อดีของตัวแบบต่างๆ และขณะเดียวกันได้หลีกเลี่ยงหรือเตรียมป้องกันผลเสียที่อาจเกิดขึ้นได้จึงได้ตัวแบบการประเมินที่น่าจะเหมาะสมที่สุดคือ national tests หรือ NT ซึ่งมีลักษณะและแนวทางดำเนินการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549, หน้า 23-24) 1) เป็นการประเมินตามระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 2) เป็นการประเมินที่ให้ผู้เรียนทุกคนในปีที่กำหนดได้รับโอกาสเข้าสอบ 3) เป็นการประเมินเฉพาะวิชาหรือสมรรถภาพที่จำเป็นและมีความสำคัญตามระดับชั้น 4) เป็นการประเมินที่ใช้เครื่องมือทั้งแบบ high-quality multiple choice แบบเขียนตอบและแบบ performance 5) เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาไม่ใช้ผลเพื่อการตัดสินได้ทางกระทรวงศึกษาธิการจะออกประกาศนียบัตรแสดงผลการสอบให้เพื่อใช้ในการสมัครเรียนต่อหรือประกอบอาชีพ 6) ผลการประเมินสามารถใช้เปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษาและภูมิภาคได้อย่างน่าเชื่อถือและสามารถเปรียบเทียบข้ามเวลาเพื่อดูแนวโน้มของการพัฒนาและ 7) ผลการประเมินสามารถเป็นเครื่องมือบ่งชี้คุณภาพการศึกษาระดับชาติระดับภูมิภาคระดับสถานศึกษาและระดับผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งการประเมินแบบ national test ดังกล่าวจะเป็นการประเมินตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อรักษาความมีเอกภาพด้านนโยบายและเป็นการประเมินที่สนับสนุนหลักการจัดการศึกษาเพื่อสร้างชาติตามนโยบายของรัฐบาลนั่นเอง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แบ่งระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ในปีการศึกษา 2559 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้จัดสอบให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะประเมินความสามารถพื้นฐานระดับชาติ (National Test : NT) มี 3 ด้าน คือ ความสามารถด้านภาษา (Literacy) ความสามารถด้านการคิดคำนวณ และความสามารถด้านเหตุผลส่วนสถาบันทดสอบทางการศึกษา (สทศ.) จะจัดการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก ได้แก่

ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สอบวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาและภาษาอังกฤษ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาแกนตามหลักสูตร 8 วิชา ได้แก่ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษาวิทยาศาสตร์กายภาพชีวภาพ เคมีชีววิทยาและฟิสิกส์และความถนัดทางการเรียน (scholastic aptitude test หรือ SAT) ได้แก่ ด้านภาษา การคิดคำนวณและการคิดวิเคราะห์ นอกจากนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งยังจัดสอบประเมินนักเรียนทุกคน โดยดำเนินการทดสอบด้านการอ่านออก การเขียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และจัดทดสอบทางการศึกษาระดับท้องถิ่น (LAS) ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 5 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 5 เพื่อนำผลที่ได้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลก่อนที่จะจบช่วงชั้นในปีต่อไป จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมายังไม่มีการนำผลคะแนนมาใช้อย่างจริงจังเป็นเพียงเก็บสถิติและวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเพื่อประเมินการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ในปัจจุบันทางกระทรวงศึกษาธิการได้ผลักดันให้นำผลคะแนนที่ได้ไปใช้เป็นองค์ประกอบในการสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 หรือนำผลไปใช้ประกอบในการพิจารณาเลื่อนชั้น ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องผ่านการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐานเมื่อจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้น เพราะโรงเรียนจะต้องนำผลคะแนนการทดสอบไปกรอกในแบบปพ.1 ในช่องผลการประเมินระดับชาติและสามารถนำคะแนนที่ได้ไปเลือกคณะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาหรือระบบแอดมิชชันกลาง นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังมีนโยบายนำผล O-NET ไปถ่วงน้ำหนักคะแนน GPA อีกด้วย จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะบ่งชี้ถึงควมมีประสิทธิภาพของโรงเรียน ซึ่ง Hoy & Miskel (2005) ได้อธิบายเหตุผลทางการเมืองและเหตุผลทางการปฏิบัติว่าในทางการเมืองตัวแทนทางการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครองและผู้นำทางธุรกิจ จะเห็นว่าคะแนนการทดสอบเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ส่วนในทางปฏิบัติเกิดจากการเน้นความสำคัญของผู้กำหนดนโยบายในด้านมาตรฐานและการประเมินของหลักสูตร ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นสิ่งที่กระทำได้ง่ายและวัดได้อย่างกว้างขวางและแพร่หลาย จึงเป็นเหตุผลในแง่ของความสะดวกมากกว่าที่จะเป็นเหตุผลเชิงทฤษฎีและบ่อยครั้งที่ผลการวิจัยในทำนองนี้เป็นตัวนำในการวัดประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่บ่งบอกถึงควมมีประสิทธิภาพของโรงเรียน หากนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและผ่านเกณฑ์ที่

กำหนดไว้ย่อมแสดงถึงความสำเร็จและคุณภาพของการจัดการศึกษาดังที่ Lunenburg & Ornstine (2000) ได้ให้ทัศนะว่าตัวชี้วัดโรงเรียนมีประสิทธิภาพ (effective school indicators) คือ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา ประสิทธิภาพของโรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ในการวัดประสิทธิภาพของโรงเรียน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาใน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการวัดประสิทธิภาพของโรงเรียน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ จากผลการทดสอบระดับภูมิภาค ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 5 ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 และ 5 กับการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน O-NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 โดยสำนักทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน พบว่า ในปีการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ เห็นได้จากผลการทดสอบทาง การศึกษาในกลุ่มสาระหลักส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 โดยเฉพาะวิชา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ คะแนนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและต่ำ โดยในปีการศึกษา 2559 ผลคะแนน O-NET ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในวิชา ภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ย 52.29 วิชาวิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษามีคะแนนเฉลี่ย 31.62 และ 36.89 ตามลำดับ ในส่วนวิชาภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 27.36 และ 24.82 ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณภาพของการจัดการศึกษาระหว่างสถานศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างกันสูง ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน (N-NET) ด้านทักษะการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน การประกอบอาชีพ ทักษะการดำเนินชีวิตและการ พัฒนาสังคม พบว่า ส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 และคะแนนมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะด้านความรู้พื้นฐานมีคะแนนค่อนข้างต่ำมาก

นอกจากนี้ ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนเทียบกับนานาชาติ ประเทศทั่วโลกและในอาเซียน ตามโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Program me for International Student Assessment : PISA) ซึ่งมุ่งเน้นการประเมินความ สามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ การอ่านและคณิตศาสตร์จากการ เรียนไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตหรือสถานการณ์จริง พบว่า ผลการประเมิน PISA

2015 ในปี 2558 คะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ การรู้เรื่องการอ่านและการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ของนักเรียนไทย อายุ 15 ปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ (OECD) ทุกวิชา โดยประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 55 จาก 72 ประเทศ ซึ่งต่ำกว่าประเทศสิงคโปร์และเวียดนาม ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 1 และ 8 ตามลำดับส่วนในด้านทักษะการเรียนรู้และการใฝ่หาความรู้ของคนไทยนั้นจะเพิ่มขึ้นเฉพาะในกลุ่มเยาวชนช่วงอายุ 15-24 ปี มีการใช้เวลาในการอ่านมากที่สุด 94 นาที ต่อวันและมีการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น และโดยส่วนใหญ่มีการใช้เทคโนโลยีในลักษณะเป็นแบบตั้งรับ ผู้เรียนใช้เพื่อสืบค้นเนื้อหาสาระ แต่ยังขาดความสามารถในการจัดการและการสังเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้นได้รวมถึงการใช้ประโยชน์ด้านอื่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2559, หน้า 33-39) จากข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในปีที่ผ่านมา ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นระดับความสำเร็จของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะและประสิทธิผลของผู้เรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ การฝึกอบรม ซึ่งได้มาจากการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ความคิดหรือพุทธิพิสัย ด้านอารมณ์และความรู้สึกหรือจิตพิสัย และด้านทักษะการปฏิบัติหรือทักษะพิสัยตามหลักสูตรหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจะนำผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของสำนักทดสอบทางการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่เป็นกรอบแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นตามลำดับต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการศึกษาชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอข้อมูลองค์ประกอบด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ เป็นผลการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานที่แสดงถึงระดับความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ซึ่งเกิดจากการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีการและเครื่องมือที่มีคุณภาพในระดับต่างๆ ของผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่และระดับสถานศึกษาตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่บ่งบอกถึงประสิทธิผลของระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน รายละเอียดดังตาราง 3

ตาราง 3 องค์ประกอบด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

องค์ประกอบด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (2545)	สนง.คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)	มาตรฐานการศึกษาชาติ (2551)	สนง. เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ (2559)	มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)	มาตรฐานการประเมินภายนอก(2559)	แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560)	สำนักทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560)	ไพโรจน์ คะเซนท์ (2556)	Jones (1999)	รวม
1. ระดับความรู้ความสามารถของ ผู้เรียนรายบุคคล												
1.1 ผู้เรียนมีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ต่อการพัฒนาตนเอง	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓		8
1.2 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างเป็นระบบ	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓				7
1.3 ผู้เรียนมีความสามารถด้านการอ่านออก การเขียนได้และการคิดคำนวณ		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓			7
1.4 ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนตามหลักสูตร	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓			7
1.5 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการจากผลการทดสอบระดับชาติ		✓	✓	✓		✓	✓		✓			6
1.6 ผู้เรียนมีความพร้อมในการศึกษาต่อการฝึกงานและการประกอบอาชีพ	✓		✓			✓	✓	✓				5

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ(2545)	สนง.คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)	มาตรฐานการศึกษาชาติ (2551)	สนง. เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ (2559)	มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)	มาตรฐานการบริหารประเมิณภายนอก(2559)	แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560)	สำนักทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560)	ไพโรจน์ คะเชนทร์ (2556)	Jones (1999)	รวม
1.7 ระดับความสำเร็จของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะและประสิทธิผลที่เกิดจากการเรียนรู้				✓					✓			2
1.8 เป็นการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอันเกิดจากระบวนการเรียนการสอนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง			✓	✓								2
2. เป็นข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา												
2.1 นำผลการเรียนใช้เปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษาและภูมิภาคได้อย่างน่าเชื่อถือ			✓	✓		✓	✓	✓	✓			6
2.2 การเปรียบเทียบเพื่อคูแนวโน้มของการพัฒนา		✓					✓	✓	✓	✓		5
2.3 นำผลไปใช้เพื่อการตัดสินใจผลการเรียนในการพิจารณาเลื่อนชั้น	✓	✓	✓			✓				✓		5
2.4 เป็นเครื่องมือในการบ่งชี้คุณภาพการศึกษาระดับชาติ ภูมิภาคและสถานศึกษา			✓	✓	✓	✓		✓				5

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ(2545)	สนง.คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549)	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)	มาตรฐานการศึกษาชาติ (2551)	สนง. เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ (2559)	มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559)	มาตรฐานการประเมินภายนอก(2559)	แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560)	สำนักทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560)	ไพโรจน์ คะเทศนทร์ (2556)	Jones (1999)	รวม
2.5 เป็นข้อมูลสารสนเทศผู้เรียนรายบุคคลสำหรับเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองและนักเรียน	✓		✓			✓	✓		✓			5
2.6 นำผลการประเมินเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพของผู้เรียน										✓		1

จากตาราง 3 แสดงผลการสังเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผลการสังเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียนของนักวิชาการไทยและต่างประเทศ พบว่า มีนักวิชาการได้ให้ทัศนะต่อประสิทธิผลของโรงเรียนไว้อย่างหลากหลาย โดยผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ 5 ครั้งขึ้นไป หรือร้อยละ 45 สามารถสรุปองค์ประกอบด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นผลการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่แสดงถึงระดับความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ซึ่งเกิดจากการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีการและเครื่องมือที่มีคุณภาพในระดับต่างๆ ของผู้เรียน ประกอบด้วย การทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่และระดับสถานศึกษาตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ดังนี้ (1) ผู้เรียนมีความรู้ อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ต่อการพัฒนาตนเอง (2) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์

คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างเป็นระบบ (3) ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านออก การเขียนได้และการคิดคำนวณ (4) ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนตามหลักสูตร (5) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการจากผลการทดสอบระดับชาติ (6) ผู้เรียนมีความพร้อมในการศึกษาต่อ การฝึกงานและการประกอบอาชีพ 2) เป็นข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ดังนี้ (1) นำผลการเรียนใช้เปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษาและภูมิภาคได้อย่างน่าเชื่อถือ 2) การเปรียบเทียบเพื่อคุณโน้มนำของการพัฒนา (3) นำผลไปใช้เพื่อการตัดสินใจผลการเรียนในการพิจารณาเลื่อนชั้น (4) เป็นเครื่องมือในการบ่งชี้คุณภาพการศึกษาระดับชาติ ภูมิภาคและสถานศึกษา (5) เป็นข้อมูลสารสนเทศผู้เรียนรายบุคคลสำหรับเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองและนักเรียน

3. องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องดำเนินการตามหมวด 3 และหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตามแนวการจัดการศึกษาโดยยึด 3 หลักการ ดังนี้ 1) ถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ 2) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลและ 3) เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และเน้นกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคม ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และภาษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬาภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ตลอดจนความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ให้โรงเรียนจัดการกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ

ความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะและกระบวนการคิด การจัดการและการแก้ปัญหา

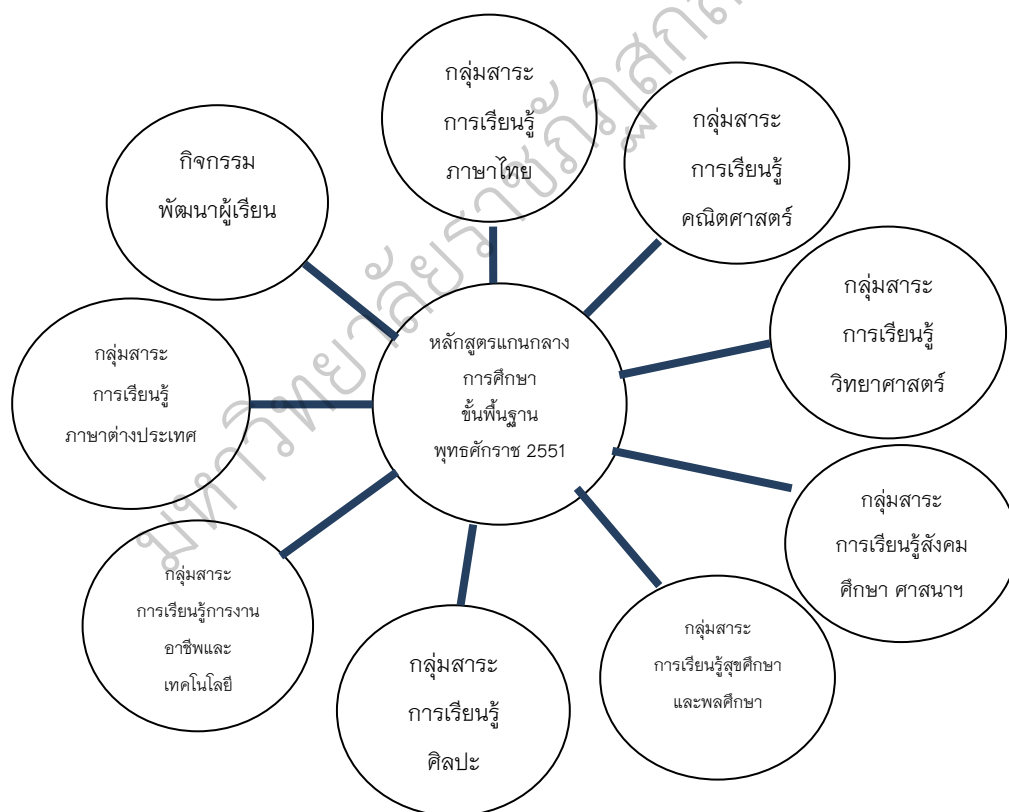
3. ให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. สอนโดยบูรณาการ ผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ใน ทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถใช้ในการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการสอนกรรกับให้ครูและนักเรียนเรียนรู้ไปด้วยกันจากสื่อและวิทยาการต่างๆ

6. จัดการเรียนรู้ทุกที่ทุกเวลาให้ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้จัดกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และ 1 กิจกรรม ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ที่มา : ชีระวุฒิ เจริญราษฎร์และคณะ, 2553, หน้า 37)

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมุ่งเน้นความรู้ ทักษะและ วัฒนธรรมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ความชื่นชม การเห็นคุณค่า ภูมิปัญญาไทยและ ภูมิใจในภาษาประจำชาติ ซึ่งกำหนดสาระในการเรียนรู้เกี่ยวกับ การอ่าน การเขียน การฟัง การดูและการพูด หลักการใช้ภาษาไทยและวรรณคดีและวรรณกรรม โดยยึดหลักการ จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำปราชญ์ ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มุ่งเน้นการนำความรู้ ทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตและการ ศึกษาต่อ การมีเหตุผล มีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ พัฒนาการคิดอย่างมีระบบและ สร้างสรรค์ ตามสาระการเรียนรู้ ดังนี้ จำนวนและการดำเนินการ การวัด เรขาคณิต พีชคณิต การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็นและทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ โดยยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้และสื่อที่หลากหลาย ทั้งสื่อ ICT สื่อประสมและสื่อที่เป็น ตำรา มีการระดมทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น มาช่วยในการจัดการศึกษา

การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มุ่งเน้นการนำความรู้และกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การคิด อย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดวิเคราะห์และจิตวิทยาศาสตร์ โดยยึดหลักการจัดการเรียนรู้แบบ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และกระบวนการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมือง ดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรัก ชาติและภูมิใจในความเป็นไทยตามสาระการเรียนรู้ดังนี้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์และ ภูมิศาสตร์ จัดการเรียนรู้โดยยึดหลักกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน และกัน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับ ผลงาน ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และกระบวนการสอนแบบบูรณาการ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ

จริง ปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรมและพัฒนาครบทุกด้าน

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา มุ่งเน้นด้านความรู้ ทักษะและเจตคติในการเสริมสร้างสุขภาพพลานามัยของตนเองและผู้อื่น การป้องกันและปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ ที่มีผลต่อสุขภาพอย่างถูกต้องและทักษะในการดำเนินชีวิต จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยยึดหลักกระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติและกระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญาสังคมและจิตวิญญาณ

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งเน้นความรู้และทักษะในการคิดริเริ่ม จินตนาการ สร้างสรรค์งานศิลปะ สุนทรียภาพและการเห็นคุณค่าทางศิลปะ ประกอบด้วยสาระทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ จัดกระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตั้งแต่ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ให้ครบถ้วน ด้วยสมอง กาย ใจและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยการจัดการให้ผู้เรียน ขวนขวายหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบ กล้าแสดงออกและเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดสร้างสรรค์แบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มุ่งเน้นทักษะความรู้และเจตคติในการทำงาน การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและการใช้เทคโนโลยีในสาระการเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว การออกแบบและเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และการอาชีพ ยึดหลักการจัดการกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้าและการเรียนรู้จากประสบการณ์

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ มุ่งเน้นความรู้ทักษะเจตคติและวัฒนธรรมการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร การแสวงหาความรู้และการประกอบอาชีพ โดยเรียนรู้ตามกรอบสาระด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร ภาษาและวัฒนธรรมภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น และภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนกับโลก เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร การสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปฏิบัติและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียนและ

กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ จากการกำหนดการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างสามารถสรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551, 2553, หน้า 12) ได้ดังนี้ 1) จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) จัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 3) จัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนาการทางสมอง 4) จัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) ใช้สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ 6) จัดระบบสารสนเทศ เครือข่ายการเรียนรู้

นอกจากนี้ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ อย่างหลากหลาย เช่น Carter (1990, p. 96) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) การเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้สากล
- 2) จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้า จูงใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
- 3) ครูเข้าใจและเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง
- 4) จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์
- 5) ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงตนเอง
- 6) ใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหาและค้นพบความรู้
- 8) ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริงโดยร่วมมือกับชุมชน
- 9) ปลูกฝังระเบียบวินัย ค่านิยม และคุณธรรม
- 10) มีการประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ส่วน DuBrin (1990, p. 46) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ว่า ประกอบด้วย การตั้งความคาดหวังกับนักเรียนไว้สูง การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การให้ความสำคัญในการพัฒนาวิชาการ การใช้ข้อมูลเป็นฐานในการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน การแสดงพฤติกรรมสำคัญของผู้นำในการอำนวยความสะดวก และการร่วมปรับปรุง การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของนักเรียน และแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549, หน้า 84) ที่ว่า 1) ทฤษฎีการเรียนรู้และการสอน 2) รูปแบบการเรียนรู้และการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน 3) การออกแบบการเรียนรู้ 4) การบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 5) การบูรณาการการเรียนรู้แบบเรียนรวม 6) เทคนิคและวิทยาการจัดการเรียนรู้ 7) การใช้และผลิตสื่อและการพัฒนานวัตกรรมในการเรียนรู้ 8) การจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและ 9) การประเมินผลการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ ชาญชัย อาจิดนสมาจาร (2550, หน้า 49) แสดงแนวคิดว่าการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย

(1) การกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนให้รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (2) การเป็นผู้นำทางวิชาการ (3) การบริหารจัดการชั้นเรียน (4) เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (5) แสดงออกด้วยพฤติกรรมเชิงรุก (6) กล้าตัดสินใจ (7) ยอมรับและเห็นความสำคัญ ประโยชน์และความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่ง กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550, หน้า 39) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ มีความสมดุล ความพอดีระหว่างการเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขด้วยการพัฒนาได้อย่างครอบคลุมในสิ่งต่อไปนี้ (1) MQ (Morality Quotient) ระดับคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ปฏิบัติตามหลักธรรมของแต่ละศาสนา (2) IQ (Intellectual Quotient) ระดับเชาว์ปัญญา ได้แก่ การมีจินตนาการ สามารถคิดริเริ่ม คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น (3) AQ (Adversity Quotient) ระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาที่ไม่เคยพบมาก่อน สามารถฟันฝ่าอุปสรรคและประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง (4) TQ (Technology Quotient) ระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (5) EQ (Emotional Quotient) ระดับพัฒนาการด้านอารมณ์ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 2) ใช้วิธีการสอนเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา ให้ผู้เรียนมีอิสระในการแสวงหาความรู้ ความคิด ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถทางปัญญาในการทำความเข้าใจกับเรื่องต่างๆ ทำทนายให้ผู้เรียนเกิดความคิดใหม่ที่ต่างไปจากเดิมและสามารถหาเหตุผลมาอธิบายความคิดของตนเองได้ 3) ใช้กระบวนการสอนที่เน้นการคิด สืบค้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสืบค้นจากข้อมูลใช้ความคิดเพื่อสรุปความรู้ต่างๆ โดยครูคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ตั้งคำถามหรือการอภิปรายเพื่อการนำไปสู่การกระตุ้นให้สนใจ ใฝ่รู้ รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ ตีความและหาข้อสรุป 4) ใช้กระบวนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์และการสรุปองค์ความรู้แบบองค์รวม (Holistic Thinking) ไม่แยกส่วน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เชื่อมโยงเรื่องราวและแนวความคิดของสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนกับวิถีชีวิตและ 5) ใช้การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งเนื้อหา สารกระบวนการเรียนรู้และคุณธรรม โดยยึดธรรมชาติของผู้เรียน เพื่อสนองวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียนและธรรมชาติของวิชาด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายเชื่อมโยงธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ สถานการณ์จริง ระบบสารสนเทศให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ทดลอง สัมผัส ส่วนชนาธิป พรกุล (2552, หน้า 4) ว่าการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ กำหนดการสอน

แผนการจัดการเรียนรู้ระดับหน่วยการเรียนรู้ 2) ทักษะการคิดและขั้นตอนการคิด

3) ขั้นตอนการวางแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลังการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ 4) การออกแบบการสอน และการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับส่วน สำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา (2553, หน้า 108-109) ได้กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้ 1) ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นความรู้ ทักษะ กระบวนการที่สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะของผู้เรียน 3) วิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล

4) จัดการเรียนรู้ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ตามความแตกต่างของผู้เรียน และพัฒนาการทางสมองเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ 5) จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 6) จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 7) จัดเตรียมและใช้สื่อการเรียนรู้ต่างๆ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างได้อย่างเหมาะสม 8) ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง 9) นำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและ 10) ใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักทดสอบทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 68-102) ได้อธิบายถึงแนวการจัดการศึกษาว่า ครูปฏิบัติหน้าที่เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร โดยการศึกษาและวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเองใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้และประเมินผลที่มุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีให้คำแนะนำ คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาผู้เรียนอย่างทั่วถึง จัดสภาพแวดล้อมและบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ มีการนิเทศภายใน กำกับ ติดตามตรวจสอบนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังได้มีนักการศึกษา ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ว่า คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือ

กระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน 2 ประการ คือ 1) การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์และ 2) แต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (Receiver) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้

(Co-creator) (Bonwell, 1991 ; Meyers and Jones, 1993; Fedler and Brent, 1996)

สอดคล้องกับ ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2553) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ แบบ Active Learning ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อย่าง มีปฏิสัมพันธ์จนเกิดความรู้ ความเข้าใจนำไปประยุกต์ใช้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า หรือสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ รวมถึงการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสวมอภิปราย ฝึกทักษะการสื่อสารและถ้อยคำ แก้วชัยเจริญกิจ (2550) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการจัดให้ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน กิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการในการพัฒนา ผู้เรียนและเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียน โดยการ 1) สร้างบรรยากาศของ การมีส่วนร่วมและการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อน ในชั้นเรียน 2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นพลวัต ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุก กิจกรรมรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ 3) จัดสภาพการเรียนรู้ แบบร่วมมือ ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในกลุ่มผู้เรียน

4) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ท้าทายและให้โอกาสผู้เรียนได้รับวิธีการสอนที่ หลากหลาย 5) วางแผนเกี่ยวกับเวลาในการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน ทั้งในส่วนของ เนื้อหาและกิจกรรม 6) ครูผู้สอนต้องใจกว้าง ยอมรับในความสามารถในการแสดงออก และความคิดของผู้เรียน สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นกระบวนการ เรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างมีความหมายโดยการร่วมมือ ระหว่างผู้เรียนคิดด้วยกันมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ อย่างหลากหลาย ทำให้เกิดแนวคิด ใหม่ ผู้เรียนมีทักษะการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติ กิจกรรมต่างๆ ด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งมีลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้ดังนี้

1. เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
2. เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

3. ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันและร่วมมือกันมากกว่าแข่งขัน
5. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
6. เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน ฟัง คิด
7. เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นทักษะการคิดขั้นสูง
8. เป็นกิจกรรมที่เปิดให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศและ หลักการสู่การสร้างความคิดรวบยอด
9. ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียน ปฏิบัติด้วยตนเอง
10. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้และการสรุป ทบทวนของผู้เรียน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของนักวิชาการ สามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง โดยความร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกันมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาตนเองไปในทางที่พึงประสงค์ มีองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ รายละเอียดดังตาราง 4

ตาราง 4 องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	พระราชบัญญัติการศึกษา (2545)	หลักสูตรแกนกลาง (2551)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษา (2554)	กษมก วรกรรม ณ อยุธยา (2550)	ชาญชัย อภิจนสมจากร (2550)	ชนกธิป พรกุล (2552)	ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์และคณะ (2553)	Carter (1990)	DuBrin (1990)	รวม
1. จัดการเรียนรู้จัดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓	8
2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกต รวบรวมข้อมูล คิดวิเคราะห์ อย่างหลากหลาย						✓		✓	✓			3
3. มีการนำภูมิปัญญาและความรู้สากล เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน		✓		✓	✓	✓			✓	✓		6
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง		✓			✓	✓			✓			4
5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดงาน วางเป้าหมายร่วมกัน	✓			✓								2
6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน	✓	✓							✓			3

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	พระราชบัญญัติการศึกษา (2545)	หลักสูตรแกนกลาง (2551)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	สำนักงานคณะกรรมการและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (2554)	กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550)	ชาญชัย อัจฉินสมจากร (2550)	ชนาธิป พงกุล (2552)	ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์และคณะ (2553)	Carter (1990)	DuBrin (1990)	รวม
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งความรู้ จิตใจ อารมณ์และทักษะต่างๆ	✓	✓							✓			3
8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นประชาธิปไตยในการเลือกทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน		✓				✓			✓			3
9. มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้และนำแผนจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างแท้จริง								✓				1
10. จัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	✓			✓	✓	✓						4
11. จัดทำจัดทำและใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและนอก	✓	✓				✓				✓		4

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	พระราชบัญญัติการศึกษา (2545)	หลักสูตรแกนกลาง (2551)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	สำนักงานการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษา (2554)	กษมก วรรณรัตน์ ดน อยุธยา (2550)	ชาญชัย อภิจนสมจากร (2550)	ชนกทิป พรภักดิ์ (2552)	ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์และคณะ (2553)	Carter (1990)	DuBrin (1990)	รวม
	12. ให้ความสำคัญเด็กในการรับ ข้อมูลประกอบการคิดและวินิจฉัย ตัดสินใจด้วยตนเองร่วมกันสรุป ความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ					✓				✓		
13. มีการวัดและประเมินผล พัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลายและ ต่อเนื่อง		✓	✓	✓	✓				✓	✓		6
14. จัดการเรียนรู้บูรณาการแบบ องค์รวม ผสมผสานความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน	✓					✓			✓			3
15. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการและการแก้ปัญหา	✓					✓			✓	✓		4
16. ให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการ อ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง	✓				✓				✓	✓		4

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	พระราชบัญญัติการศึกษา (2545)	หลักสูตรแกนกลาง (2551)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	สำนักงานคณะกรรมการและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (2554)	กษมก วรกรรม ณ อยุธยา (2550)	ชาญชัย อัจฉินสมจากร (2550)	ชนาธิป พงกุล (2552)	ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์และคณะ (2553)	Carter (1990)	DuBrin (1990)	รวม
17. ใช้กระบวนการพัฒนา ปลูกผัง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสมบูรณ์ ทางจิตใจ ร่างกาย สติปัญญาและ จิตวิญญาณ		✓				✓			✓	✓		4
18. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัด บรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการ เรียนและด้านความสะดวก จูงใจ และสร้างแรงเสริมให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ	✓	✓		✓		✓				✓		5
19. มีการใช้กระบวนการวิจัยเป็น ส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้และ ให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้ไป ด้วยกันจากสื่อและวิทยาการต่างๆ	✓			✓	✓							3
20. จัดการเรียนรู้ทุกที่ ทุกเวลา ให้ ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนา ผู้เรียนตามศักยภาพ	✓								✓			2
23. จัดการเรียนรู้แบบใช้ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และกระบวนการแก้ปัญหาแบบ วิทยาศาสตร์						✓			✓			2

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	พระราชบัญญัติการศึกษา (2545)	หลักสูตรแกนกลาง (2551)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	สำนักงานการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษา (2554)	กษมก วรรณ ญ ดยทยา (2550)	ชาญชัย อภินสุมจาร (2550)	ชนกธิป พงกุล (2552)	ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์และคณะ (2553)	Carter (1990)	DuBrin (1990)	รวม
	24. จัดการเรียนรู้แบบมุ่ง ประสบการณ์ภาษา									✓		
25. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้จาก ประสบการณ์						✓			✓			2
26. มุ่งเน้นความรู้ ทักษะ เจตคติ และวัฒนธรรมการใช้ภาษาในการ สื่อสาร การแสวงหาความรู้และ การประกอบอาชีพ									✓			1
27. จัดระบบสารสนเทศ เครือข่าย การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ทดลอง		✓				✓						2
28. มีนำผลการประเมินมาใช้ใน การปรับปรุงการสอนพัฒนาผู้เรียน อย่างเป็นระบบ				✓								1
29. การตั้งความคาดหวังกับ นักเรียนไว้สูง											✓	1
30. ให้ความสำคัญในการพัฒนา วิชาการ การใช้ข้อมูลเป็นฐานใน การประเมินความก้าวหน้าของ นักเรียน										✓		1

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	พระราชบัญญัติการศึกษา (2545)	หลักสูตรแกนกลาง (2551)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	สำนักงานการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (2554)	กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550)	ชาญชัย อภิจนสมจากร (2550)	ชนาธิป พงกุล (2552)	ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์และคณะ (2553)	Carter (1990)	DuBrin (1990)	รวม
31. การแสดงพฤติกรรมสำคัญของผู้นำในการอำนวยความสะดวกและการร่วมปรับปรุง							✓				✓	2
32. การจัดการเรียนรู้			✓									1
33. การบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้		✓				✓			✓			3
34. การบูรณาการการเรียนรู้แบบเรียนรวม		✓	✓									2
35. การใช้และผลิตสื่อและการพัฒนานวัตกรรมในการเรียนรู้			✓									1
36. การประเมินผลการเรียนรู้			✓			✓						2
37. ใช้วิธีการสอนแบบเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา						✓			✓			2
38. เน้นการบูรณาการเชื่อมโยงเรื่องราวและแนวความคิดของสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนกับวิถีชีวิต			✓			✓			✓			3
39. ออกแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้และจริยธรรมคุณธรรม			✓						✓			2

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	พระราชบัญญัติการศึกษา (2545)	หลักสูตรแกนกลาง (2551)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	สำนักงานการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษา (2554)	กษมก วรรณรณ ณ อยุธยา (2550)	ชาญชัย อภิจนสมจากร (2550)	ชนกทิพย์ พงกุล (2552)	ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์และคณะ (2553)	Carter (1990)	DuBrin (1990)	รวม
40. ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และออกแบบการจัดการเรียนรู้		✓	✓	✓				✓				4
41. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ เน้นความรู้ ทักษะ กระบวนการที่สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะของผู้เรียน		✓		✓				✓				3
42. วิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล เข้าใจและเอาใจใส่และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียน				✓	✓					✓		3
43. พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร		✓			✓							2
44. จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้คำแนะนำ คำปรึกษาและแก้ปัญหานักเรียนอย่างทั่วถึง				✓								1

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	พระราชบัญญัติการศึกษา (2545)	หลักสูตรแกนกลาง (2551)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549)	สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (2554)	กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550)	ชาญชัย อภินันท์สมมาตร (2550)	ชนาธิป พงษ์กุล (2552)	ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์และคณะ (2553)	Carter (1990)	DuBrin (1990)	รวม
45. นิเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบและนำผลไปปรับปรุง การจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง				✓								1
46. ให้ผู้เรียนเรียนรู้และแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง							✓		✓			2
47. จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ขวนขวายหาความรู้ เพิ่มความ รับผิดชอบ กล้าแสดงออกอย่าง สร้างสรรค์และเน้นการทำงาน เป็นกลุ่ม					✓				✓	✓		3

จากตาราง 4 แสดงผลการสังเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพของโรงเรียนของนักวิชาการไทยและต่างประเทศ พบว่า มีนักวิชาการได้ให้ ทิศนะด้านการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนไว้อย่างหลากหลาย โดยผู้วิจัยได้เลือก องค์ประกอบที่มีความถี่ 3 ครั้งขึ้นไป หรือร้อยละ 35 สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบด้าน การจัดการเรียนรู้ ได้ 5 ด้าน คือ 1) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ (1) มี การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก จูงใจและสร้างแรง เสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ (2) มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ หลากหลาย นำปราชญ์ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (3) มี การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็น

รายบุคคล (4) มีการจัดให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกให้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งความรู้ จิตใจ อารมณ์และทักษะต่างๆ (6) มีการใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน (7) พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร 2) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ประกอบด้วย (1) จัดการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม ผสมผสานความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน (2) การบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (3) เน้นการบูรณาการเชื่อมโยงเรื่องราวและแนวความคิดของสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนกับวิถีชีวิต (4) จัดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (5) การบูรณาการการเรียนรู้แบบเรียนรวม (6) ออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรม 3) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด ประกอบด้วย (1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการและการแก้ปัญหา (2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (3) จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบ กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม (4) ให้ความสำคัญแก่เด็กในการรับข้อมูลประกอบการคิดและวินิจฉัย ตัดสินใจด้วยตนเอง ตลอดจนร่วมกันสรุปความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ (5) จัดการเรียนรู้แบบใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้และกระบวนการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ 4) การจัดหา ผลิตและการใช้สื่อ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาไทย ประกอบด้วย (1) มีการนำภูมิปัญญาและความรู้สากล เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ (2) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและด้านความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ (3) มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำปราชญ์ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (4) จัดหา ผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา (5) มีการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา (6) จัดระบบสารสนเทศ เครือข่ายการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ทดลอง และ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) มีการวัดและประเมินผลพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง (2) มีการวัดและประเมินผลทุกระดับ ได้แก่ การประเมินระดับชาติ การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษาและการประเมินระดับสถานศึกษา (3) ให้ความสำคัญในการพัฒนาวิชาการ การใช้ข้อมูลเป็นฐานในการประเมินความก้าวหน้าของ

นักเรียน (4) การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของนักเรียนและการแสดงพฤติกรรม
 สำคัญของผู้นำในการอำนวยความสะดวกและการร่วมปรับปรุง (5) มีนำผลการประเมินมา
 ใช้ในการปรับปรุงการสอนพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

4. องค์ประกอบด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นกลยุทธ์หลักในการพัฒนา
 ประเทศ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-
 2564 ถ้าหากคนมีคุณภาพดีแล้ว กลไกทุกด้านสามารถพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายที่
 สำเร็จภายในเวลารวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะคนเป็นปัจจัยพื้นฐานและทรัพยากรทางการบริหาร
 ที่สำคัญในการพัฒนาในองค์การหากผู้บริหารสามารถบริหารจัดการเรื่องคน ให้เกิด
 ประสิทธิภาพแล้ว ความสำเร็จและประสิทธิภาพก็จะเกิดขึ้น หน่วยงานมีความก้าวหน้า
 พัฒนาไปอย่างรวดเร็วความสำเร็จอันสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือ บุคลากรมีความพึงพอใจในการ
 ทำงาน หรือมีขวัญกำลังใจ ความพึงพอใจในการทำงาน นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการ
 บริหารงานบุคคลในโรงเรียนหรือสถานศึกษาส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของงาน
 นอกจากนี้แล้วความพึงพอใจในการทำงานยังเป็นเครื่องหมายในการแสดงให้เห็นถึงการ
 บริหารงานที่ดีและเป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งที่จะใช้เป็นเครื่องวัดความสำเร็จของโรงเรียนหรือ
 สถานศึกษาได้เป็นอย่างดีและครูและบุคลากรในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่
 จะช่วยให้การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน ได้ดำเนินไปเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการ
 เรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบว่าความพึงพอใจในการทำงาน เกิดขึ้นในช่วงปี 1950
 โดย Robert Hoppock (1935 ; Cited in Hoy & Miskel, 2005, p. 252) ได้นิยามความ
 พึงพอใจในการทำงานไว้ว่า เป็นการรวมเอาสภาพทางจิตวิทยาทางสรีระและ
 สภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุให้บุคคลพึงพอใจในการปฏิบัติงานของตน หรือกล่าวอีกนัย
 หนึ่ง คือ ความรู้สึกหรือปฏิกิริยาทางอารมณ์ที่มีต่องาน ซึ่งเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบ
 ผลลัพธ์ที่เป็นจริงกับสิ่งที่คาดหวังหรือผลลัพธ์ที่ต้องการสอดคล้องกับ Lock & Crowford,
 2000: Poter&Smith. 1970 อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2551, หน้า 39) ที่กล่าวว่า ความ
 พึงพอใจในงานเป็นความเต็มใจ ความต้องการและความปรารถนาของบุคคลที่จะทำงาน
 ความพึงพอใจเป็นตัวกระตุ้นซึ่งเกิดจากการชอบงานและพยายามทำงานให้สำเร็จความ
 พึงพอใจเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการจากงานและผลที่ได้รับโดยเป็น
 ความรู้สึกทางบวกต่องานที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ความพึงพอใจยังเป็นความแตกต่าง

ระหว่างสิ่งที่คิดว่าควรจะได้รับกับสิ่งที่รู้สึกจะได้รับในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่บ่งบอกถึงความสำเร็จของการปฏิบัติงานเนื่องจากความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จขององค์การ ถ้าบุคคลในองค์การมีความพึงพอใจในงานสูงคุณภาพของงานก็จะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าคนในองค์การไม่มีความพึงพอใจคุณภาพของงานก็จะต่ำไปด้วยเช่นกัน นั่นแสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงประสิทธิผลขององค์การ ดังนั้น ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจกับองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานให้เกิดขึ้นในองค์การให้ได้

ดังนั้นเห็นได้ว่า ครูและบุคลากรในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน ได้ดำเนินการไปเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนซึ่ง ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา (2543, หน้า 7-9) ได้กล่าวว่า ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนนั้นครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสร้าง การนำไปใช้และการประเมินผลการเรียนการสอน ทำทางบุคลิกภาพของครูมีความสำคัญทั้งทางบวกและทางลบต่อการเรียนของผู้เรียนส่วน ปรียาพร วงศ์อนุพรโรจน์ (2542, อัดสำเนา) กล่าวว่า ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ความรู้สึกโดยรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขที่เกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับการตอบแทน ผลของการตอบแทนทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้น มุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและกำลังใจส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานและต่อความสำเร็จขององค์การสอดคล้องกับ Hoy & Miskel (2000, p. 264) ที่ว่าความพึงพอใจในงานเป็นสองลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่พอใจในงานทั้งหมดโดยรวม ซึ่งเป็นการจิตใจและสถานการณ์แวดล้อม เชื่อมโยงกันของร่างกาย ตลอดจนการตอบสนองผลกระทบกับงานของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นความรู้สึกของคนที่มีต่องาน และอารมณ์ทางบวกที่เกิดจากการประเมินงานของแต่ละบุคคล หรือประสบการณ์ในการทำงาน อีกลักษณะหนึ่งมองว่า ความพึงพอใจในงาน คือ อารมณ์ที่มีปฏิกิริยาต่องานของบุคคลที่เป็นผลมาจากการเปรียบเทียบที่ออกมาจริงกับผลที่คาดหวัง เช่น มองว่าความพึงพอใจในงานที่เป็นความสอดคล้องระหว่างระบบสนับสนุนของสถานการณ์ในการทำงานกับความต้องการของบุคคล หรือความพึงพอใจในงานเป็นการแสดงความสอดคล้องระหว่างการจูงใจของงานของผู้ที่ทำงานและผลตอบแทนขององค์การมอบให้ หรืออาจมองว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับงานที่ถูกแสดงด้วยความแตกต่างระหว่างจำนวนคุณค่าของผลที่ออกมาที่บุคคลหนึ่งรับรู้เกี่ยวกับจำนวนของผลที่ออกมาและเขารู้สึกว่าควรจะได้รับ

ความพึงพอใจในงานเกี่ยวข้องกับระบบร่างกายของบุคคลทั้งภายในและภายนอก โดยเชื่อมโยงทั้งจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปของการกระทำ หรือการปฏิบัติถ้ามีความพึงพอใจในงาน นั้นแสดงว่าความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมและความคาดหวังของบุคคลและองค์การเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผลการปฏิบัติงานก็จะเป็นที่พึงพอใจขององค์การตามที่ได้คาดหวังไว้เช่นกันและมองในระดับโรงเรียนจะเห็นว่าความพึงพอใจในงานของครูถือเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสนใจ เนื่องจากครูเป็นผู้ปฏิบัติ เป็นผู้สอนในหลักสูตรที่มีประสิทธิผล เพราะความพึงพอใจในงานของครูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสอนให้นักเรียนมีคุณภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และคุณลักษณะของผู้เรียนเป็นไปตามความต้องการได้โดยตรงจากการทำงาน อีกทั้งยังทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานกับกลุ่มอื่นเพื่อสร้างความสำเร็จในการปฏิบัติงานในโรงเรียนอีกด้วย (Herman, 1993, p. 271) และสำเนา เลียบมา (2553, หน้า 2) ได้สรุปตัวชี้วัดความพึงพอใจจากการประเมินหลักสูตรโรงเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ปีการศึกษา 2552 ไว้ ดังนี้ 1) ประสิทธิภาพของหลักสูตร 2) การบริหารจัดการและกระบวนการใช้หลักสูตร ด้านผลผลิตของหลักสูตร ได้แก่ ความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของนักเรียน

นอกจากนี้ความสำเร็จในการบริหารงานของโรงเรียนย่อมขึ้นอยู่กับพฤติกรรมผู้นำและความพึงพอใจของครู ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานคือ ครูซึ่งเป็นผู้ทำงานจัดการเรียนการสอนโดยตรง งานจึงจะมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลและครูต้องทำงานด้วยความเต็มใจ สบายใจและมีความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการศึกษาและนักวิจัยที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความพึงพอใจในการทำงานของครู ดังนี้

Gilmer (1997, อ้างถึงใน วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน, 2552, หน้า 76) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าความพึงพอใจในการทำงาน คือ ผลของทัศนคติของบุคคลที่มีต่อองค์ประกอบของงานซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับลักษณะงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น รู้สึกว่าได้รับความสำเร็จในผลงาน รู้สึกว่าได้รับการยกย่องและรู้สึกว่ามีโอกาสก้าวหน้าในงาน ซึ่งพบว่าปัจจัยที่ทำให้บุคคลพึงพอใจในการทำงาน 10 ประการ คือ

- 1) ความมั่นคงปลอดภัย (security)
- 2) โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน (opportunity for advancement)
- 3) ลักษณะที่ทำงานและการดำเนินงาน (company and management)

4) ค่าจ้าง (wages) 5) ลักษณะของงานที่ทำ (intrinsic aspects of the job) 6) การบังคับบัญชา / การนิเทศงาน (supervision) 7) ลักษณะทางสังคม (social aspects of the job) 8) การติดต่อสื่อสาร (communications) 9) สภาพการทำงาน (working condition) และ 10) ประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ (benefits) ส่วน Gibson, Ivancevich and Donnelly (1998) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร ไว้ว่า

- 1) รายได้ คือ ค่าตอบแทนอย่างยุติธรรม
- 2) ลักษณะงาน ต้องเป็นงานที่น่าสนใจ ทำทรมามีโอกาสเรียนรู้และมีส่วนร่วมรับผิดชอบ
- 3) การเลื่อนตำแหน่ง ต้องเป็นผู้ที่ให้ความสนใจในตัวผู้ปฏิบัติงาน
- 4) ผู้บังคับบัญชา ต้องเป็นผู้ที่ให้ความสนใจผู้ปฏิบัติงาน และ
- 5) เพื่อนร่วมงาน ต้องมีความเป็นมิตรมีความรู้ ความสามารถและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

สอดคล้องกับ Hoy & Miskel (2001) ที่กำหนดตัวแบบของความพึงพอใจในการทำงานตามสถานการณ์ ว่าเป็นตัวแบบที่แสดงให้เห็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการทำงาน คือ 1) ลักษณะการทำงานในองค์การ เช่น การมอบหมายงาน การกระจายอำนาจ 2) ลักษณะของงาน เช่น ความเป็นอิสระ ค่าตอบแทน ผลประโยชน์ และ 3) ลักษณะของบุคคล เช่น อายุ เพศ การศึกษา แรงจูงใจ ขวัญและกำลังใจ และทักษะและ Hackman and Oldman (1998) พบว่าลักษณะงานที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในการทำงาน มี 5 ประการ คือ 1) ความเป็นอิสระในการตัดสินใจ 2) ข้อมูลย้อนกลับ 3) ความหลากหลายของทักษะ 4) เอกลักษณะของงาน และ 5) ความสำคัญของงาน

จากความหมายและองค์ประกอบของความพึงพอใจในการทำงานของครูสรุปได้ดังนี้สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการทำงานของครู หมายถึง ระดับความรู้สึกทางจิตใจ หรือทัศนคติที่ดีที่พอใจ เป็นความรู้สึกแห่งการยอมรับในการปฏิบัติในหน้าที่ความรับผิดชอบส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องรายละเอียดดังตาราง 5

ตาราง 5 องค์ประกอบด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	แผนพัฒนาการศึกษาและสังคมฉบับที่ 12										รวม
	ชมพันธ์ ฤกษ์ชัย (2543)	ปรีชาพร วงศ์พรโรจน์ (2542)	วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552)	สำเนา เสียบมา (2553)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	Hoy & Miskel (2000)	Lock & Crowford (2000)	Gibson (1998)	Hacman and Oldman (1998)	Gilmer (1997)	
1. การยอมรับในการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ที่รับผิดชอบ			✓		✓		✓				3
2. ความมั่นคงปลอดภัย		✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	7
3. การได้รับค่าตอบแทนอย่างยุติธรรม และผลประโยชน์เกื้อกูลกัน		✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	7
4. ลักษณะและความสำคัญของงานมี ความเป็นเอกลักษณ์ น่าสนใจ มีอิสระ ในการตัดสินใจ	✓	✓	✓			✓		✓	✓	✓	7
5. โอกาสและความก้าวหน้าในการ ทำงาน การเลื่อนตำแหน่ง		✓	✓		✓	✓		✓		✓	6
6. ผู้บังคับบัญชาให้ความสนใจ ผู้ปฏิบัติงาน มีการกระจายอำนาจและ มอบอำนาจในการปฏิบัติงาน	✓		✓			✓		✓	✓	✓	6
7. สังคมเพื่อนร่วมงานมีความเป็น กัลยาณมิตรและความรู้ความสามารถ		✓	✓	✓		✓		✓		✓	6
8. บุคลากรมีขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน	✓		✓		✓	✓	✓				5
9. ความสำเร็จของงาน	✓			✓	✓					✓	4
10. ข้อมูลย้อนกลับ	✓								✓		2
11. ลักษณะของที่ทำงาน						✓				✓	2

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12										รวม
	ชมพันธ์ ฤกษ์ชัย (2543)	ปริญพร วงศ์อนุพรโรจน์ (2542)	วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552)	สำเนา เสียมมา (2553)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	Hoy & Miskel (2000)	Lock & Crowford (2000)	Gibson (1998)	Hacman and Oldman (1998)	Gilmer (1997)	
12. การได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน										✓	1
13. ความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของผู้เรียน						✓					1
14. สภาพแวดล้อมในการทำงาน										✓	1
15. การบริหารจัดการ	✓								✓		2
16. การสื่อสารภายในองค์การ				✓						✓	2
17. เจตคติที่ดี		✓	✓						✓	✓	4
18. การนิเทศ			✓							✓	2

จากตาราง 5 แสดงผลการสังเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพึงพอใจในการทำงานของครู ของนักวิชาการไทยและต่างประเทศ พบว่า มีนักวิชาการได้ให้ทัศนะพึงพอใจในการทำงานของครูไว้อย่างหลากหลาย โดยผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ 4 ครั้งขึ้นไป หรือร้อยละ 33 สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ได้ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ความมั่นคงและความปลอดภัย เช่น การได้รับค่าตอบแทนอย่างยุติธรรมและผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ 2) ลักษณะและความสำคัญของงาน น่าสนใจท้าทาย มีอิสระในการตัดสินใจ มีความเป็นเอกลักษณ์ มีโอกาสเรียนรู้และร่วมรับผิดชอบ 3) โอกาสและความก้าวหน้าในการทำงาน การเลื่อนตำแหน่ง และการให้ความสนใจในตัวผู้ปฏิบัติงาน 4) การบังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาต้องเป็น ผู้ให้ความสนใจผู้ปฏิบัติงาน มีการกระจายอำนาจ มอบอำนาจและมีการนิเทศการ

ปฏิบัติงานและ 5) ลักษณะทางสังคม เพื่อนร่วมงาน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเป็นกัลยาณมิตรและสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียนทั้ง 4 องค์ประกอบดังกล่าวผู้วิจัยได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้เพื่อใช้เป็นสาระหลักสำหรับการพัฒนาเครื่องมือวิจัยไว้เป็นเบื้องต้น ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 องค์ประกอบลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียนและนิยามเชิงปฏิบัติการ

องค์ประกอบหลัก	ลักษณะองค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติการ
1. คุณลักษณะของผู้เรียน	<p>1.1 คนดี</p> <p>1) มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง</p> <p>2) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>3) ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>4) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม</p> <p>5) มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข</p> <p>6) การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรม</p>	<p>ระดับการรับรู้ของครูที่มีต่อคุณภาพของนักเรียนในด้านการแสดงออกถึงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ด้านการเป็นคนเก่ง คนดีและมีสุข ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรสุขภาพพลานามัยและสุนทรียภาพ</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	ลักษณะองค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติการ
1. คุณลักษณะของผู้เรียน (ต่อ)	<p>ที่ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและคนอื่น</p> <p>1.2 คนเก่ง</p> <p>7) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร</p> <p>8) มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างเป็นระบบ</p> <p>9) มีความสามารถในการสื่อสาร การรับสารและส่งสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและรู้เท่าทันโลก</p> <p>10) ความสามารถในการอ่านออก การเขียนได้และการคิดคำนวณตามเกณฑ์ของแต่ละระดับชั้น</p> <p>11) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการจากผลการทดสอบทางการศึกษาในระดับต่างๆ</p> <p>1.3 มีสุข</p> <p>12) มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย</p> <p>13) มีความภูมิใจในท้องถิ่นและมุ่งมั่นในความเป็นไทย</p> <p>14) สามารถทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์</p>	

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	ลักษณะองค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติการ
1. คุณลักษณะของผู้เรียน (ต่อ)	<p>อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม</p> <p>15) มีการปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม</p> <p>16) มีทักษะทางสังคม ทักษะการเรียนรู้ และการยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลและความหลากหลายทางสังคม</p>	
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	<p>2.1 ระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล</p> <p>1) ผู้เรียนมีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์ในการพัฒนาตนเอง</p> <p>2) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างเป็นระบบ</p> <p>3) ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านออก เขียนได้และคิดคำนวณได้</p> <p>4) ผู้เรียนมีความรู้และทักษะความสามารถที่จำเป็นตามหลักสูตร</p> <p>5) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการจากการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับต่างๆ</p>	<p>ระดับความสำเร็จในด้านทักษะ ความรู้ทักษะและประสิทธิผลของผู้เรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ การฝึกอบรม ซึ่งได้มาจากการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ความคิดหรือพุทธิพิสัย ด้านอารมณ์และความรู้สึกหรือจิตพิสัย และด้านทักษะการปฏิบัติหรือทักษะพิสัยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ต่อ)	2.2 ใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาของสถานศึกษา 6) นำผลการเรียนมาใช้เพื่อเปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษา ภูมิภาคและระดับชาติได้อย่างน่าเชื่อถือ 7) การเปรียบเทียบเพื่อดูแนวโน้มในการพัฒนา 8) นำผลไปใช้เพื่อการตัดสินใจผลการเรียนในการพิจารณาเลื่อนชั้นและใช้ประกอบการสมัครเรียนต่อหรือการประกอบอาชีพ 9) เป็นเครื่องมือในการบ่งชี้คุณภาพการศึกษาระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา 10) เป็นข้อมูลสารสนเทศผู้เรียนรายบุคคลสำหรับเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองและนักเรียน	
3. การจัดการเรียนรู้	3.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 1) จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการสอนและอำนวยความสะดวก จูงใจและสร้างแรงเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ	กระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้อย่างตั้งใจเรียนและเกิดการเรียนรู้ขึ้น ซึ่งการเรียนรู้ของผู้เรียนจะบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ที่ดีของ

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ
3. การจัดการเรียนรู้ (ต่อ)	<p>2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย นำปราชญ์ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้</p> <p>3) มีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเป็นรายบุคคล</p> <p>4) มีการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ รักการอ่านและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ จิตใจ อารมณ์และสังคมด้วยวิธีการที่หลากหลายควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม</p> <p>6) มีการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้</p> <p>3.2 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ</p> <p>7) จัดการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม ผสมผสานความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน</p> <p>8) การบูรณาการเนื้อหาภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้</p>	<p>ผู้สอนหรือผู้เรียนด้วยเช่นกัน หากผู้สอนรู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ
3. การจัดการเรียนรู้ (ต่อ)	<p>9) เน้นการบูรณาการแบบเชื่อมโยงเรื่องราวและแนวความคิดของสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนกับวิถีชีวิต</p> <p>10) จัดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง</p> <p>11) ออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งสาระ กระบวนการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์</p> <p>3.3 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด</p> <p>12) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า สังเกต และรวบรวมข้อมูล เพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการและแก้ปัญหา</p> <p>13) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง</p> <p>14) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม</p> <p>15) ให้ความสำคัญแก่เด็กในการรับรู้ข้อมูลประกอบการคิดและวินิจฉัย</p>	

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ
3. การจัดการเรียนรู้ (ต่อ)	<p>ตัดสินใจด้วยตนเองและร่วมสรุปความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ</p> <p>16) จัดการเรียนรู้แบบใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้และกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์</p> <p>3.4 การจัดหา ผลิตและการใช้สื่อเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย</p> <p>17) นำภูมิปัญญาและความรู้อันเป็นสากล นำสื่อเทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้</p> <p>18) ส่งเสริมให้ผู้สอนจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน</p> <p>19) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำปราชญ์ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้</p> <p>20) จัดหา ผลิต และใช้สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา</p> <p>21) มีการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา</p> <p>22) จัดระบบสารสนเทศและเครือข่ายการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและทดลอง</p>	

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ
3. การจัดการเรียนรู้ (ต่อ)	<p>3.5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้</p> <p>23) มีการวัดและประเมินผลพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง</p> <p>24) จัดให้มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนทุกคนทุกชั้นและทุกระดับ ได้แก่ ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ</p> <p>25) ให้ความสำคัญในการพัฒนาวิชาการ ใช้ข้อมูลเป็นฐานในการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง</p> <p>26) ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ และแสดงพฤติกรรมความสำคัญของภาวะผู้นำในการอำนวยความสะดวกและการร่วมปรับปรุง พัฒนาผู้เรียน</p> <p>27) มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง</p>	
4. ความพึงพอใจในการทำงานของครู	<p>4.1 ความมั่นคงและความปลอดภัย เช่น รายได้ การได้รับค่าตอบแทนอย่างยุติธรรม และประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ</p> <p>4.2 ลักษณะของงาน ความสำคัญของงาน น่าสนใจ ทำทนาย มีอิสระในการตัดสินใจ มีความเป็นเอกลักษณ์ลักษณะ มีโอกาสเรียนรู้และมีส่วนร่วมรับผิดชอบ</p>	<p>ระดับความรู้สึกทางจิตใจ หรือทัศนคติที่ดีที่พอใจ ซึ่งเป็นความรู้สึกแห่งการยอมรับในการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จบรรลุตาม</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	นิยามเชิงปฏิบัติการ
4. ความพึงพอใจในการทำงานของครู (ต่อ)	<p>4.3 โอกาสและความก้าวหน้าในการทำงาน การเลื่อนตำแหน่งต้องเป็นผู้ที่ให้ความสนใจในตัวผู้ปฏิบัติงาน</p> <p>4.4 การบังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาต้องเป็นผู้ที่ให้ความสนใจผู้ปฏิบัติงาน มีการกระจายอำนาจและมอบอำนาจในการปฏิบัติงานมีการนิเทศงาน</p> <p>4.5 ลักษณะทางสังคม เพื่อนร่วมงาน ต้องมีความเป็นมิตร มีความรู้ความสามารถและสนับสนุนซึ่งกันและกัน</p>	วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเพื่อการวิจัยที่ชัดเจนและสมเหตุสมผลยิ่งขึ้น องค์ประกอบของปัจจัยในลักษณะเหตุและผลที่ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปนี้สามารถจำแนกสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) การศึกษาแนวคิดเชิงทฤษฎีที่สังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) องค์ประกอบจากผลการวิจัยที่ผ่านมาเพื่อตรวจสอบยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้วและ 3) ผลการวิจัยที่ระบุถึงปัจจัยที่เป็น

สาเหตุของคุณลักษณะของผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การจัดการเรียนรู้และความพึงพอใจในการทำงานของครู ดังนี้

Lunenburg and Ornstein (1996, p. 348) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนจากโครงการ Connecticut School Effectiveness Project และสรุปลักษณะของการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลว่ามีลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

1. มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระเบียบและปลอดภัย (a safety and orderly environment) และไม่เป็นปัญหาอุปสรรคสำหรับการเรียนการสอน
2. พันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน (a clear school mission) บุคลากรมีส่วนร่วมในภาระผูกพันของเป้าหมายการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ และสามารถตรวจสอบได้
3. มีภาวะผู้นำทางวิชาการโดยที่ผู้บริหารต้องมีความเข้าใจและประยุกต์ใช้คุณลักษณะของงานวิชาการที่มีประสิทธิผล (instructional effective)
4. มีบรรยากาศของความคาดหวังที่สูง (a climate of high expectation) โดยที่อาจารย์สามารถแสดงออกถึงความรอบรู้ในทักษะเบื้องต้นให้นักเรียนเห็นได้
5. หุ้มเทเวลาในการทำงาน (high time on task) เพื่อวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะ
6. มีการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ (frequent monitoring of student program) เพื่อนำผลมาปรับปรุงต่อไป
7. มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผู้ปกครอง (positive home school relations) โดยที่ผู้ปกครองสนับสนุนพันธกิจของโรงเรียนและช่วยเหลือส่วนที่ทำให้เกิดความสำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sammons, Hillman and Mortimore (1995, p. 8) ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนาองค์ประกอบที่ส่งผลถึงความสำเร็จหรือความมีประสิทธิผลของโรงเรียนประสิทธิผลว่า มี 11 ปัจจัย คือ

7.1 ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ประกอบด้วย 1) มีความมั่นคงและชัดเจนของวัตถุประสงค์ขององค์การ และบริหารเชิงรุกสร้างทีมงานบริหารของโรงเรียน 2) การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารจัดการหลักสูตร การตัดสินใจและการใช้นโยบายต่างๆ และ 3) สร้างครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการ

7.2 การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน ประกอบด้วย 1) การมี

เอกภาพของเป้าหมายโรงเรียน 2) มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อความก้าวหน้าของนักเรียนและ 3) มีความเคารพในสถาบัน

7.3 มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระบบระเบียบและ 2) มีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอน

7.4 การเรียนการสอนที่เข้มแข็งประกอบด้วย 1) การใช้เวลาที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนและการบริหารและ 2) เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ

7.5 มีแผนการเรียนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ประกอบด้วย 1) ความมีประสิทธิภาพของแผนการสอนในการเตรียมการสอน 2) มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนของแผนการสอน 3) บทเรียนที่เหมาะสมกับนักเรียนและ 4) ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย

7.6 มีความคาดหวังต่อโรงเรียนและนักเรียนในระดับสูง ประกอบด้วย 1) ครูและนักเรียนมีความคาดหวังในระดับสูงรวมกันทั่วถึงทั้งโรงเรียน 2) การสื่อสารและเสริมแรงเพื่อให้ความคาดหวังสู่ความเป็นจริงและ 3) มีการคิดการปฏิบัติที่ทำให้ไปสู่ความคาดหวัง

7.7 มีการเสริมแรงครู ประกอบด้วย 1) การให้ความเป็นธรรมในการให้รางวัลและการลงโทษและ 2) ชี้แจงและให้ทราบผลการพัฒนาหรือการปรับปรุง

7.8 มีการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนและการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน ประกอบด้วย 1) มีการติดตามผลการเรียนของนักเรียนและ 2) มีการประเมินศักยภาพของโรงเรียน

7.9 นักเรียนมีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 1) การสร้างความศรัทธาของครูให้มีแก่นักเรียน 2) มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบและ 3) การควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน

7.10 มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง ได้แก่ ให้ความร่วมมือที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

7.11 เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ การพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนให้มีการเรียนรู้และรับผิดชอบต่อโรงเรียนได้ เพื่อสร้างทีมงานในการพัฒนาโรงเรียน ส่วน Scheerens (2000, p. 187) ได้ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนและได้นำเสนอตัวแบบบูรณาการของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลโดยมองโรงเรียน

ที่มีประสิทธิผลตามแนวคิด ทฤษฎีเชิงระบบ กล่าวคือ กลุ่มปัจจัยด้านบริบท (Context) ได้แก่ การที่หน่วยงานต้นสังกัดให้แรงกระตุ้นเพื่อความสำเร็จและการพัฒนาการศึกษาให้เหมาะสมกับผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง จะส่งผลทางอ้อมต่อผลลัพธ์ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยส่งผ่านกระบวนการดำเนินงานทั้งในระดับโรงเรียนและระดับห้องเรียน ส่วนกลุ่มปัจจัยป้อนเข้า (Input) ได้แก่ ประสบการณ์ของครู ค่าใช้จ่ายต่อหัวนักเรียนและการสนับสนุนของผู้ปกครองจะส่งผลทั้งทางตรงต่อด้านผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สถานะทางเศรษฐกิจสังคม และส่งผลทางอ้อมผ่านกระบวนการดำเนินงานทั้งในระดับโรงเรียน (School Level) ได้แก่ ระดับความเข้มแข็งของนโยบายที่มุ่งผลสำเร็จ ภาวะผู้นำทางการศึกษา การมีส่วนร่วมและการเห็นพ้องต้องกันจากครูในการวางแผน คุณภาพของหลักสูตรในด้านเนื้อหาและโครงสร้าง บรรยากาศที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ความสามารถในการประเมินผลและในระดับห้องเรียน (Classroom Level) ได้แก่ เวลาและโอกาสในการเรียนรู้ ความคาดหวังสูงต่อความก้าวหน้าของนักเรียน การกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนและการเสริมแรง เป็นต้น และในปี ค.ศ. 2001 Glickman, Gordon and Ross Grodon (2001, p. 49) ได้สรุปคุณลักษณะของโรงเรียนประสิทธิผลหรือโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารงานที่ปรับปรุงแล้วว่ามี 12 ประการ คือ 1) ผู้บริหารที่มีความหลากหลายของภาวะผู้นำซึ่งรวมถึงภาวะผู้นำของครูด้วย 2) ตระหนักถึงสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของโรงเรียน 3) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 4) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันและปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์อย่างต่อเนื่อง 5) ได้รับการสนับสนุนจากทั้งภายนอกและภายในโรงเรียนเรื่องเวลาเรียน การจัดกิจกรรม ด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม 6) เน้นที่การเรียนการสอน 7) มีการพัฒนาที่ต่อเนื่อง เช่น การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของโรงเรียน 8) มีแผนการสอนที่ดี 9) ครูมีความร่วมมือกัน 10) มีการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อมูลในการสร้างรูปแบบของโรงเรียน 11) มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียนและ 12) ใช้วิธีการหลากหลายเพื่อพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Scheerens & Bosker (Scheerens & Bosker, 1997 Cited in Hoy & Miskel, 2005, p. 286) ที่ได้จัดกลุ่มปัจจัยหรือองค์ประกอบที่แสดงถึงประสิทธิผลของโรงเรียนจากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีลักษณะดังนี้ 1) ความมีภาวะผู้นำ 2) หลักสูตรมีคุณภาพ เปิดโอกาสในการเรียนรู้ 3) การมุ่งเน้นความสำเร็จ 4) มีเวลาเพื่อการเรียนรู้สูงสุด 5) มีข้อมูลย้อนกลับและการกระตุ้นจูงใจ 6) มีบรรยากาศห้องเรียนที่ดี 7) มีบรรยากาศ

โรงเรียนที่ดี 8) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 9) มีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบอิสระ 10) มีการประเมินผลที่ดี 11) มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของบุคลากร 12) มีโครงสร้างการเรียนการสอนที่ดีและ 13) มีตัวแบบการเรียนการสอนที่ใหม่และทันสมัย และ Hoy and Miskel (2005, p. 297) ได้ศึกษาวิจัยและพบว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลควรประกอบด้วยส่วนประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านปัจจัย 2) ด้านกระบวนการ และ 3) ด้านผลที่ได้รับ ซึ่งต้องได้รับการตรวจสอบพัฒนาเกณฑ์การประเมินความมีประสิทธิภาพขององค์การขึ้นมาชุดหนึ่ง โดยให้คำนึงถึงหลักการสำคัญสามประการ คือ 1) หลักการเรื่องเวลา ซึ่งเห็นว่าควรให้มีการประเมินความมีประสิทธิภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 2) หลักการเรื่องความหลากหลายขององค์ประกอบในการประเมินโดยให้ประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและ 3) หลักการเรื่องความหลากหลายของเกณฑ์การประเมิน ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความเป็นระบบ กล่าวคือ จะต้องประเมินจากเกณฑ์ที่แสดงถึงประสิทธิผลขององค์การนั้นประกอบด้วย 3 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ (1) ด้านปัจจัยนำเข้า (inputs) ได้แก่ ทรัพยากรด้านการเงิน (fiscal resources) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านกายภาพ (physical facilities) ความพร้อมของนักเรียน (student readiness) ศักยภาพของครู (teacher capabilities) ทรัพยากรด้านเทคโนโลยี (technology resources) การสนับสนุนของผู้ปกครอง (parental support) นโยบายและมาตรฐาน (policies and standards) (2) ด้านกระบวนการ (throughputs /transformation) ได้แก่ วิสัยทัศน์ร่วมและปรองดอง (harmony and vision) บรรยากาศ (climate health) ระดับการจูงใจ (motivation levels) โรงเรียนและห้องเรียน (school and classroom) การจัดองค์การ (organization) คุณภาพหลักสูตร (curriculum quality) คุณภาพการเรียนการสอน (instructional quality) เวลาเรียน (learning time) คุณภาพของภาวะผู้นำ (leadership quality) และ (3) ด้านผลลัพธ์ (outcomes) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (achievement student learning) ความพึงพอใจในงาน (job satisfaction) ระดับการขาดงานของครูและบุคลากร (absentee level) อัตราการออกกลางคัน (dropout rate) และคุณภาพของการปฏิบัติงาน (performance quality) ส่วน Purkey and Smith (Office for Standards in Education, 2003, pp. 2-3) ได้จัดปัจจัยที่แสดงถึงการมีประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย การบริหารและภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ความมั่นคงในการปฏิบัติงานของครู หลักสูตรชัดเจนและจัดเป็นระบบ การพัฒนาคณะครู การมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากผู้ปกครอง มีการยอมรับจากนักเรียนอย่างกว้างขวาง การมีเวลาเพื่อการ

เรียนรู้สูงสุด และมีการสนับสนุนจากท้องถิ่นและ 2) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย มีการวางแผนแบบมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์แบบสถานศึกษามีสำนึกชุมชน มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีระเบียบที่ชัดเจน มีความคาดหวังร่วมกัน เช่นเดียวกับ Skipper (2006, p. 178-180) ได้เสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนไว้สอดคล้องกับ Heneveld & Craig (Heneveld & Craig, 1996, Saunders, 2000, p. 273) ซึ่งนับว่าเป็นตัวแบบที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยแนวคิดดังกล่าวยึดทฤษฎีเชิงระบบ (Systems theory) คล้ายกับตัวแบบของ Hoy & Miskel ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มปัจจัยของบริบทในระบบโรงเรียน (Context factors) ปัจจัยคุณลักษณะของผู้เรียน (Children's Characteristics) กลุ่มปัจจัยป้อนเข้า (Supporting input) เช่น การสนับสนุนอย่างดีจากผู้ปกครองและชุมชน ระบบการศึกษาและวัสดุอุปกรณ์อย่างเพียงพอจะมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของนักเรียน (Student outcome) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ทักษะทางสังคมและเศรษฐกิจสังคม ภายใต้องค์ประกอบและกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ กลุ่มบรรยากาศของโรงเรียน (School climate) กลุ่มสภาพการณ์ เอื้ออำนวย (Enabling conditions) และกลุ่มกระบวนการเรียนการสอน (Teaching Learning process)

วิโรจน์ สารรัตนะ (2548, หน้า 234) ได้ศึกษาวิเคราะห์ผลงานของนักวิชาการต่างประเทศและได้กำหนดดัชนีชี้วัดที่สำคัญเกี่ยวกับปัจจัยการพัฒนามีประสิทธิผลของโรงเรียนไว้ 7 ประการ คือ 1) ผู้บริหารโรงเรียนมีการแสวงหางบประมาณหรือแสวงหาความร่วมมือเพื่อพัฒนาโรงเรียนอย่างเพียงพอ 2) ผู้บริหารโรงเรียนมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการบริหารและเพื่อการเรียนการสอนได้อย่างเพียงพอและมีคุณภาพ 3) ผู้บริหารโรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมให้นักเรียนมีความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรและจัดกิจกรรมเสริมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม 4) ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีเทคโนโลยี เพื่อการเรียนการสอนตามศักยภาพ 5) ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีแผนทางวิชาการที่ดี และจัดเวลาในการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม 6) ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางและ 7) ผู้บริหารโรงเรียนเน้นความมีคุณภาพเชิงระบบทั้งในด้านหลักสูตร การเรียนการสอนและการประเมินผลและอำนาจจันทวนิช (2547, หน้า 142) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับโรงเรียนคุณภาพ (Quality school) ไว้ในหนังสือ “แนวทางการบริหารและพัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ (Guidelines on the Best Practice for Quality School)” โดยมุ่งเสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพสูง

ตัดเทียมกันตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แนวทางที่นำเสนอจะเป็นนิยามตัวแบบที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผลการศึกษาวิจัยที่ค้นพบนำไปสู่การกำหนดองค์ประกอบและตัวชี้วัดความเป็นโรงเรียนคุณภาพ รวมทั้งการดำเนินงานสู่โรงเรียนคุณภาพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักความเป็นโรงเรียนที่ดี (Good school) ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งระบบ คือ ด้านบริบท (Context) ได้แก่ สภาพแวดล้อม ด้านปัจจัย (Input) ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรวัสดุเทคโนโลยี และงบประมาณ ด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการและการประคุณภาพการศึกษา และด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ ผู้เรียนและโรงเรียน ภายใต้ความต้องการในคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งหวังให้เกิดความเสมอภาคของการใช้บริการทางการศึกษาของเด็กทุกคน มีความเท่าเทียมกันในคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียน และลดความเหลื่อมล้ำในคุณภาพของผลผลิต ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว สามารถกำหนดองค์ประกอบของความเป็นโรงเรียนคุณภาพตามกรอบแนวคิดในมิติองค์ประกอบเชิงระบบ จำนวน 8 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านบริบท ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนดี มีสังคม บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ 2) ปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษามืออาชีพ และจำนวนพอเพียง 3) ปัจจัยด้านทรัพยากรวัสดุเทคโนโลยีและงบประมาณ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนมาตรฐาน หลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น สื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัย แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนหลากหลายและงบประมาณมุ่งเน้นผลงาน 4) ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด และการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 5) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เน้นการมีส่วนร่วม 6) ปัจจัยด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพเป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารโรงเรียน 7) ปัจจัยด้านผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน มีการพัฒนาการทุกด้าน เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข เรียนต่อและประกอบอาชีพได้และ 8) ปัจจัยด้านโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเป็นที่ชื่นชมของชุมชนและโรงเรียนเป็นแบบอย่างและให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและโรงเรียนอื่น ส่วน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551, หน้า 196) ทำการวิเคราะห์ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมโดยรวมที่มีผลต่อ

ประสิทธิผลของโรงเรียนประกอบด้วย 4 ปัจจัย ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านสมรรถนะของโรงเรียน 2) ปัจจัยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ และ 4) ปัจจัยด้านบรรยากาศของโรงเรียนสอดคล้องกับ วันเพ็ญ บูรีสูงเนิน (2552, บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มี 9 ด้าน คือ พฤติกรรม ผู้นำของผู้บริหาร วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร บรรยากาศสถานศึกษา คุณภาพการสอนของครู ความพึงพอใจในการทำงานของครู การได้รับการสนับสนุนจากสังคมของครู พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา เจตคติต่อสถานศึกษาและการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษาและ 2) ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มี 4 ด้าน คือ การบริหารสถานศึกษา การบริหารและการสนับสนุน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและกมลวรรณ รอดจ่าย (2552, หน้า 225) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็กที่ศึกษา ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การบริหารจัดการ 4) การจัดการเรียนรู้ 5) การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ 6) การมีส่วนร่วมของชุมชน 7) การนำนโยบายสู่การปฏิบัติและ 8) ประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์การของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่ง ญาณิศา บุญจิตรี (2552, หน้า 143) ได้เสนอผลการวิเคราะห์ ดังนี้ 1) กระบวนการภายใน 2) ผู้รับบริการ 3) การเงิน 4) การเรียนรู้และการพัฒนา 5) สภาพแวดล้อมภายนอก 6) นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ 7) โครงสร้างองค์การ 8) คุณภาพบุคลากร 9) ลักษณะของงาน 10) ลักษณะผู้รับบริการเทคโนโลยีและ 11) วัฒนธรรมองค์การ เช่นเดียวกับ นิภา อุตธา (2553, หน้า 127) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์การของโรงเรียนสตรีระนอง พบว่าโรงเรียนสตรีมีปัจจัยหลายอย่างส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน คือ ด้านลักษณะขององค์การ ด้านลักษณะของบุคคลในองค์การ ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติและ ด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม และสุทธนา ฮั่นเกียรติพงษ์ (2553, หน้า 215) ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งต่อการบริหารจัดการที่เป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลเอกชน ปัจจัยที่พบต่อการบริหารจัดการที่เป็นเลิศของโรงเรียนด้านการบริหารจัดการ ด้านครูและบุคลากรอื่นๆ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและด้านกระบวนการจัด

การศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล หมายถึง ระดับความสามารถของโรงเรียนในการดำเนินการพัฒนาตนเองได้ประสบผลสำเร็จในการผลิตผลลัพธ์ที่มีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีนักวิชาการได้อธิบายไว้ทั้งอย่างเป็นระบบและไม่เป็นระบบ แต่แนวโน้มของการอธิบายจะเป็นไปตามทฤษฎีเชิงระบบมากขึ้น โดยจะมองไปทั้งส่วนที่เป็นสถานะแวดล้อม ปัจจัย กระบวนการ ผลิต และ การมองแบบองค์รวม (holistic) ซึ่งสามารถสรุปองค์ประกอบปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนได้ ดังตาราง 7

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 7 การสังเคราะห์ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

นักวิชาการ/นักวิจัย ปัจจัยทางการบริหาร	Sammons & Mortimore (1995)	Lunenburg & Omstein (1996)	Scheerens & Bosker (1997)	Scheere(ns) (2000)	Heneveld & Craig (2000)	Glickman & Grodon (2001)	Purkey & Smith (2003)	Hoy & Miskel (2005)	Skipper (2006)	อำนาจ จันทร์ทวนิช (2547)	วิโรจน์ สารรัตน์ (2548)	สัมพันธ์ กางเพ็ง (2551)	วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552)	กมลวรรณ รอดจ่าย (2552)	ญาณิศดา บุญจิตร (2552)	นิภา อุดรา (2553)	สุพธนา ชื่นเกียรติพงษ์ (2553)	รวม
1. มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		14
2. วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของโรงเรียนมีความชัดเจน	✓	✓				✓	✓					✓	✓					6
3. มีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร		✓	✓	✓		✓	✓	✓				✓	✓	✓				9
4. มีความคาดหวังต่อโรงเรียนและนักเรียนในระดับสูง	✓	✓		✓			✓											4
5. ทุ่่มเวลาในการทำงานเพื่อวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ		✓																1

ตาราง 7 (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย ปัจจัยทางการบริหาร	Sammons & Mortimore (1995)	Lunenburg & Omstein (1996)	Scheerens & Bosker (1997)	Scheerens (2000)	Heneveld & Craig (2000)	Glickman & Grodon (2001)	Purkey & Smith (2003)	Hoy & Miskel (2005)	Skipper (2006)	อำนาจ จันทร์พานิช (2547)	วิโรจน์ สวรรค์ตะนะ (2548)	สัมพันธ์ กางเพ็ง (2551)	วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552)	กมลวรรณ รอดจ่าย (2552)	ญาณิศดา บุญจิตร (2552)	นิภา อุดรดา (2553)	สุพธนา อึ้งเกียรติพงษ์ (2553)	รวม
6. มีการติดตาม ตรวจสอบความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ	✓	✓		✓				✓										4
7. มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผู้ปกครอง	✓	✓																2
8. กระบวนการจัดการเรียนรู้	✓		✓		✓	✓		✓	✓	✓		✓		✓	✓		✓	11
9. มีแผนการจัดการเรียนการสอน	✓		✓			✓												3
10. มีข้อมูลย้อนกลับและการกระตุ้นใจ เสริมแรงครู	✓		✓	✓				✓										4
11. คุณลักษณะของผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน	✓				✓			✓	✓	✓								5
12. การมีส่วนร่วมและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓			✓	11

ตาราง 7 (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย ปัจจัยทางการบริหาร	Sammons & Mortimore (1995)	Lunenburg & Omstein (1996)	Scheerens & Bosker (1997)	Scheere(ns) (2000)	Heneveld & Craig (2000)	Glickman & Grodan (2001)	Purkey & Smith (2003)	Hoy & Miskel (2005)	Skipper (2006)	อำนาจ จันทร์พานิช (2547)	วิโรจน์ สวรรค์ตะนะ (2548)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552)	กมลวรรณ รอดจ่าย (2552)	ญาณิดา บุญจิตร์ (2552)	นิภา อุดรา (2553)	สุพธนา ชัยเกียรติพงษ์ (2553)	รวม
13. ลักษณะขององค์การ บริบทระบบโรงเรียน เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้	✓			✓	✓			✓	✓	✓						✓		7
14. ปัจจัย				✓	✓			✓	✓	✓								5
15. ผลลัพธ์ การมุ่งเน้นความสำเร็จ			✓	✓				✓		✓								4
16. การได้รับสนับสนุนทั้งภายนอกและภายใน โรงเรียนด้านกิจกรรม/วิชาการ คุณธรรม จริยธรรม					✓	✓		✓	✓				✓					5
17. มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการพัฒนา และปรับปรุงโรงเรียน			✓			✓												2
18. มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องใช้วิธีการที่หลากหลาย			✓			✓												2

ตาราง 7 (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	ปัจจัยทางการบริหารฯ													รวม				
	Sammons & Mortimore (1995)	Lunenburg & Omstein (1996)	Scheerens & Bosker (1997)	Scheerens (2000)	Heneveld & Craig (2000)	Glickman & Grodan (2001)	Purkey & Smith (2003)	Hoy & Miskel (2005)	Skipper (2006)	อำนาจ จันทวานิช (2547)	วิโรจน์ สวรรค์ตะนะ (2548)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552)		กมลวรรณ รอดจ่าย (2552)	ญาณิดา บุญจิตร์ (2552)	นิภา อุดรา (2553)	สุพธนา ฮั่นเกียรติพงษ์ (2553)
19. มีการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อมูลในการสร้างรูปแบบของโรงเรียน						✓												1
20. การระดมทรัพยากร												✓						1
21. หลักสูตรมีคุณภาพ เปิดโอกาสในการเรียนรู้			✓			✓	✓			✓								4
22. มีการประเมินผลที่ดี			✓				✓											2
23. กระบวนการ							✓								✓			2
24. โครงสร้างองค์การ			✓			✓								✓				3
25. ผู้บริหารมีการวางแผนงบประมาณหรือแสวงหาความร่วมมือเพื่อพัฒนาโรงเรียน						✓					✓							2

ตาราง 7 (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	Sammons & Mortimore (1995)	Lunenburg & Omstein (1996)	Scheerens & Bosker (1997)	Scheere (ns) (2000)	Heneveld & Craig (2000)	Glickman & Grodan (2001)	Purkey & Smith (2003)	Hoy & Miskel (2005)	Skipper (2006)	อำนาจ จันทร์พานิช (2547)	ศิริจรรย์ สวรรค์ตนะ (2548)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552)	กมลวรรณ รอดจ่าย (2552)	ญาณิดา บุญจิตร์ (2552)	นิภา อุดรา (2553)	สุพทนา ฮั่นเกียรติพงษ์ (2553)	รวม
26. ผู้บริหารมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริหารจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอและมีคุณภาพ											✓							1
27. ผู้บริหารจัดให้มีเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนตามศักยภาพ											✓							1
28. ผู้บริหารจัดให้มีแผนงานวิชาการที่ดี และจัดการเวลาเรียนได้อย่างเหมาะสม											✓							1
29. จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ										✓	✓							2
30. ผู้บริหารเน้นความมีคุณภาพเชิงระบบทั้งด้านหลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินผล											✓							1

ตาราง 7 (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	ปัจจัยทางการบริหาร													รวม				
	Sammons & Mortimore (1995)	Lunenburg & Omstein (1996)	Scheerens & Bosker (1997)	Scheerens (2000)	Heneveld & Craig (2000)	Glickman & Grodan (2001)	Purkey & Smith (2003)	Hoy & Miskel (2005)	Skipper (2006)	อำนาจ จันทพานิช (2547)	วิโรจน์ สวรรค์ตะนะ (2548)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552)		กมลวรรณ รอดจ่าย (2552)	ญาณิดา บุญจิตร (2552)	นิภา อุดรธา (2553)	สุพธนา อ้นเกียรติพงษ์ (2553)
31. การบริหารจัดการศึกษา				✓	✓			✓	✓	✓							✓	6
32. การประกันคุณภาพการศึกษา										✓								1
33. สมรรถนะของโรงเรียน/ห้องเรียน								✓		✓		✓						3
34. ความพึงพอใจในการทำงาน								✓				✓	✓					3
35. สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา								✓		✓			✓	✓	✓			5
36. การบริหารจัดการทรัพยากรวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี					✓			✓	✓	✓				✓				5
38. นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ										✓			✓	✓	✓			4
39. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน										✓			✓	✓	✓			4

ตาราง 7 แสดงผลการสังเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพของโรงเรียนของนักวิชาการไทยและต่างประเทศ พบว่า มีนักวิชาการได้ให้ ประสิทธิภาพของโรงเรียนไว้อย่างหลากหลาย โดยผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ 6 ครั้งขึ้นไป หรือร้อยละ 35 สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 ปัจจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดชื่อปัจจัยใหม่ให้ให้ครอบคลุมกับคำอธิบายของปัจจัยที่ คล้ายคลึงกัน จึงได้กำหนดปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนที่ใช้ใน การวิจัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านบรรยากาศของโรงเรียน 2) ปัจจัยด้านกระบวนการ จัดการเรียนรู้ 3) ปัจจัยด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 4) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทาง วิชาการ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านบรรยากาศของโรงเรียน

1.1 ความหมายบรรยากาศของโรงเรียน

บรรยากาศของโรงเรียนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับ ความสำเร็จในการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลถึงความสำเร็จหรือประสิทธิภาพของโรงเรียน

Hoy & Miskel (2005, p. 234) ให้ทัศนะว่าบรรยากาศของโรงเรียน หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนอันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับกลุ่มบุคคลในโรงเรียนขณะที่

Lunenburg & Ornstein (2004, p. 83) ให้ทัศนะเกี่ยวกับบรรยากาศ ขององค์การว่าเป็นคุณภาพของสภาพแวดล้อมโดยรวมซึ่งเกิดขึ้นภายในองค์การหนึ่ง อาจ หมายถึง ฝ่ายหนึ่งที่มีอยู่ในโรงเรียน เช่น อาคารสถานที่ สถานที่ตั้งของโรงเรียน เป็นต้น

Ashforth (1985, pp. 837-840) กล่าวว่า บรรยากาศโรงเรียน หมายถึง การรับรู้ของครูที่มีต่อสภาพแวดล้อมในการทำงานของโรงเรียนทั้งที่เป็นองค์การ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ บุคลิกลักษณะของผู้ร่วมงานและภาวะผู้นำที่มี อิทธิพลต่อองค์การหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คุณลักษณะภายในที่ทำให้โรงเรียนแห่งหนึ่ง ต่างจากโรงเรียนอีกแห่งหนึ่งและพฤติกรรมที่มีอิทธิพลของสมาชิกในแต่ละโรงเรียนคือ บรรยากาศของโรงเรียน และเป็นความสัมพันธ์เชิงคุณภาพของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่มีมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานและเป็นประสบการณ์ที่เกิดจากผู้ร่วมงานที่มีผลกระทบต่อ พฤติกรรมที่ใช้เป็นฐานในการรวบรวมพฤติกรรมในโรงเรียน นั่นคือบุคลิกของโรงเรียนจะ เป็นบุคลิกของลักษณะของแต่ละบุคคลที่ดูเหมือนว่าเป็นบรรยากาศขององค์การนอกจากนี้

Hodgetts (1990, p. 137) ได้กล่าวถึง บรรยากาศขององค์การว่าเป็น ลักษณะส่วนหนึ่งขององค์การที่จะบ่งบอกถึงเจตคติ การรับรู้และความคาดหวังของสมาชิก ภายในองค์การ สามารถวัดได้จากการรับรู้ของสมาชิกในองค์การ ซึ่งบรรยากาศของ องค์การจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและเจตคติของสมาชิกในองค์การด้วย

จากการศึกษาผู้วิจัยจึงกล่าวสรุปความหมายของบรรยากาศของ โรงเรียน คือ บรรยากาศที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้ และประสิทธิผลของ การปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมในการบริหารงานโรงเรียน

1.2 บรรยากาศของโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน จากการ ศึกษาของนักการศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับบรรยากาศที่ส่งผลต่อการมีประสิทธิผล และ ลักษณะของบรรยากาศของโรงเรียนนั้นมีนักการศึกษาหลายคนที่กำลังกล่าวไว้ ดังนี้

วิโรจน์ สารรัตนะ (2548, หน้า 348) ได้สรุปทัศนะของนักวิชาการ ตะวันตกว่า บรรยากาศขององค์การ มี 2 ประเภท คือ บรรยากาศแบบปิด (Closed) และ บรรยากาศแบบเปิด (Open) โดยอธิบายว่าบรรยากาศแบบเปิดเป็นสภาพที่ผู้บริหารรับฟัง ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากครูให้ความจริงใจ ให้การยกย่องสรรเสริญ ให้การ สนับสนุนต่อการพัฒนาวิชาชีพของครูในระดับสูง และให้ความอิสระในการปฏิบัติงานใช้ การสั่งการหรืออำนาจบังคับในระดับต่ำแต่จะใช้ภาวะผู้นำช่วยเหลือหรือส่งเสริมสนับสนุน มากกว่าการควบคุมอย่างเข้มและระบบราชการ ส่วนบรรยากาศแบบปิดเป็นสภาพที่ ผู้บริหารใช้ความพยายามในการควบคุมอย่างไม่มีประสิทธิผล ผู้บริหารใช้วิธีบริหารแบบ เข้มงวด อำนาจนิยม ไม่ให้การยอมรับและคำนึงถึงความต้องการของครู อีกทั้งยังสร้าง ปัญหาอุปสรรคให้กับครูอีกด้วย แต่ครูจะเพิกเฉยไม่ได้ โดยปฏิบัติงานด้วยจิตสำนึกที่มี ความผูกพันกับพันธกิจหรือตามวิชาชีพในระดับสูง

Halpin and Croft (1966 : cited in Lunenburg and Ornstein, 2000, p. 74) ได้กำหนดภาพลักษณะของสถานศึกษาแบบบรรยากาศเปิดและปิดของสถานศึกษา ดังตาราง 8

ตาราง 8 บรรยากาศของสถานศึกษาแบบเปิดและปิด จากข้อมูลแบบสอบถาม
OCDQ ของ Halpin and Croft

พฤติกรรมครู (Teacher's Behavior) และพฤติกรรมผู้บริหาร (Principal Behavior)	ระดับบรรยากาศ	
	เปิด	ปิด
พฤติกรรมครู (Teacher's Behavior)		
1. การไม่เกี่ยวข้อง แสดงว่าครูปฏิบัติงานร่วมกันไม่ค่อยได้ ไปคนละทิศทางและชอบทะเลาะเบาะแว้งกัน	ต่ำ	สูงมาก
2. การกีดกัน ครูมีความรู้สึกว่าคุณบริหารสถานศึกษายัดเยียด ให้ปฏิบัติงานตามคำเรียกร้องของฝ่ายบริหารซึ่งครูเห็นว่าเป็น งานยุ่งที่ไม่จำเป็น	ต่ำ	สูงมาก
3. ความสามัคคี หมายถึง ขวัญกำลังใจในการทำงาน ครูรู้สึก ว่าความต้องการทางสังคมมีการตอบสนองและมีความ พึงพอใจในการทำงาน	สูงมาก	ต่ำ
4. ความสนิทสนม หมายถึงครูมีความพึงพอใจต่อความสัมพันธ์ ที่มีต่อกันฉันท์มิตร	สูงมาก	ต่ำ
พฤติกรรมผู้บริหาร (Principal Behavior)		
1. ความถือตัว หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแบบเป็นทางการ ไม่ถือเป็นเรื่องส่วนตัว ผู้บริหารทำงาน เป็นลายลักษณ์อักษรและมีระยะทางสังคมระหว่างตนกับครู	ต่ำ	สูง
2. การมุ่งผลผลิต หมายถึง พฤติกรรมที่มีลักษณะควบคุมครู อย่างใกล้ชิดมีการชี้แนะและมุ่งงานสูง	ต่ำ	สูง
3. ความไว้วางใจ หมายถึง พฤติกรรมในการพยายาม เปลี่ยนแปลงสถานศึกษาโดยดูตัวอย่างที่ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดขึ้นเป็นแบบอย่างของครู	สูงมาก	ต่ำ
4. การมุ่งสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อครูอย่างมี มนุษยธรรมและพยายามให้สิ่งเล็กๆ น้อยๆ เพื่อแสดงความมี มนุษยธรรมแก่ครู	สูง	ต่ำ

ที่มา : ดัดแปลงจาก Halpin (1966; cited in Lunenburg and Ornstein, 2000, p. 75)

ตั้งรายละเอียด ดังนี้

1. บรรยากาศแบบเปิด (Open Climate) มีคุณลักษณะ 5 ประการ คือ

- 1) เป็นองค์กรที่เข้มแข็งและมีชีวิตชีวาที่กำลังก้าวไปสู่เป้าหมายพร้อมกับสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติ
- 2) พฤติกรรมภาวะผู้นำเกิดขึ้นได้ง่ายและเหมาะสมทั้งจากกลุ่มและผู้นำ
- 3) สมาชิกไม่ถูกครอบงำ จนขาดความสมดุลทั้งการบรรลุเป้าหมายขององค์กรและสนองความต้องการทางสังคมของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน
- 4) ความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายเกิดขึ้นโดยง่าย แทบไม่ต้องพยายามเลย
- 5) พฤติกรรมที่เกิดขึ้นท่ามกลางสมาชิกทั้งหมดเป็นความจริงแท้

2. บรรยากาศแบบปิด (Closed Climate) ของสถานศึกษา มีลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

- 1) มีความไม่สนใจใยดีกันในส่วนของสมาชิกทั้งหมดมีระดับสูง
- 2) เป็นองค์กรที่ไม่ก้าวไปในทิศทางใด
- 3) ความสามัคคีระดับต่ำ เพราะสมาชิกในกลุ่มไม่ต้องการทั้งความพึงพอใจทางสังคมและสัมฤทธิ์ผลของงาน
- 4) พฤติกรรมของสมาชิกไม่จริงแท้

ส่วน Forehand (1993, pp. 206-222) กล่าวถึง องค์ประกอบของบรรยากาศองค์กรว่าประกอบไปด้วย

- 1) ขนาดและโครงสร้าง (Size and Structure)
- 2) แบบของความเป็นผู้นำ (Leadership Styles)
- 3) ความซับซ้อนของระบบ (System Complexity)
- 4) เป้าหมาย (Goal Direction) และ
- 5) เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร (Communication Network) เช่นเดียวกับ Litwin & Stringer (1968, pp. 81-82) ได้จำแนกองค์ประกอบของบรรยากาศองค์กรเป็น 8 ปัจจัย 9 มิติ ดังนี้

2.1 โครงสร้าง (Structure) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีผลกระทบต่อพฤติกรรมระหว่างบุคคลและพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับงาน

2.2 ความท้าทายและความรับผิดชอบ (Challenge and Responsibility) เกี่ยวกับความเข้าใจหรือการรับรู้ทางด้านความท้าทายของงาน ความรู้สึกเกี่ยวกับความสำเร็จของงาน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแรงจูงใจและเพิ่มความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงานมีผลทำให้เกิดความจงรักภักดี ความคล่องตัวของกลุ่มและผลการปฏิบัติงานของกลุ่มด้วย

2.3 ความอบอุ่นและการสนับสนุน (Warmth and Support) เป็นความสำคัญทางด้านการส่งเสริมแทนที่จะเป็นการลงโทษในการทำงาน ช่วยลดความกังวลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานลงได้ ผู้ปฏิบัติงานต้องการบรรยากาศที่มีความอบอุ่นและการสนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติงานใหม่ การบังคับบัญชาที่ไม่ได้ให้การสนับสนุนหรือ

ให้ความสำคัญต่อคนจะส่งผลกระทบต่อองค์การในระยะยาว

2.4 การให้รางวัลและการลงโทษ การเห็นด้วยและการไม่เห็นด้วย (Reward and Punishment, Approval and Disapproval) เน้นความสำคัญของการให้รางวัล แทนการลงโทษซึ่งจะเป็นสิ่งกระตุ้นความสนใจของผู้ปฏิบัติงานทางด้านความสำเร็จ ความผูกพันจะช่วยลดความล้มเหลวในการทำงาน รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยในพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

2.5 ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่แตกต่างกัน และหน่วยงานต่างกันในองค์กร องค์กร จะต้องเผชิญและแก้ปัญหาความขัดแย้งอยู่เสมอ

2.6 มาตรฐานการปฏิบัติงานและความคาดหวัง (Performance Standard and Expectation) เป็นความเข้าใจหรือการรับรู้เกี่ยวกับความสำคัญของผลงาน และความชัดเจนของเป้าหมายเกี่ยวกับผลงานภายในองค์กร ซึ่งจะเป็นตัวกำหนด แรงจูงใจทางด้านความสำเร็จของผู้ปฏิบัติงานด้วย

2.7 ความเสี่ยงภัยและการรับความเสี่ยงภัย (Risk and Risk Taking) เป็นความเข้าใจหรือการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของผู้รับด้านการยอมรับการเสี่ยงภัยต่างๆ ต้องการความสำเร็จสูงมักจะยอมรับความเสี่ยงภัยปานกลางในการตัดสินใจและ บรรยากาศขององค์กรที่ยอมรับความเสี่ยงปานกลาง จะกระตุ้นความต้องการทางด้าน ความสำเร็จของผู้ปฏิบัติงานได้

2.8 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unanimity) เป็นความเข้าใจหรือ การรับรู้เกี่ยวกับความจงรักภักดีต่อกลุ่มผู้ปฏิบัติงานและความจงรักภักดีต่อกลุ่มนี้จะช่วยให้กลุ่มมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันยิ่งขึ้น รวมทั้งช่วยในการทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วน 9 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติโครงสร้างองค์กร หมายถึง ลักษณะและสภาพแวดล้อม ของงานที่ผู้ปฏิบัติรับรู้เกี่ยวกับกฎ ระเบียบข้อบังคับ ขั้นตอนการดำเนินงาน และการ ติดต่อสื่อสารตามสายการบังคับบัญชา 2) มิติความรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะและ สภาพแวดล้อมของงานที่ผู้ปฏิบัติรับรู้เกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบและการตัดสินใจใน งานที่ปฏิบัติ 3) มิติรางวัล หมายถึง ลักษณะและสภาพแวดล้อมของงานที่ผู้ปฏิบัติรับรู้ เกี่ยวกับรางวัลและผลตอบแทนที่ได้รับในการปฏิบัติงานภายในองค์กร 4) มิติความ เสี่ยงภัย หมายถึง ลักษณะและสภาพแวดล้อมของงานที่ผู้ปฏิบัติรับรู้เกี่ยวกับการเสี่ยงภัย ในการทำงาน ความท้าทายในการทำงาน และกิจกรรมต่างๆ ภายในองค์กร 5) มิติความ

อบอุ้ม หมายถึง ลักษณะและสภาพแวดล้อมของงานที่ผู้ปฏิบัติรับรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางกายภายในองค์การของบรรยากาศของการทำงานเป็นทีม 6) มิติการสนับสนุน หมายถึง ลักษณะและสภาพแวดล้อมของงานที่ผู้ปฏิบัติรับรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งจากระดับบนและระดับล่าง 7) มิติมาตรฐานการปฏิบัติงาน หมายถึง ลักษณะและสภาพแวดล้อมของงานที่ผู้ปฏิบัติรับรู้เกี่ยวกับวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการปฏิบัติงานตามที่องค์การกำหนด 8) มิติความขัดแย้ง หมายถึง ลักษณะและสภาพแวดล้อมของงานที่ผู้ปฏิบัติรับรู้เกี่ยวกับการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ การเป็นสมาชิกที่ดีและมีคุณค่าขององค์การและ 9) มิติความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หมายถึง ลักษณะและสภาพแวดล้อมของงานที่ผู้ปฏิบัติรับรู้เกี่ยวกับการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ การเป็นสมาชิกที่ดีและมีคุณค่าขององค์การ ลักษณะและสภาพแวดล้อมของงานที่ผู้ปฏิบัติ และ Hoy and Miskel (2001, p. 192) ได้แบ่งบรรยากาศของสถานศึกษาไว้ 4 แบบ ดังนี้

2.8.1 บรรยากาศเปิดกว้าง (Open Climate) มีลักษณะเด่น คือ ความร่วมมือและการยอมรับที่มีอยู่ภายในคณะครูและระหว่างคณะครูกับหัวหน้าสถานศึกษา เป็นบรรยากาศที่หัวหน้าสถานศึกษารับฟัง และเปิดโอกาสให้ครูได้เสนอแนะในสิ่งที่เป็นจริงและการยกย่องชมเชย รวมทั้งการยอมรับความสามารถตามระดับวิชาชีพของคณะครู

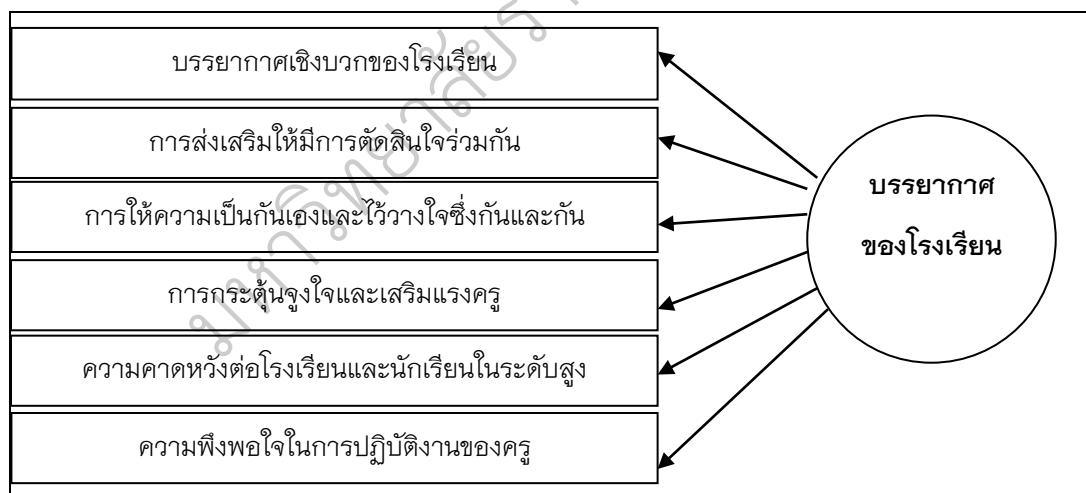
2.8.2 บรรยากาศผูกมัด (Engaged Climate) เป็นบรรยากาศที่ด้านหนึ่งจะต้องมีการควบคุมจากหัวหน้าสถานศึกษาและอีกด้านหนึ่งเป็นการปฏิบัติงานตามวิชาชีพชั้นสูงของครู หัวหน้าสถานศึกษาจะมีพฤติกรรมเข้มงวดและเผด็จการ เป็นพฤติกรรมที่มีการอำนวยการสูง เป็นพฤติกรรมที่ไม่เคารพในความสามารถตามวิชาชีพและความต้องการของครู

2.8.3 บรรยากาศปลดปล่อย (Disengage Climate) เป็นบรรยากาศที่ลักษณะตรงข้ามกับบรรยากาศแบบผูกมัด (Engaged Climate) กล่าวคือ หัวหน้าสถานศึกษามีพฤติกรรมที่เปิดกว้างมีความสนใจในการปฏิบัติงานของครู และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือหัวหน้าสถานศึกษาจะรับฟังและเปิดโอกาสให้กับครูทุกคน ซึ่งจะมีลักษณะของการสนับสนุนช่วยเหลือสูง ให้คณะครูมีอิสระในการดำเนินงานตามความรู้ของวิชาชีพ

2.8.4 บรรยากาศแบบปิดกั้น (Closed Climate) เป็นบรรยากาศที่มีลักษณะตรงข้ามกับบรรยากาศเปิดกว้างอย่างแท้จริง กล่าวคือ หัวหน้าสถานศึกษาและครูดู

คล้ายๆ กับว่ามีการเคลื่อนไหวโดยหัวหน้าสถานศึกษาให้ความสำคัญกับงานเล็กๆ น้อยๆ ที่เป็นงานประจำวันและเป็นงานที่ไม่จำเป็นต่อนักเรียน เป็นพฤติกรรมที่ต้องมีการควบคุมสูง

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า บรรยากาศของโรงเรียนเป็นคุณลักษณะ หรือสภาพแวดล้อมของงานที่รับรู้ได้โดยผู้ปฏิบัติงานและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนซึ่งเป็นปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เช่น พฤติกรรมภาวะผู้นำ ผลจากการปฏิบัติงาน งานที่มีความหมายต่อบุคลากรในโรงเรียน และพฤติกรรมของเพื่อนร่วมงาน สภาพแวดล้อมต่างๆ ล้วนมีผลต่อบรรยากาศของโรงเรียนทั้งสิ้น สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของผู้บริหาร บุคลากรและความสำเร็จของโรงเรียน ประกอบด้วย บรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน การให้ความเป็นกันเองและไว้วางใจซึ่งกันและกัน การส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วมกัน การกระตุ้นจิตใจและเสริมแรงครู ความคาดหวังต่อโรงเรียนและนักเรียนในระดับสูง และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู จากการสังเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนด้านบรรยากาศของโรงเรียน แสดงได้ตามภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 องค์ประกอบปัจจัยด้านบรรยากาศของโรงเรียน

2. ปัจจัยด้านการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้

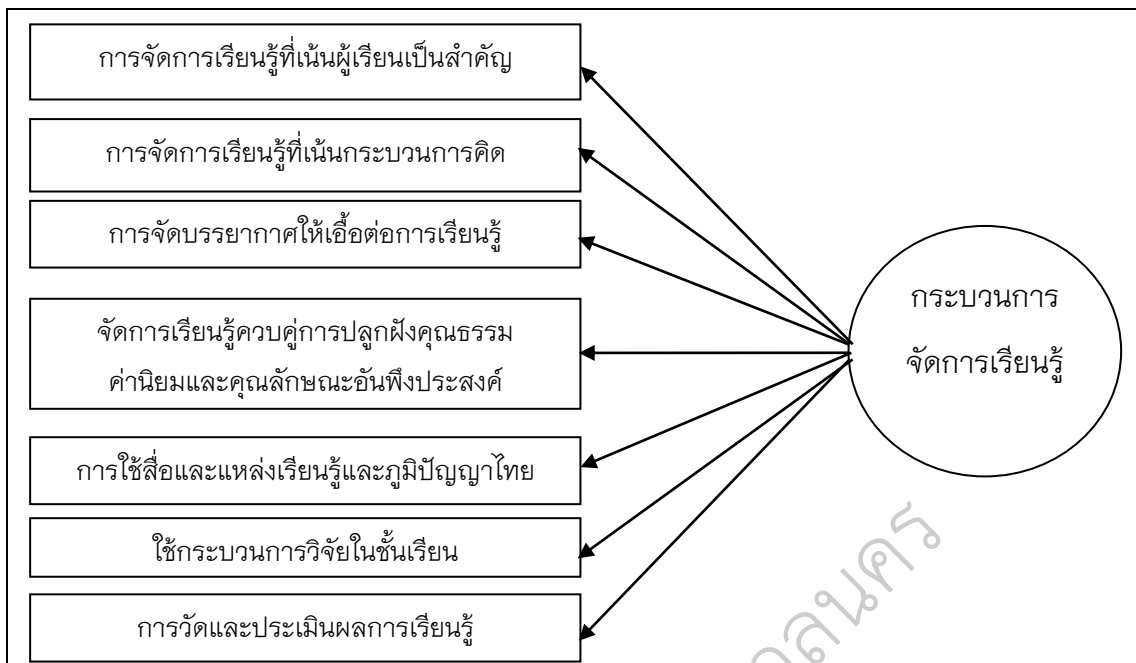
การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชีวิตคนและเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต การเรียนรู้จึงเป็นหัวใจของการศึกษา หน้าที่หลักของโรงเรียนก็คือ การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ อย่างได้ผลนั่นเอง

สุมณ อมรวิวัฒน์ (2544, หน้า 67) กล่าวว่า การเรียนรู้มีของเขตที่ควบคุมจากแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่งการเรียนรู้ในความหมายของกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) หมายถึง การดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่างๆ ที่จะช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และประการที่สองการเรียนรู้ในความหมายของผลของการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในสาระต่างๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ รวมทั้งความรู้สึกรหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การเรียนรู้มีลักษณะเป็นทั้งผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายปลายทางและวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายซึ่งทั้งสองลักษณะนี้เป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน หากบุคคลมีกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็ย่อมมีโอกาสที่เกิดความรู้ ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการต่างๆ ได้อย่างกระจ่างถ่องแท้และลึกซึ้ง เกิดความรู้สึกรหรือเจตคติไปในทางที่เหมาะสม และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการกระทำหรือพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ (ทิศนา เขมมณี, 2545, หน้า 87) สอดคล้องกับ นงลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล ว่องวานิช (2544, หน้า 125) ที่สรุปว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการที่มีระบบที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การคิดเป็นและทำเป็นอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติแนวทางการจัดการศึกษาที่ยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้หรือผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระบบใดต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมและกระบวนการเรียนรู้ ดังสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตรา 24 ที่บัญญัติเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า ห้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดเนื้อหา สาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะกระบวนการการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างสมดุลรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และการใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและ 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา มีการประสานความร่วมมือกับพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนทุกฝ่ายให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และหากพิจารณามาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะเห็นว่ามีคุณสมบัติสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือ มาตรฐานที่ 2 ของการศึกษาแห่งชาติมีแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นแบบอย่างที่ดีได้ ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตามความต้องการ มีความสุขในการเรียนรู้ ครู ศึกษารัฐจักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และการพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ สำหรับ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ (2559, หน้า 1-3) เพื่อกันคุณภาพภายใน มี 4 มาตรฐาน ดังนี้ มาตรฐานที่ 1 ด้านคุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 ด้านกระบวนการบริหารจัดการ มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ 4 ด้านการประกันคุณภาพภายใน

สรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยผ่านการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย ดังนี้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการคิด การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ควบคู่การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาไทย ใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จากการสังเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 6 องค์ประกอบปัจจัยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

3. ปัจจัยด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการศึกษา โดยมีหลักการสำคัญที่มีส่วนในการสร้างบรรยากาศการทำงานแบบประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทำให้คนทำงานมีความภาคภูมิใจโดยธรรมชาติและการทำงานของคนย่อมสำเร็จได้ยากจึงต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจกันในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้นั้นย่อมเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการชี้แจง สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมอันจะนำไปสู่การให้ความร่วมมือและพัฒนาองค์การไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจตลอดจนการประเมินผล โดยทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันอันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์การ

จร สุนทรายุทธ (2551, หน้า 540) สอดคล้องกับ จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554, หน้า 229) ที่ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับการ

ดำเนินกิจการและการตัดสินใจ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์การหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการหรือองค์การ ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์การและหน่วยงานที่ดีที่สุด เช่นเดียวกับ สัมมา รธนิตย์ (2553, หน้า 149) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจและร่วมจัดการศึกษา ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่าและตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลเหล่านั้นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้นและการที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน ร่วมรับผิดชอบในการบริหารงานบางอย่างเพื่อประโยชน์ในการระดมกำลังความคิดและแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บริหาร (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 206) ส่วน Whang, In-Joun (1981, pp. 90-92) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสนใจของบุคคลหรือกลุ่มที่ต้องการจะให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านแรงงานหรือทรัพยากรต่อสถาบันเพราะเล็งเห็นว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นเกี่ยวข้องกับการทำงานของพวกเขาด้วยและ Putti (1987, p. 304) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมต่างๆ ที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการมีลักษณะกว้างขวางซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมจัดการศึกษา สนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจตลอดจนการประเมินผล โดยทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันอันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย โดยยึดหลักการและแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามกรอบแนวคิดของนักการศึกษา ดังนี้ การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ การสร้างบรรยากาศการทำงานแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบ ปัจจัยเหล่านี้จะทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความเข้าใจในปัญหาขององค์การซึ่งแตกต่างจากการสร้างแรงจูงใจในการทำงานซึ่งให้ความสำคัญในด้านการเพิ่มค่าจ้าง แต่การให้รางวัลด้วยการชมเชย ยกย่อง ให้เกียรติกลับเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้

ผู้ปฏิบัติงานเกิดพลังในการทำงานเมื่อประสบความสำเร็จย่อมเกิดความภาคภูมิใจแม้จะไม่ได้เงินหรือค่าจ้างเป็นการตอบแทนก็ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ผู้ปกครอง ชุมชน เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยจะสำเร็จตามเจตนารมณ์หรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) สถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เปิดใจกว้างยอมรับภูมิปัญญาชาวบ้านและบูรณาการระหว่าง ภูมิรัฐของสถานศึกษาและภูมิรัฐของชาวบ้านเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

2) คณะกรรมการสถานศึกษามีความรู้ เข้าใจบทบาทหน้าที่ มีส่วนช่วยผลักดันให้การมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 3) การเรียนการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา ต้องมีความพร้อมในทุกด้าน ทั้งบุคลากร อุปกรณ์ สื่อการสอน กระบวนการจัดการเรียนรู้ บรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ 4) หลักสูตรต้องได้มาตรฐานสากล โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนา และจัดทำให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา ชุมชนและสังคม สอดคล้องกับ วิโรจน์ สารรัตน์ (2548, หน้า 354) ได้สรุปความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการจัดการศึกษาไว้ว่า ประกอบด้วย 1) ผู้เรียน 2) ครู 3) สถาบันผลิตครู 4) ผู้บริหารสถานศึกษา 5) สื่อมวลชน 6) หน่วยงานกลาง 7) ชุมชนและ 8) องค์กรอื่นๆ รายละเอียด ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 7 แสดงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

(ที่มา : วิโรจน์ สารัตนะ, 2548, หน้า 354)

ส่วน ธร สุนทรายุทธ (2551, หน้า 540) ได้สรุปแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้ 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการทำงานในบรรยากาศประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในกระบวนการบริหาร 2) ข้อจำกัดทางด้านร่างกาย สติปัญญา ความสามารถ เศรษฐกิจ สังคม ทำให้บุคคลไม่สามารถกระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้เพียงลำพังจึงต้องมีการร่วมแรงร่วมใจกัน

แก้ปัญหา 3) เป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นให้การทำงานมีประสิทธิภาพสำเร็จตามเป้าหมาย และได้เสนอ สมพงษ์ เกษมสิน (2526, อ้างถึงใน ชีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 206-208) ได้เสนอแนวทางในการดำเนินการที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน 5 ประการ คือ

1. การชี้แนะและการสอนงาน ช่วยทำให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน ได้ประโยชน์ในแง่ที่จะเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานและได้รับความอบอุ่นใจรวมทั้งการได้ แสดงความคิดเห็นต่อผู้บังคับบัญชา

2. การให้กลุ่มเสนอแนวคิดเห็น จะช่วยสร้างความสามัคคีในกลุ่มและ เป็นการระดมความคิดเห็นของกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ได้รับข้อคิดเห็นที่กว้างขวางและมีลักษณะ ของกลุ่มจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการองค์การ

3. การให้กลุ่มควบคุมตนเอง การควบคุมตนเองระหว่างกลุ่มย่อม ก่อให้เกิดผลดีมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้บังคับบัญชาคอยติดตามควบคุม

4. จัดให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ

5. เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น ในการมีส่วนร่วมใน การปฏิบัติงานขององค์การด้วยวิธีการที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังได้ระบุเงื่อนไข การบริหารและการจัดการศึกษาของไทย ในระดับท้องถิ่นเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชนมาโดยตลอด ซึ่งเป็นการวางรากฐานประชาธิปไตยในแง่ของการมีส่วนร่วมตาม กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดหลักการสำคัญไว้ 3 ประการ คือ การศึกษาตลอดชีวิต การมีส่วนร่วม และการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในประเด็นการมีส่วนร่วมนั้น ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของสังคมใน การจัดการศึกษาซึ่งแสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาไปตาม เป้าหมาย (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545, หน้า 32)

จากการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาของคณะกรรมการวิจัยกรมสามัญศึกษา ได้สรุปข้อคิดเห็นไว้ 4 ประเด็น ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม เกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียน มัธยมศึกษา พบว่า ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมประชุม การร่วมเป็นคณะกรรมการ อยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องการวางแผนการจัดการศึกษา ผู้แทน

ชุมชนและผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมสูง 2) การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การศึกษาในการร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียน การร่วมตัดสินใจ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การร่วมเป็นสมาชิกกิจกรรมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน การร่วมประชาสัมพันธ์ การประเมินผลการปฏิบัติงานครู ผู้บริหารโรงเรียน การร่วมมือดูแลพฤติกรรมนักเรียน

3) การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ เพื่อการศึกษา และ 4) การมีส่วนร่วมในภาพรวม การร่วมกิจกรรมชุมชน การให้บริการวิชาการ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การส่งเสริมสุขภาพอนามัยชุมชนและการรวมกลุ่มเพื่อเรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน พบว่าอยู่ในระดับน้อย แต่มีกิจกรรมที่โรงเรียนปฏิบัติ และร่วมมือกับชุมชนอยู่ในระดับมาก 4 กิจกรรม คือ 1) ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน 2) การจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน 3) การร่วมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น และ 4) การให้บริการข้อมูลข่าวสาร ส่วนการร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาที่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ น้อยส่วน ประกอบ คุณารักษ์ (2544, หน้า 146) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพความพร้อมของหน่วยงานทางการศึกษาต่อการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าหน่วยงานดังกล่าวมีความพร้อมเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาค่อนข้างมากทั้งในด้านองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การปฏิรูปการบริหารและการจัดการ การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาวิชาชีพครู และบุคลากรทางการศึกษา และในด้านยุทธศาสตร์ ได้แก่ การกระจายอำนาจ การใช้แผนยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การประกันคุณภาพการศึกษาและการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีระ รุญเจริญ (2545, หน้า 136) ที่ว่า การกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาโดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลมีส่วนร่วมนั้นยังไม่สามารถทำได้มากนัก ทั้งนี้เพราะแนวคิดตามวัฒนธรรมปฏิบัติแบบเดิม ความรู้ ความสามารถและความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ รวมทั้งศักยภาพอื่นยังไม่มากพอ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ห่างไกลซึ่งโรงเรียนหลายแห่งเริ่มอยากได้แนวคิดหรือสมองจากคณะกรรมการโรงเรียนมากกว่าความช่วยเหลือทางการเงิน และสำหรับประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษาในอนาคตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน 4 ด้าน (กรมสามัญศึกษา, 2542, หน้า100-102) ได้แก่

1. ด้านวิชาการ ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นวิทยากร ในฐานะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมจัดทำหลักสูตร กำหนดขอบข่ายเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาชีพท้องถิ่น จัดชุมชนและสถานประกอบการเป็นแหล่งเรียนรู้และฝึกงาน ร่วมวางนโยบาย และแผน

เกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น นำความรู้ด้านเทคโนโลยี
พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดหลักสูตร ประสานกับวิทยาการสมัยใหม่

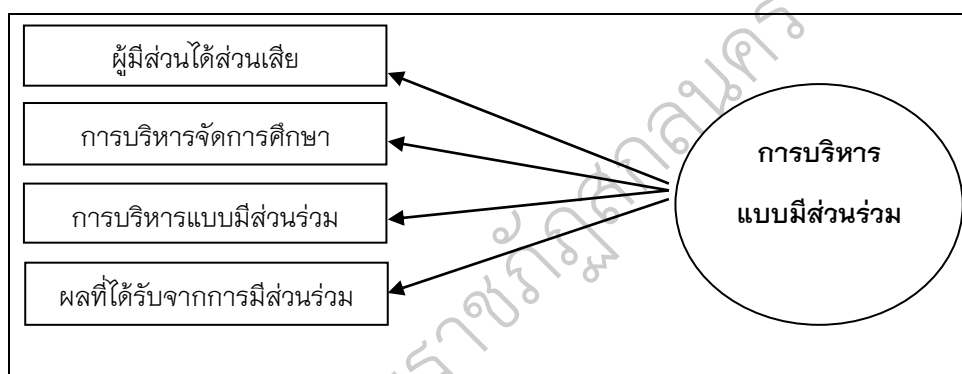
2. ด้านงบประมาณ ควรจัดเก็บภาษีการศึกษาให้องค์การชุมชน
ช่วยเหลือเงินทุนการศึกษา ร่วมจัดกิจกรรมหารายได้ ร่วมแสดงความคิดเห็น และเสนอ
โครงการพัฒนาโรงเรียน ร่วมติดตามผลการใช้งบประมาณ สนับสนุนส่งเสริมสมาคม
ศิษย์เก่าเพื่อประสานกิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับองค์การชุมชน ระดมทรัพยากรและ
สนับสนุนงบประมาณ

3. ด้านบุคลากร ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ
ประเมินการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในโรงเรียน ร่วมสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่ครู
สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาบุคลากร เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนของครู การศึกษา
หรือธรรมเนียมโรงเรียน ร่วมกิจกรรมการปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียน พัฒนาอาคาร
สถานที่และสิ่งแวดล้อม

4. ด้านบริหารทั่วไป ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ
ธรรมนูญโรงเรียน ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมกิจกรรมปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียน ร่วม
บริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ และการร่วมประชุมวางแผน กำหนดนโยบาย
ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นในการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน รวมทั้งร่วมมือกับหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการกระจายอำนาจ
การบริหารจากส่วนกลางหรือผู้มีอำนาจลงสู่หน่วยงานเป็นผู้ปฏิบัติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการ
ทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกและรับรู้ในความเป็นเจ้าของ
(Ownership) และทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้เสีย ยินดีปฏิบัติตาม (compliance) และ
รวมถึงตกลงยอมรับ (commitment) ได้อย่างสมัครใจและเต็มใจ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่
เป็นองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ 1) ด้านผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน
ครู ผู้บริหาร 2) ด้านการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหาร
แผนงานและงบประมาณ การบริหารบุคลากร และการบริหารทั่วไป 3) กระบวนการ
บริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร
จัดการ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ การวางแผนการพัฒนาและ
จัดการศึกษา การระดมทรัพยากร ร่วมประเมินและร่วมปรับปรุงพัฒนาเป็นต้น และ

4) ด้านประโยชน์ของการมีส่วนร่วม คือ ทำให้มีแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาองค์การที่หลากหลาย ทำให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการประสานงานที่ดี เกิดพลังที่เข้มแข็งภายในองค์การสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจของผู้บริหาร การยอมรับในการตัดสินใจเพราะเป็นการตัดสินใจร่วมกันจากทุกฝ่าย เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้มีส่วนได้เสีย การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย คือ กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้อย่างหลากหลายนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพต่อไป สามารถสรุปองค์ประกอบได้ ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 แสดงองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

4. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ

บทบาทหลักของผู้นำและผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องให้ความสำคัญต่อการเป็นผู้นำทางวิชาการนั้นได้รับความสนใจมากขึ้นตั้งแต่ปี 1980 เป็นต้นมา โดยระบุหน้าที่สำคัญประการแรกของผู้บริหารโรงเรียน คือ ต้องรับผิดชอบดูแลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไรก็ตาม นักวิชาการยังหาคำนิยามที่ชัดเจนร่วมกันของคำว่า “Instructional Leadership” ไม่ได้ ซึ่งในระยะแรกระบุว่าผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ผู้บริหารที่มีหน้าที่กำหนดความคาดหวังไว้ในระดับสูง เป็นผู้ดูแลตรวจสอบแผนการเรียนการสอน การนิเทศชั้นเรียน และเป็นผู้กำกับดูแลการใช้หลักสูตรของโรงเรียน เป็นต้น ต่อมาในช่วงปี 1990 สังคมเริ่มให้ความสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานของความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ที่สามารถตรวจสอบได้โดยสถาบันผู้นำทางการศึกษาของสหรัฐอเมริกาได้ระบุความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียน เพิ่มเติมจากการบริหารงานประจำที่เคยทำปกติอยู่แล้ว เช่นจะต้องเป็น

ผู้นำการเรียนรู้ของนักเรียน ต้องมีความรอบรู้ทั้งเนื้อหา สารทางวิชาการและเทคนิคที่ สอนวิธีสอน ต้องทำงานร่วมกับครูในการเสริมสร้างทักษะที่เข้มแข็งให้แก่ครู ร่วมกันเก็บ ข้อมูลวิเคราะห์และใช้ข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ มีความสามารถในการ ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย เป็นต้น และมีส่วนร่วมในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ ของนักเรียน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ต้องมีทักษะด้านภาวะผู้นำสูง มีความรู้ความเข้าใจต่อ การใช้อำนาจหน้าที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์ในประเด็นดังกล่าวอย่างชาญฉลาดเกิด ผลสำเร็จนั่นเอง

ดังนั้น “ภาวะผู้นำ” จึงเป็นศาสตร์และศิลป์ที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อ นักบริหารหรือผู้นำที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ ความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) ว่าหมายถึง ภาวะที่บุคคลมีความสามารถในการ บังคับบัญชาบุคคลอื่นโดยได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลอื่น เป็นผู้ทำให้บุคคลอื่น ไว้วางใจและให้ความร่วมมือ ความเป็นผู้นำเป็นผู้มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกหรือสั่งการ การ บังคับบัญชา ประสานงานโดยใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ ความเป็นผู้นำ หมายถึงผู้ที่มีความสามารถในการใช้ ศิลปะในการจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยความเต็มใจ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2550, หน้า 7; วิเชียร วิทย์อุดม, 2550, หน้า 3; สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2550, หน้า 15) ส่วนสัมมา รัตนิตย์ (2553, หน้า 14); Robert and Christopher (2001, p. 6); Roelin (2003, p. 6) สรุปว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมส่วน บุคคลที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared goal) หรือเป็น ความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Shared purposes) หรือเป็นความสามารถที่ จะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

นอกจากนี้ Lunenburg & Ornstein (2000, p. 113) ได้รวบรวม ความหมายของคำว่า “ภาวะผู้นำ” จากนักการศึกษาหลายท่านไว้ ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำเป็น กระบวนการใช้อิทธิพลของกลุ่มในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและความสำเร็จ 2) ภาวะผู้นำคือการเข้าไปมีอิทธิพล ชี้นำทิศทาง แนวทางการกระทำและการแสดงความคิดเห็น 3) ภาวะผู้นำเป็นอิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลต่อองค์กร 4) ภาวะผู้นำเป็นการสร้าง ทีมงานที่ร่วมมือกันอย่างเหนียวแน่นเพื่อการบรรลุเป้าหมาย 5) ภาวะผู้นำเป็นการชักชวน ผู้อื่นให้ปรับเปลี่ยนแนวคิดในเรื่องการเห็นผลประโยชน์ส่วนตนและการยอมรับเป้าหมาย

ของกลุ่มให้เป็นเป้าหมายของกลุ่มและเป็นเป้าหมายของแต่ละบุคคลและ 6) ภาวะผู้นำเป็นการชักชวนกลุ่มบุคคลอื่น เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากต่อสวัสดิการของกลุ่ม ส่วน Sergiovanni and Moore (1989, p. 213); Gardner (1990, p. 1) ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า เป็นกระบวนการโน้มน้าวจิตใจ จูงใจของผู้นำให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติ ซึ่งส่งเสริมจุดประสงค์ของผู้นำหรือจุดประสงค์ร่วมกันของผู้นำกับผู้ตาม และ Coyle (1997, pp. 12-14) ได้ทำการสรุปรวมคำจำกัดความของคำว่า ภาวะผู้นำ จากนักวิชาการต่างๆ ที่แสดงถึงลักษณะของภาวะผู้นำตามแนวคิดของนักวิชาการนั้น พร้อมทั้งตั้งข้อสังเกตด้วยว่า ภาวะผู้นำนั้นมีความสำคัญเพราะมีคนฟังและยอมปฏิบัติตาม ดังนั้นผู้ตามก็มีความสำคัญด้วย หากไม่มีผู้ตามภาวะผู้นำก็จะไม่เกิด ดังนั้นสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำคือ กระบวนการมีอิทธิพล (Influence) ซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำกับผู้ตามเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ (Achieve organizational objectives) และเกิดแบบเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) ผู้นำและผู้ตาม (Leaders-Followers) การมีอิทธิพลระหว่างผู้นำและผู้ตามเป็นแบบสองทาง ไม่ได้หมายถึงเฉพาะผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตามเท่านั้น แต่ผู้ตามก็สามารถแสดงบทบาทภาวะผู้นำได้เมื่อจำเป็นและผู้นำที่ดีก็สามารถจะปรับบทบาทเป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามและผู้นำที่ดีมักจะพัฒนาทักษะภาวะผู้นำให้แก่ผู้ตาม 2) การมีอิทธิพล (Influence) เป็นการของผู้ตามในการนำความคิดเห็นไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3) วัตถุประสงค์ขององค์การ (organizational objectives) ที่ผู้นำจะต้องกำหนดขึ้นจากการมีส่วนร่วม มีทิศทางและมีความท้าทายนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผล 4) แบบเปลี่ยนแปลง (Change) การมีอิทธิพลและการกำหนดวัตถุประสงค์องค์การใดๆ ต้องมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ให้ก้าวทันต่อสังคมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ 5) คน (people) ในการทำงานนั้นผู้นำและผู้ตามจะเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอีกหลายคนหลายกลุ่ม จึงต้องแสดงภาวะผู้นำและช่วยเหลือให้บุคคลเหล่านั้นประสบผลสำเร็จด้วย ซึ่ง สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2550, หน้า 8) กล่าวว่า การให้ความหมายของคำว่าความมีประสิทธิภาพของภาวะผู้นำนั้น ขึ้นอยู่กับการเลือกใช้ตัวแปร (Variables) ซึ่ง Fledler เจ้าของทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ให้คำนิยามของความมีประสิทธิภาพของภาวะผู้นำในแง่การปฏิบัติงานของกลุ่มว่า “ผู้นำ จะมีประสิทธิภาพต่อเมื่อกลุ่มของตนสามารถปฏิบัติงานบังเกิดผลดี” และตามทฤษฎีของ House เจ้าของทฤษฎีวิถีทาง เป้าหมายกล่าวว่า ความพึงพอใจของผู้ตาม (Follower Satisfaction) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาความมีประสิทธิภาพของผู้นำ จึงให้คำนิยามว่า “ผู้นำจะมีประสิทธิภาพ

ต่อเมื่อผู้ตามของตนบังเกิดความพึงพอใจ” ส่วนกลุ่มนักวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพและภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ให้นิยามความมีประสิทธิภาพ คือ “ความสำเร็จของผู้นำที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในขอบเขตภาพกว้างขึ้นในองค์การ” ดังนั้นการเลือกใช้นิยามความมีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับประเด็นความสนใจและองค์ประกอบอื่นๆ ของความมีประสิทธิภาพที่ต้องการ

นอกจากนี้ Lutans (1989 อ้างถึงใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548, หน้า 8) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวัดความมีประสิทธิภาพของภาวะผู้นำ โดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Management) ได้แก่ ผู้ที่สามารถทำให้พนักงานมีผลงานดีและมีความพึงพอใจด้วยและ 2) ผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จ (Successful Managers) ได้แก่ ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ต่อมาได้ศึกษาพบว่า ทั้ง 2 กลุ่มมีภารกิจที่เป็นแบบของกิจกรรมต่างๆ ไม่เหมือน กล่าวคือ ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับกิจกรรมเพื่อการสื่อสารกับ ผู้ใต้บังคับบัญชา การบริหารความขัดแย้ง การจัดฝึกอบรมกิจกรรม ด้านการพัฒนาและการจูงใจ ในขณะที่ผู้บริหารประสบผลสำเร็จจะไม่มุ่งที่พนักงาน แต่จะให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างเครือข่าย (Networking) ซึ่งเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมเชิงการเมือง (Politicking) เป็นหลัก

Luthans Freeman (1995, pp. 145-147) ยังพบอีกว่า มีผู้บริหารเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่เป็นทั้งผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพและเป็นผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จรวมอยู่ในตนเอง ในการบริหารองค์การนั้น ผู้นำต้องใช้ภาวะความเป็นผู้นำ ทั้งสองแบบให้ความสมดุลและเหมาะสมไม่เน้นที่ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ หรือผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งมากเกินไปปัจจุบันในการวัดความมีประสิทธิภาพภาวะผู้นำมีองค์ประกอบที่สำคัญต้องพิจารณา 3 ประการ ดังนี้ ประการที่ 1 มีการบรรลุเป้าหมาย (Goal achievement) ซึ่งประกอบด้วย การบรรลุเป้าหมายด้านการเงิน (Financial goals) ผลผลิตหรือบริการที่มีคุณภาพ (Quality products of services) ความสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Needs of customers) ได้ดี เป็นต้น ประการที่ 2 มีกระบวนการและการดำเนินการภายในองค์การที่ราบรื่น (Internal smooth process) มีบรรยากาศของความรักความสามัคคีคืออย่างเหนียวแน่นของกลุ่ม (Group cohesion) มีความพึงพอใจของผู้ตาม (Follower satisfaction) และการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ (Effective operations) และประการที่ 3 ความสามารถยืดหยุ่นต่อปัจจัยภายนอก (External adaptability)

ซึ่งหมายถึง ความสามารถของกลุ่มในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จได้ดี สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกภายนอก ส่วนผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง จะมีคุณลักษณะที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญขึ้นในองค์การ เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างวิสัยทัศน์ กลยุทธ์และวัฒนธรรมองค์การ ไปกับการส่งเสริมให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ให้ได้ผลงาน ผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีใหม่ๆ อีกด้วย ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจะไม่ใช้แรงจูงใจทางวัตถุเพื่อมีอิทธิพลเหนือผู้ตาม แต่จะเน้นการใช้สิ่งที่มีลักษณะเชิงนามธรรมมากกว่า เช่น การใช้วิสัยทัศน์ (Vision) ค่านิยมร่วม (Shared values) และการสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน (Consideration) การพยายามทำให้งิจกรรมต่างๆ ที่ทำมีความหมายเชิงคุณค่า การสร้างความเข้าใจและความรู้สึกร่วมของผู้ตาม โดยตลอดกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ความเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง จึงขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำ เช่น ค่านิยม (Values) ความเชื่อ (Beliefs) และคุณลักษณะอื่น เช่น ความมีบารมีหรือความเสน่ห์ (Charisma) ของผู้นำเองมากกว่าการใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะเน้นที่ “ความมีประสิทธิภาพ” (Effectiveness) ของงานในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนของโลกปัจจุบัน ความเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจึงเหมาะสมและมีการนำไปใช้ในแทบทุกองค์การอย่างแพร่หลาย ตามแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน มีการให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปไว้แตกต่างกันซึ่งสามารถสรุปความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น Mushinsky (1993, p. 32) ให้ความหมายภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงไว้ว่า เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและสมมุติฐานของสมาชิกในองค์การและสร้างความผูกพันในการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ขององค์การ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับอิทธิพลของผู้นำที่มีต่อผู้ตาม แต่ผลกระทบของอิทธิพลนั้นเป็นการให้อำนาจแก่ผู้ตามให้กลับมาเป็นผู้นำ และเป็นผู้ที่เปลี่ยนแปลงหน่วยงานในกระบวนการเปลี่ยนแปลงองค์การ และถูกมองว่าเป็นกระบวนการร่วมและเกี่ยวข้องกับการดำเนินการของผู้นำในระดับต่างๆ ในหน่วยงานย่อยขององค์การ Schultz (1998, p. 211) ให้ความหมายภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงไว้ว่า ความเป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำไม่ได้ถูกจำกัดโดยการรับรู้ของผู้ตาม แต่มีอิสระในการกระทำ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนรูปแบบมุมมองของผู้ตาม ส่วน นิตย สัมมาพันธ์ (2546, หน้า 54) ให้ความหมายภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงว่า ผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลจำนวนมากลงมือทำมากกว่าเดิม จนได้ระดับขั้นสู่เพดานการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น

เช่นเดียวกับ รัตติกกรณ์ จงวิศาล (2544, หน้า 42) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง หมายถึง ดับพฤติกรรมที่ผู้นำ แสดงให้เห็นในการจัดการหรือการทำงาน เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน โดยการเปลี่ยนสภาพหรือเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่มจึงให้ผู้ร่วมงานมองไกลเกินความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่มหรือสังคม ขณะที่ James Spillane (2006, p. 87) กล่าวว่า การกระจายภาวะผู้นำ (Shared leadership) แต่เป็นวิวัฒนาการของแนวคิดที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำ ซึ่งเปลี่ยนไปจากการให้ความสำคัญต่อผู้นำสูงสุดเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียว ไปสู่ภาวะผู้นำที่กระจายไปยังบุคคลอื่นทั่วทั้งองค์การ ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์ต่อกันแบบโครงข่ายใยแมงมุมของภาวะผู้นำ สอดคล้องกับ Riley (2000, p. 62) ให้ทัศนะว่า การกระจายภาวะผู้นำ เป็นเครือข่ายของความสัมพันธ์ระหว่างคน โครงสร้างและวัฒนธรรม มากกว่าที่จะเป็นภาวะผู้นำของบุคคลเดียวที่เป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียน ส่วน Fullan (2004, p. 113) เชื่อว่าผู้นำที่ดีต้องสร้างผู้นำที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับขององค์การ จึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้นำสถานศึกษา ที่จะต้องเตรียมผู้นำรุ่นต่อไปไว้รองรับความต้องการของโรงเรียนในอนาคต โดยแนวคิดการกระจายภาวะผู้นำ น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีทางหนึ่งในกระบวนการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ให้แก่สถานศึกษา เช่นเดียวกับ Raelin (2004, p. 131) ที่กล่าวว่า การกระจายภาวะผู้นำ หมายถึง สถานการณ์หรือบริบทขององค์การที่มีผู้นำหลายคนที่แตกต่างกันเวียนเข้ามา รับบทบาทความเป็นผู้นำในส่วนงานที่ตนถนัดหรือมีความสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแนวคิดเหมาะสมกับการทำงานเป็นทีมแบบทีมงานที่บริหารจัดการเบ็ดเสร็จในตนเอง หรือ Self-Managed Team (SMT) และ Wheatley (1999, p. 24) ให้ทัศนะว่าแนวคิดที่ดีที่สุดเมื่อพูดถึงภาวะผู้นำ ก็คือ ควรมองในแง่พฤติกรรม มากกว่าด้านบทบาทหรือตำแหน่งของบุคคลที่ลดหลั่นตามลำดับในโครงสร้างแบบเก่าขององค์การและไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่คาดหวังว่าต้องแสดงภาวะผู้นำได้ดีทุกสถานการณ์หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ภาวะผู้นำมิใช่เป็นเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางทั่วทั้งองค์การ

เห็นได้ว่าในโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คำว่าภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในด้านความเจริญก้าวหน้า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความมีมาตรฐานของการจัดการศึกษา การนำ

นวัตกรรมเทคโนโลยีมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ผู้นำในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินการให้ตัวแปรเหล่านี้ได้รับการจัดการให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยเฉพาะนักเรียนควรจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง กับคำว่าภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งนิยามดังกล่าวได้ถูกขยายความเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารงานของหน่วยงานทางการศึกษาโดย King (2002, p. 284) ที่สรุปว่าอะไรก็ตามที่ผู้นำต้องทำเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงด้านการเรียนการสอน แม้ว่าทุกฝ่ายจะเห็นพ้องต้องกันถึงความสำคัญของผู้นำทางวิชาการ แต่กระบวนทัศน์ในเรื่องนี้ยังขาดความชัดเจนในแง่ไม่มีทฤษฎีรองรับเพียงพอ นอกจากระบุถึงปัจจัยที่จำเป็นองค์ประกอบของการเป็นผู้นำทางวิชาการ เช่น การมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการเรียนการสอน การมีเกณฑ์มาตรฐานที่เข้มงวด การใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพ การสร้างแหล่งชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นต้น สรุปว่าภาวะผู้นำทางวิชาการจะเกี่ยวข้องกับจิตลักษณะ พฤติกรรมและกระบวนการต่างๆ ที่บุคคลต้องการและเพื่อให้มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีคำที่ใช้คล้ายคลึงกันอยู่หลายคำ เช่น ภาวะผู้นำทางวิชาการ หรือภาวะผู้นำด้านการจัดการเรียนการสอน (Instructional Leadership) ภาวะผู้นำทางการศึกษา (Educational Leadership) ภาวะผู้นำการเรียนรู้ (Learning Leadership) หรือภาวะผู้นำโรงเรียน (School Leadership)

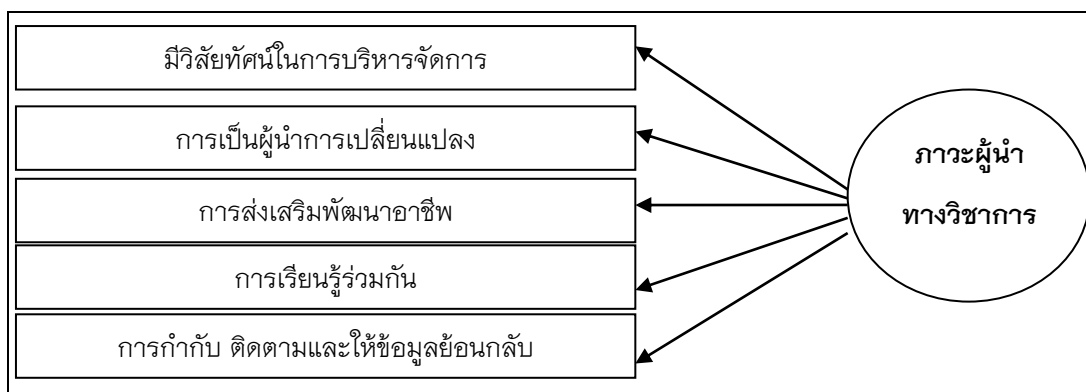
Weber (1996, p. 324) ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการไว้ ดังนี้ 1) การให้นิยามพันธกิจของโรงเรียน เป็นกระบวนการความร่วมมือและการสะท้อนผลการพัฒนามีความชัดเจนและตรงไปตรงมาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) การจัดการหลักสูตรและการสอน มีความสอดคล้องกับพันธกิจของโรงเรียน 3) การส่งเสริมบรรยากาศทางบวกในการเรียนรู้ 4) การสังเกตและการปรับปรุงการเรียนการสอนและ 5) การประเมินการเรียนการสอน เป็นต้น ส่วน Leithwood & Duke (1999, p. 285) ได้ทำการวิเคราะห์บทความด้านภาวะผู้นำทางการศึกษาว่ามีแนวคิดสำคัญด้านภาวะผู้นำอยู่ 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) ด้านการส่งเสริมคุณธรรม 4) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 5) ด้านการบริหารจัดการ และ 6) ด้านความรู้เท่าทันสถานการณ์ ทางด้าน Base (2004, p. 247) ได้สังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการจากแนวคิดของ Hallinger & Murphy (1985, pp. 221-224) ได้ข้อสรุปว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพิจารณาได้จากองค์ประกอบย่อยๆ ดังนี้ 1) การจัดกรอบแนวคิดเป้าหมายของโรงเรียน 2) การสื่อสาร

เป้าหมายของโรงเรียน 3) การให้คำปรึกษาและการประเมินการเรียนการสอน 4) การประสานงานเกี่ยวกับหลักสูตร 5) การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน 6) การใช้เวลาในการเรียนการสอน 7) การส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ 8) การบำรุงรักษา 9) การจัดสิ่งจูงใจให้ครูผู้สอน 10) การควบคุมมาตรฐานของวิชาการ และ 11) การจัดสิ่งจูงใจให้นักเรียน

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการในทัศนะของนักวิชาการไทยนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 54) ได้กำหนดเกณฑ์คัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการโดยเน้นความเป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลงไว้ 5 องค์ประกอบ คือ 1) การมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง 2) มีความเป็นผู้นำในการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ 4) มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนางานวิชาการ และ 5) การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ

นอกจากนี้จากสารบัญญัติในหมวด 4 มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดแนวการจัดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการแนวนโยบายดังกล่าวซึ่งถือเป็นภาระงานสำคัญอีกอย่างหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องคิดค้นนวัตกรรมทางการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาโดยที่นโยบายยังอยู่ในลักษณะของวิสัยทัศน์ที่มุ่งมั่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแต่ยังขาดยุทธศาสตร์ที่เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมชัดเจนต่อการบรรลุเป้าหมายในเรื่องนี้ กษมา วรวรรณ ณ ออยุธยา (2549) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาผู้บริหารและครูซึ่งถือเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษาให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวการปฏิรูปการศึกษาและรองรับการกระจายอำนาจสู่โรงเรียน

สรุปได้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง องค์ประกอบเกี่ยวกับจิตลักษณะ พฤติกรรมและกระบวนการต่างๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้และมีอิทธิพลหรือส่งผลต่อ ประสิทธิภาพของโรงเรียน ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษา การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การนิยามและการสื่อสารเป้าหมายร่วมกัน การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ การกำกับติดตามและให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนการ และดังกรอบแนวคิด ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 องค์ประกอบปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ

5. ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

ที่นำมาศึกษา

จากองค์ประกอบปัจจัยที่กำหนดเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยดังกล่าว ข้างต้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดสำคัญในการอธิบายลักษณะของปัจจัยแต่ละด้านจากแนวคิดของนักวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำมาวิเคราะห์ในตอนต้นเพื่อกำหนดเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการของปัจจัยที่ใช้ในการวิจัยและองค์ประกอบหลักและปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 องค์ประกอบปัจจัยทางการบริหาร/นิยามเชิงปฏิบัติการ

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
1. ด้านบรรยากาศ ของโรงเรียน	1.1 บรรยากาศเชิงบวก ในโรงเรียน 1) เสริมสร้างบรรยากาศ แห่งมิตรภาพ 2) จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการ มีปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้ร่วมกัน 3) ส่งเสริมบรรยากาศการทำงาน เป็นทีมและหมู่คณะ	คุณลักษณะหรือ สภาพแวดล้อมของงานที่รับรู้ ได้โดยผู้ปฏิบัติงาน เป็นปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้นำ ผลจากการปฏิบัติงานที่มี ความหมายต่อบุคลากรใน โรงเรียนและพฤติกรรมของ เพื่อนร่วมงานที่สะท้อนให้เห็น

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
1. ด้านบรรยากาศ ของโรงเรียน (ต่อ)	<p>4) ส่งเสริมบรรยากาศแห่งการทดลองกล้าคิดกล้าทำสิ่งใหม่ๆ</p> <p>1.2 การให้ความเป็นกันเองและไว้วางใจซึ่งกันและกัน</p> <p>5) บรรยากาศที่เป็นอยู่ระหว่างฝ่ายบริหารคณะครูนักเรียนและผู้ปกครองเป็นไปอย่างไว้วางใจ</p> <p>6) สร้างความตระหนักและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล</p> <p>7) เน้นความเป็นเพื่อนร่วมงานไม่เน้นสายการบังคับบัญชา</p> <p>1.3 การส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วมกัน</p> <p>8) ประชุมปรึกษาหารือกับคณะครูอย่างสม่ำเสมอ</p> <p>9) ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมคิดวางแผนงาน</p> <p>10) ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมปฏิบัติงาน</p> <p>11) ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมประเมินผลงาน</p> <p>12) ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมปรับปรุงงาน</p>	<p>ถึงประสิทธิภาพของผู้บริหารบุคลากรและความสำเร็จของโรงเรียนซึ่งเป็นปัจจัยสาเหตุหรือส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน</p> <p>ประกอบด้วยบรรยากาศเชิงบวก การให้ความเป็นกันเองและไว้วางใจซึ่งกันและกัน การส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วม การกระตุ้นจิตใจและเสริมแรงครู ความคาดหวังต่อโรงเรียนและนักเรียนและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
1. ด้านบรรยากาศ ของโรงเรียน (ต่อ)	<p>1.4 การกระตุ้นจิตใจและการเสริมแรง</p> <p>13) จัดสวัสดิการค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่ครู</p> <p>14) ส่งเสริมให้ครูมี/เลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น</p> <p>15) กระตุ้นให้ครูริเริ่มสร้างสรรค์</p> <p>16) เป็นธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ</p> <p>17) กระตุ้นให้ครูกำหนดเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน</p> <p>1.5 ความคาดหวังต่อโรงเรียนและนักเรียน</p> <p>18) มีการกำหนดเป้าหมายเกี่ยวกับคุณภาพของนักเรียนที่ท้าทาย</p> <p>19) มุ่งเน้นความสำเร็จของงานทั้งในระดับบุคคลระดับชั้นและระดับโรงเรียน</p> <p>20) ให้ความสำคัญกับการบรรลุผลสำเร็จด้านวิชาการ</p> <p>1.6 ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู</p> <p>21) ความมั่นคงและปลอดภัยในการปฏิบัติงาน</p>	

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
1. ด้านบรรยากาศ ของโรงเรียน (ต่อ)	22) โอกาสและความก้าวหน้า ในการทำงาน 23) การให้การยอมรับจาก เพื่อร่วมงาน 24) มีความเป็นกัลยาณมิตร และสนับสนุนซึ่งกันและกัน	
2. ด้านกระบวนการ จัดการเรียนรู้	2.1 กระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับความสามารถของ นักเรียน 2) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง 3) จัดสภาพการเรียนรู้ทำให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข 4) ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็ม ตามศักยภาพ 5) จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ วางแผนการเรียนรู้และ ฝึกปฏิบัติจริง 2.2 จัดการเรียนรู้ที่เน้น กระบวนการคิด 6) ส่งเสริมปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อ การพัฒนาสมองของผู้เรียน	กระบวนการจัดกิจกรรมและ การจัดเนื้อหาสาระที่ช่วยให้ ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมทางการ เรียนรู้ที่เหมาะสมโดยผ่าน กิจกรรม เทคนิควิธีการและ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน อย่างหลากหลาย ด้วย กระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่เน้น กระบวนการคิด การจัด บรรยากาศที่เอื้อต่อการ เรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ คู่คุณธรรม การใช้สื่อ แหล่ง เรียนรู้และภูมิปัญญาไทย การ ใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน และการวัดและประเมินผล การเรียนรู้

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)	<p>7) ใช้รูปแบบการเรียนการสอนหรือกระบวนการที่เน้นพัฒนาทักษะการคิด</p> <p>8) จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ</p> <p>9) มีโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิด</p> <p>10) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดอย่างสร้างสรรค์และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง</p> <p>11) จัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการคิดโดยใช้ทักษะกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์</p> <p>2.3 การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้</p> <p>12) อาคารเรียนอยู่ในสภาพมั่นคงและปลอดภัย</p> <p>13) ห้องเรียนมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน</p> <p>14) เพื่อนร่วมชั้นเรียนช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน</p> <p>15) ครูมีความเป็นกันเองกับนักเรียน</p>	

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)	<p>16) โอกาสและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียน</p> <p>17) การตั้งใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน</p> <p>2.4 การจัดการเรียนรู้</p> <p>คุณธรรม</p> <p>18) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>19) ส่งเสริมการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น</p> <p>20) การใช้กระบวนการแก้ปัญหา และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ</p> <p>21) จัดโครงการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน</p> <p>22) สร้างจิตสำนึกรักภักดีชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>23) การให้คำปรึกษา แนะนำเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคม</p> <p>2.5 การใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาไทย</p> <p>24) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้</p>	

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)	<p>25) กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์</p> <p>26) จัดบรรยากาศในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน</p> <p>27) กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจอยากรู้ อยากเรียนมากขึ้น</p> <p>28) ผู้เรียนเกิดทักษะความสามารถจากการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง</p> <p>29) ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย น่าสนใจ</p> <p>2.6 การใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน</p> <p>30) การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล</p> <p>31) สร้างและพัฒนานวัตกรรมใหม่เพื่อพัฒนาผู้เรียน</p> <p>32) จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล</p> <p>33) ใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน</p>	

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)	<p>34) ใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาผู้เรียน</p> <p>2.7 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้</p> <p>35) การประเมินผลจากสภาพจริง</p> <p>36) การทดสอบทางการศึกษา</p> <p>37) ใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู</p> <p>38) ผลการเรียนรู้สำเร็จตามหลักสูตรใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อและการทำงาน</p> <p>39) ใช้เป็นหลักฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษา</p> <p>40) ประเมินการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย</p>	
3. ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	<p>3.1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>1) ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>2) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน</p> <p>3) การให้การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน</p> <p>4) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการของโรงเรียน</p>	<p>เป็นกระบวนการบริหารแบบกระจายอำนาจการบริหารลงสู่หน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นมีความสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกใน</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
3. ด้านการบริหาร แบบมีส่วนร่วม (ต่อ)	<p>3.2 การบริหารจัดการศึกษา</p> <p>5) มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ</p> <p>6) การบริหารแผนงานและงบประมาณ</p> <p>7) การบริหารงานบุคคล</p> <p>8) การบริหารทั่วไป</p> <p>3.3 กระบวนการมีส่วนร่วม</p> <p>9) เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารจัดการศึกษา</p> <p>10) มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษา ร่วมกับโรงเรียน</p> <p>11) มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาผู้เรียน</p> <p>12) มีส่วนร่วมในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน</p> <p>13) ให้คำปรึกษา แนะนำและเสนอแนวทางการพัฒนาผู้เรียน</p> <p>3.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม</p> <p>14) ทำให้มีแนวทางในการแก้ไข</p>	<p>ความเป็นเจ้าของยินดีปฏิบัติตามและตกลงยอมรับได้อย่างสมัครใจและเต็มใจ ประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>การบริหารจัดการศึกษา กระบวนการมีส่วนร่วม และประโยชน์ของการมีส่วนร่วม</p>

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
3. ด้านการบริหาร แบบมีส่วนร่วม (ต่อ)	<p>ปัญหาและพัฒนาที่หลากหลาย</p> <p>15) เกิดการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน</p> <p>16) ทำให้มีการประสานงานที่ดี</p> <p>17) เกิดพลังที่เข้มแข็งภายในองค์การและสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์</p> <p>18) เพิ่มศักยภาพในการตัดสินใจของผู้บริหาร</p> <p>19) มีการยอมรับในการตัดสินใจที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันจากทุกฝ่าย</p>	
4. ด้านภาวะผู้นำ ทางวิชาการ	<p>4.1 การมีวิสัยทัศน์ในการบริหาร</p> <p>1) มุ่งสู่ความสำเร็จขององค์การ</p> <p>2) มีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าทำในสิ่งใหม่เพื่อพัฒนาองค์การ</p> <p>3) มีทักษะการสื่อสารที่ดี เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานในทิศทางเดียวกัน</p> <p>4) เชื่อมมั่นในศักยภาพของผู้ร่วมงาน</p> <p>5) ติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของงาน</p>	<p>จิตลักษณะ พฤติกรรมและกระบวนการต่างๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้และมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน</p> <p>ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การนิยามและการสื่อสาร เป้าหมายร่วมกัน การส่งเสริมและการพัฒนาวิชาชีพ และการกำกับติดตามและให้</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
4. ด้านภาวะผู้นำ ทางวิชาการ (ต่อ)	<p>6) ประเมินผลอย่างยุติธรรม ยกย่องให้เกียรติและสร้างขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน</p> <p>4.2 การเป็นผู้นำการ เปลี่ยนแปลง</p> <p>7) มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร โรงเรียน</p> <p>8) มีศักยภาพทางวิชาการเป็นที่ ประจักษ์ของครูและบุคคลทั่วไป</p> <p>9) มีความรู้ความสามารถในการ เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา</p> <p>10) มีความรู้ความสามารถใน การปฏิรูปการเรียนรู้</p> <p>11) มีความรู้ความเข้าใจในระบบ การประกันคุณภาพภายใน โรงเรียน</p> <p>4.3 การนิยามและการสื่อสาร เป้าหมายร่วมกัน</p> <p>12) ใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์เป็น แนวทางในการจัดโปรแกรมการ เรียนการสอน</p> <p>13) มีการวิเคราะห์ความก้าวหน้า ของนักเรียน</p>	ข้อมูลย้อนกลับ

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
4. ด้านภาวะผู้นำ ทางวิชาการ (ต่อ)	<p>14) พัฒนาเป้าหมายทางวิชาการร่วมกับครูโดยกำหนดมาตรฐานและความคาดหวังของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม</p> <p>15) ประชาสัมพันธ์เป้าหมายโรงเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ</p> <p>16) ตัดสินใจโดยยึดเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นหลัก</p> <p>19) ส่งเสริมครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เข้ารับการอบรมวิชาที่สอนหรือรับผิดชอบ</p> <p>20) วางแผนพัฒนาวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของครู</p> <p>21) เสนอแนะให้ครูจัดทำแผนพัฒนาวิชาชีพครูของตนเองในแต่ละปี</p> <p>22) จัดหาวัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู</p> <p>4.5 การกำกับติดตามและให้ข้อมูลย้อนกลับ</p> <p>23) ตรวจสอบแผนการสอนและบันทึกการสอนของครู</p>	

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	องค์ประกอบ/ ปัจจัยทางการบริหาร	นิยามเชิงปฏิบัติการ
4. ด้านภาวะผู้นำ ทางวิชาการ (ต่อ)	24) ประชุมร่วมกับครูทุกกลุ่ม สาระการเรียนรู้ 25) เยี่ยมชั้นเรียนโดยสม่ำเสมอ หรือทุกวัน 26) ใช้เวลาส่วนใหญ่ปฏิบัติงาน ในโรงเรียน	

การบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

การบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นภารกิจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะต้องจัดและส่งเสริมให้การดำเนินงานเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2454 และเพื่อให้การดำเนินงานจัดการศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญ

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา หากสถานศึกษามีความสามารถที่จะบริหารให้สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้ย่อมจะส่งผลถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติด้วย ซึ่งได้มีนักการศึกษาและนักบริหารการศึกษาได้ให้ความหมายและความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

จิโรจน์ สารรัตน์ (2542, หน้า 11) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา

เป็นการบริหารการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมและ
 รับผิดชอบการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีเครือข่ายแหล่งเรียนรู้การ
 กระจายอำนาจให้สถานศึกษามีความคล่องตัวและตัดสินใจดำเนินงานในขอบเขตที่
 รับผิดชอบเปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมในการบริหารเรื่องต่างๆ อย่าง
 เหมาะสม สอดคล้องกับสุรพล พุฒคำ (2544, หน้า 30) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา
 เป็นการจั้ดหาวิธีการที่จะทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน โดยเข้ามา
 ร่วมร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนก่อให้เกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบต่อ
 หน้าที่ โดยมีตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงควมมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 ส่วน ปรียาพร วงศ์อนุโรจน์ (2544, หน้า 8) กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหาร
 สถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอน
 ต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ หากระบบการบริหารงานไม่ดีจะกระทบต่อส่วน
 อื่นๆ ของหน่วยงาน ดังนั้น นักบริหารการศึกษาที่ดีจะต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่
 เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้งานนั้นบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การ
 บริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะการดำเนินงานต่างๆ มิใช่เพียง
 ที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงคนเดียว แต่ยังมีเพื่อนร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้น
 ประสบผลสำเร็จ ผู้ช่วยงานแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา
 ความสามารถ ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่
 จะต้องนำเอาเทคนิควิธีและกระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและ
 บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังพบว่า ในการจั้ด
 การศึกษามีความจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ
 จึงจะทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่
 พึงประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจะประสบ
 ผลสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยองค์กรปฏิบัติ คือ สถานศึกษาซึ่งหมายถึงการปฏิบัติภารกิจของ
 ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เป็นอย่างดีและผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็น
 ผู้ทำการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ (ธีระ รุญเจริญ, 2545, หน้า 11-12)

จากความหมายและความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา สามารถสรุป
 ได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา
 ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาตลอดทั้งองค์คณะบุคคลฝ่าย
 ต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่น ร่วมกันวางแผนการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็น

ระบบตามมาตรฐานและคุณภาพให้แก่เยาวชนในอันที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้านอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยกระบวนการและเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

2. ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 33-65) ได้กำหนดของข่ายการบริหารสถานศึกษาไว้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารเป็นโครงสร้างการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและบริหารงานทั่วไป ไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 38; กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 32) ซึ่งทำให้สถานศึกษาหรือโรงเรียนมีความคล่องตัวในการบริหารงานมากยิ่งขึ้น ส่วนจอมพงศ์ มงคลวนิช (2554, หน้า 37-39) ได้กล่าวว่า ภารกิจในการบริหารการศึกษาหรืองานบริหารสถานศึกษาโดยทั่วไปจำแนกออกเป็น 5 ประเภท คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานกิจการนักเรียนและการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Edward W. Smith. (อ้างถึงใน จอมพงศ์ มงคลวนิช 2554, หน้า 36-37) ได้กล่าวว่า การบริหารการศึกษามี 7 ประการ คือ 1) งานวิชาการ 2) งานบุคคล 3) งานกิจการนักเรียน 4) งานการเงิน 5) งานอาคารสถานที่ 6) งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและ 7) งานธุรการ

จากการศึกษาขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขอบข่ายภารกิจในการดำเนินการ 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป ผู้วิจัยขอเสนอเนื้อหาตามลำดับ ต่อไปนี้

2.1 การบริหารงานวิชาการ

2.1.1 แนวคิดและความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดหลักการการจัดการเรียนรู้ไว้ในมาตรา 8

ว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้ เป็นการศึกษาดลอดชีวิตให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2559 ได้กำหนดนโยบายเพื่อดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ดังนี้ ผู้เรียนเป็นคนเก่งที่พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ เป็นคนดีและมีความสุข ครูทุกคนมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูทุกคนได้รับอนุญาตประกอบวิชาชีพและสถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546, หน้า 19) เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายเพื่อปฏิรูปการศึกษา โดยให้โรงเรียนในสังกัดได้ดำเนินการเร่งขยายและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง และพัฒนามาตรฐานการศึกษาทั้ง สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมตลอดจน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน รวมทั้งพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลายโดยให้ชุมชน ท้องถิ่น เอกชน หน่วยงานมีส่วนร่วมจัดทำและประสานเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งนี้ได้มีมาตรการเร่งพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยให้เข้ารับการอบรม ศึกษาดูงานและศึกษาต่อเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงาน รวมทั้งให้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การสรรหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม และกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อเร่งดำเนินการปฏิรูปสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น จากนโยบายดังกล่าวส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องเร่งดำเนินการพัฒนางานในสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเป็นที่ยอมรับกันว่า การดำเนินงานในสถานศึกษา งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาและหัวใจสำคัญที่จะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับ อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 25) ที่กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษาและงานวิชาการยังเป็นงานหลัก เป็นขอบข่ายงานที่ใหญ่ที่สุดในระบบ เป็นงานที่เป็นหัวใจของสถานศึกษา งานวิชาการจึงกลายเป็นงานที่เป็นศูนย์กลางของสถานศึกษา ครอบคลุมทั้งระบบ ดังนั้นสถานศึกษาใดงานวิชาการก้าวหน้าหรือเป็นเลิศสถานศึกษานั้นมักมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมเป็นที่ยอมรับ ส่วนสถานศึกษาใดงานวิชาการล่าหลังหรือไม่เป็นเลิศสถานศึกษานั้นจะไม่เป็นที่นิยม ขาดความศรัทธา และมักเสื่อมถอยไม่เป็นที่ยอมรับ สำหรับการบริหารงานวิชาการ ส่วน กระทรวงศึกษาธิการ

(2546, หน้า 94–112) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกอย่างในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และการศึกษาของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและจอมพงศ์ มงคลวนิช (2554, หน้า 37) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษาในสถานศึกษา นอกจากนี้ Van Miller (1965, p. 180) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการคือการจัดโปรแกรมการสอนการปฏิบัติตามโปรแกรมการสอน มีการวัดผลเพื่อติดตามการเรียนการสอนทั้งของครูและนักเรียน สำหรับ Forest and Kinser (2001, p. 1) ได้ให้ความหมายของการบริหารวิชาการว่าเป็นงานที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารและการส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรการสอนและการจัดการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ Vick, Jennifer. and Heiberger (2008, p. 7) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การวางแผนงานที่ต้องรับผิดชอบในการติดตามงานที่เกี่ยวกับวิชาการทั้งหมดซึ่งเป็นภาระงานที่ใหญ่กว่างานบริหารทั่วไป และ Fry, Ketteridge and Marshall (2009, p. 3) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่า หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนของนักเรียนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการบริหารงานวิชาการสามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ ภารกิจหลักที่สำคัญอย่างยิ่งเปรียบเสมือนเป็นหัวใจของการบริหารจัดการศึกษาในที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ กอปรกับเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมการดำเนินการของสถานศึกษาทุกประเภท ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการโปรแกรมการเรียนการสอนและการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด เกิดความพึงพอใจต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 วัตถุประสงค์ของการบริหารวิชาการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้ได้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาได้ดำเนินการโดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง

ในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจน การวัดผลประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัย เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพโดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 36-41)

2.1.2.1 เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น

2.1.2.2 เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ มาตรฐานและมีคุณภาพสอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาและการประเมิน คุณภาพภายในเพื่อพัฒนาตนเองและการประเมินจากหน่วยงานภายนอก

2.1.2.3 เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการ เรียนรู้ ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาการเรียนรู้อันสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่นโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

2.1.2.4 เพื่อให้สถานศึกษาได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและ สถาบันอื่นๆ อย่างกว้างขวาง

ส่วน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 58) ได้เสนอหลักในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไป ตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและ ความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วม

2. มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้โดยถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

3. มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนด หลักสูตรกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้

4. จัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานโดยจัดให้มีดัชนีชี้วัด คุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัด การศึกษาได้ทุกช่วงชั้นทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

5. มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่ม

ประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.1.3 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

ความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ ซึ่งงานวิชาการมีขอบข่ายที่กว้างขวางเนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมในสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาหลักสูตรและคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาและเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของสถานศึกษา ได้มีนักวิชาการ และนักการศึกษาได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

Sergiovanni and Others (1980, pp. 267-268) เห็นว่า ขอบข่ายของงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การตั้งปรัชญาทางการศึกษาขึ้นมาเพื่อปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว 2) การจัดทำโครงการทางการศึกษา 3) การจัดให้มีการประเมินผลหลักสูตรและทักษะการเรียนการสอน 4) การสร้างบรรยากาศภายในสถานศึกษาให้พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและ 5) การจัดหาวัสดุเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่วน Smith, W and Oethers (1969, p. 170) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) การจัดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) การจัดเนื้อหาของหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การจัดอุปกรณ์การสอน 5) การนิเทศการสอน และ 6) การส่งเสริมครูประจำการ สำหรับ Robert S. Fisk (1975, p. 214) กล่าวว่า ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการเป็นความรับผิดชอบของโรงเรียนตั้งแต่การบ่งถึงปรัชญาและจุดมุ่งหมายโดยคำนึงถึงบุคคลในอาชีพต่างๆ รวมถึงการประเมินผลโปรแกรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องนั้น ตลอดจนการวัดผลเพื่อติดตามการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีนั้นเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะละเลยมิได้ นอกจากนี้ กมล สุตประเสริฐ (2545, pp. 104-106) กำหนดว่า ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 5) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ 8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 3-4) กล่าวว่า ขอบข่ายของงานวิชาการประกอบด้วยงาน ดังต่อไปนี้ 1) การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ คือ การวางแผนพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน 2) การจัดทำแผนงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้ เช่น การกำหนดรายวิชา การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การปรับปรุงการเรียนการสอนและการฝึกงาน 3) การจัดการบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมการจัดหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่ การจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดห้องสมุด การนิเทศการสอน 4) การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน ส่วน จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554, หน้า 37) ได้อธิบายถึงการบริหารงานวิชาการว่าประกอบด้วย 1) การนำหลักสูตรไปใช้ 2) การทำแผนการสอน 3) การปรับปรุงการเรียนการสอน 4) การใช้สื่อการสอน 5) การประเมินผลการวัดผลและ 6) การนิเทศการสอน

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 38; กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 32) ได้กล่าวถึง การบริหารงานวิชาการไว้ว่า ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 5) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 8) การนิเทศการศึกษา 9) การแนะแนวการศึกษา 10) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 11) งานประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นและ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการทางด้าน กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 18) กล่าวว่า ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 5) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ 8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ เช่นเดียวกับราชกิจจานุเบกษา (2550, หน้า 29-30) ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนด ขอบข่ายงานวิชาการ ไว้ดังนี้ 1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการ

สอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศ การศึกษา 10) การแนะแนวการศึกษา 11) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐาน การศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นและ 14) การส่งเสริมและ สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและ สถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ ของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา และ 17) การ พัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจ หลักของสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายของกระทรวง ศึกษาธิการ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกและทุกคนมีส่วนร่วมใน การดำเนินการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดความ มั่นใจในคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา นับว่าการบริหารวิชาการในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานต้องดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง

2.2 ขอบข่ายการบริหารงบประมาณ

2.2.1 แนวคิดและความสำคัญของการบริหารงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษาจะมุ่งเน้นความเป็น อิสระในการบริหารจัดการให้มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหาร แบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานให้มีการจัดหา ผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษารวมทั้งจัดหารายได้ใช้บริการจากการบริหาร จัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 21-22) ได้กำหนดว่า หลักการ กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คำนึงถึงหลักการ ดังนี้ คือ การอิสระ และความคล่องตัวต้องอยู่ภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดด้วยตนเอง การบริหารงานที่เป็น ส่วนหนึ่งของสถานศึกษาที่ต้องบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จ

2.2.2 วัตถุประสงค์ของการบริหารงบประมาณ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 42-43) ได้กำหนด
วัตถุประสงค์ ของการบริหารงานด้านงบประมาณเพื่อให้สถานศึกษามีความอิสระ
คล่องตัว โปร่งใสตรวจสอบได้ ดังนี้

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านงบประมาณอย่างเป็น
อิสระ คล่องตัว โปร่งใสตรวจสอบได้
2. เพื่อให้ผลผลิต ผลลัพธ์ไปตามข้อตกลงการให้บริการ
3. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้
อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

2.2.3 ขอบข่ายการบริหารงานด้านงบประมาณ

ขอบข่ายการปฏิบัติงานด้านการบริหารงบประมาณของ
สถานศึกษามีของข่ายและภารกิจ ดังนี้

ราชกิจจานุเบกษา (2550, หน้า 30-31) ได้กำหนด
กฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา
พ.ศ. 2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 39 วรรคสอง แห่ง
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
ได้ออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ ไว้ดังนี้ 1) การจัดทำแผนงบประมาณ
และคำขอจัดตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการ
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี 2) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน
ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง
3) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร 4) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลง
งบประมาณ 5) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ 6) การตรวจสอบ ติดตาม และ
รายงานการใช้งบประมาณ 7) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจาก
งบประมาณ 8) การระดมทรัพยากรและการระดมทุนเพื่อการศึกษา 9) การปฏิบัติงานอื่น
ใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา 10) การบริหารจัดการทรัพยากร
เพื่อการศึกษา 11) การวางแผนพัสดุ 12) การกำหนดรูปแบบรายการหรือคุณลักษณะ
เฉพาะของครุภัณฑ์หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี 13) การ
พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ 14) การจัดหาพัสดุ
15) การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ 16) การจัดหาผลประโยชน์จาก

ทรัพย์สิน 17) การเบิกเงินจากคลัง 18) การรับเงินการเก็บรักษาเงินและการจ่ายเงิน
 19) การนำเงินส่งคลัง 20) การจัดทำบัญชีการเงิน 21) จัดทำรายงานทางการเงินและงบ
 การเงิน 22) การจัดทำหรือการจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

2.3 การบริหารงานบุคคล

2.3.1 แนวคิดและความสำคัญของการบริการงานบุคคล

2.3.2 วัตถุประสงค์ของการบริหารงานบุคคล

2.3.3 ขอบข่ายของการบริหารงานบุคคล

ราชกิจจานุเบกษา (2550, หน้า 31-32) ได้กำหนดกฎกระทรวงว่าด้วย
 หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 อาศัย
 อำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 39 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา
 แห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการ
 บริหารงานบุคคล ไว้ดังนี้ 1) การวางแผนอัตรากำลัง 2) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการ
 ครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 4) การเปลี่ยนตำแหน่งให้
 สูงขึ้นการย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 5) การดำเนินการเกี่ยวกับการ
 เลื่อนขั้นเงินเดือน 6) การลาทุกประเภท 7) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 8) การ
 ดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 9) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการ
 ไว้ก่อน 10) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 11) การอุทธรณ์และการ
 ร้องทุกข์ 12) การออกจากราชการ 13) การจัดระบบและการทำทะเบียนประวัติ 14) การ
 จัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
 15) การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 16) การ
 ส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ 17) การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ
 วิชาชีพ 18) การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากร
 ทางการศึกษา 19) การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต 20) การพัฒนาข้าราชการครู
 และบุคลากรทางการศึกษาการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นตาม
 กฎหมายว่าด้วยการนั้น

2.4 การบริหารทั่วไป

2.4.1 แนวคิดและความสำคัญของการบริหารทั่วไป

2.4.2 วัตถุประสงค์ของการบริหารทั่วไป

2.4.3 ขอบข่ายการบริหารทั่วไป

ราชกิจจานุเบกษา (2550, หน้า 32-33) ได้กำหนดกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 39 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ออกกฎกระทรวงในด้านการบริหารทั่วไป ไว้ดังนี้ 1) การพัฒนาระบบและเครือข่ายสารสนเทศ 2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา 3) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา 4) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน 5) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร 6) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน 7) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 8) การดำเนินงานธุรการ 9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม 10) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน 11) การรับนักเรียน 12) การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา 13) การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย 14) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 15) การทัศนศึกษา 16) งานกิจการนักเรียน 17) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา 18) การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคลหน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา 19) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น 20) การรายงานผลการปฏิบัติงาน 21) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน และ 22) แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

3. การบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดหลักการการจัดการเรียนรู้อยู่ในมาตรา 8 ว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้ เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2559 ได้กำหนดนโยบายเพื่อดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ดังนี้ ผู้เรียนเป็นคนเก่งที่พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ เป็นคนดี และมีความสุข ครูทุกคนมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้อย่างเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูทุกคนได้รับอนุญาตประกอบวิชาชีพและสถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546, หน้า 19) เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายเพื่อปฏิรูปการศึกษา

โดยให้โรงเรียนในสังกัดได้ดำเนินการเร่งขยายและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง และพัฒนามาตรฐานการศึกษาแก่น สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมตลอดจน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน รวมทั้งพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลายโดยให้ชุมชน ท้องถิ่น เอกชน หน่วยงานมีส่วนร่วมจัดทำและประสานเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งนี้ได้มีมาตรการเร่ง พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยให้เข้ารับการอบรม ศึกษาดูงานและศึกษาต่อเพื่อ สร้างจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงาน รวมทั้งให้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การสรรหาบุคลากร ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม และกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อ เร่งดำเนินการปฏิรูปสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น จากนโยบายดังกล่าวส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องเร่งดำเนินการพัฒนางานในสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นโรงเรียนที่จัดอยู่ในโรงเรียน การศึกษา ขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นและสำคัญต่อการศึกษาของประเทศมาก เพราะเป็น การศึกษาสำหรับประชาชนทุกคนโดยถ้วนหน้า และครอบคลุมการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจะ มีผลต่อความเจริญและการพัฒนาทุกด้านของประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาในระดับนี้ จำเป็นต้องจัดให้เป็นและสอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้มุ่งหวังระดับการศึกษาของชาติให้ได้มาตรฐานและจัดการศึกษา ได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพได้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาทั้งทางด้าน วิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและงานบริหารทั่วไป ไปให้สำนักงาน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง การจัดองค์กรมีสถานะเป็น นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่จัดบริการสาธารณะย่อมมีอิสระในการบริหารทั้งด้าน ทรัพยากรบุคคลและอำนาจหน้าที่ในกรอบที่กฎหมายให้อำนาจไว้ซึ่งการกำหนดให้ สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีอิสระมีความเข้มแข็ง ในการบริการ เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็วสอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติโดยรวมในการบริหารสถานศึกษา ที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล ให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวมีแนวทางหรือเงื่อนไขที่ผู้บริหาร สถานศึกษาควรคำนึงถึง ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1. การรวบรวมและจัดระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน ซึ่งการบริหารแนวใหม่จำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องบริหารและตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลมากกว่าสามัญสำนึก ดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องรวบรวม จัดระบบ และใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารและตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. วางแผนและดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ การวางแผนมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารมีทิศทางในการบริหารตามลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหาและนโยบายการบริหาร ฉะนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนและสามารถดำเนินการบริหารให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้งการดำเนินการกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินการบริหารให้เป็นไปตามแผน เพื่อให้การบริหารงานบรรลุตามผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างเต็มที่

3. ศึกษากฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้อง การบริหารสถานศึกษาที่เป็นบุคคลผู้บริหารมีอำนาจบริหารอย่างอิสระขณะเดียวกันก็รับผิดชอบกับผลการตัดสินใจของตนเองอย่างเต็มที่ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันข้อผิดพลาดเชิงกฎหมายและการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง รวมทั้งควรมีที่ปรึกษาทางกฎหมายคอยให้คำปรึกษาและเสนอแนะก่อนการตัดสินใจที่ตนเองขาดความมั่นใจ

4. การบริหารและการตัดสินใจ โดยองค์คณะบุคคลเป็นบริหารกิจการสาธารณะที่มีผู้เกี่ยวข้องและได้รับผลจากการบริหารเป็นจำนวนมากดังนั้นเพื่อให้การบริหารและการตัดสินใจมีความถูกต้องและก่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับบริการมากที่สุด ผู้บริหารควรดำเนินการโดยให้องค์คณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

5. จัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง ถึงแม้ว่าผู้บริหารจะมีอิสระในการบริหารและตัดสินใจก็ตาม แต่อำนาจอิสระนั้นมีใช้กันไปโดยปราศจากการควบคุมตรวจสอบของทางราชการ โดยเฉพาะด้านการเงินของสถานศึกษาทั้งในช่วงก่อนใช้ระหว่างใช้และภายหลังการใช้ ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องจัดทำระบบบัญชีให้ครบถ้วน มีความถูกต้องตามระบบและระเบียบของทางราชการเพื่อให้การบริหารเป็นไปด้วยความโปร่งใสและสุจริต

จะเห็นว่าเงื่อนไขทั้ง 5 ประการ เป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารและการตัดสินใจมี

ประสิทธิภาพ บรรลุตามเจตนารมณ์ของการกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลอย่างเต็มที่ในการเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาจะต้องมีสิทธิ หน้าที่และอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชน โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 65, 66 และ 70 ยังกำหนดให้สถานศึกษาเป็นบุคคล มีสิทธิหน้าที่ตามกำหนด หรือมีสิทธิหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพเป็นไปเฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น สถานศึกษานิติบุคคลสามารถเป็นเจ้าของมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้ จำหน่าย โอน ทรัพย์สินได้ เป็นลูกหนี้ เจ้าหนี้จำเลยได้ และจะต้องมีการดำเนินกิจกรรมหรือการบริหารงาน 4 ด้าน ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป

จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีนักวิชาการ นักการศึกษาและนักวิจัยได้ทีกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการการบริหารงานตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา มีขอบข่ายภารกิจการบริหาร 4 ด้าน คือ การบริหาร งานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารทั่วไป โดยการบริหารจะบรรลุผล ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารในการนำนโยบายและหลักการไปปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (Linear Structural Relationship Model : LISREL MODEL) หรือโมเดลลิสเรล มีฐานมาจากการรวมเอาเทคนิควิเคราะห์ข้อมูล 3 เทคนิค ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis) และการประมาณค่าพารามิเตอร์ในการวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) ในปี ค.ศ. 1904 C. Spearman ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนแรกที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและได้พัฒนาวิธีการวิเคราะห์ซึ่งเป็นวิธีต้นแบบของการวิเคราะห์องค์ประกอบในปัจจุบัน ต่อมาในปี ค.ศ. 1918 Sewall Wright เป็นคนแรกที่ศึกษาวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ (causal model) และพัฒนาวิธีการวิเคราะห์ซึ่งเป็นต้นแบบของการวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis) สำหรับการประมาณค่าเป็นผลงานของนักเศรษฐมิติและนักจิตมิติที่ได้พัฒนาวิธีการประมาณค่าแบบต่างๆ เช่น การประมาณค่าด้วยวิธี

ไลค์ลิสต์สูงสุด (maximum likelihood) วิธีกำลังสองน้อยที่สุดไม่ถ่วงน้ำหนัก (unweighted least squares) เป็นต้น ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1967-1979 K.G.Joreskog และ D.Sorbom ได้พัฒนาวิธีการวิเคราะห์สำหรับโมเดลลิสเรลและพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ชื่อลิสเรล (LISREL) ขึ้น (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) สามารถนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้น

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (Linear Structural Relationship Model :LISREL MODEL) หรือโมเดลลิสเรล เป็นโมเดลที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรภายนอก (exogenous variable) และตัวแปรภายใน (endogenous variable) ตามทฤษฎีที่นักวิจัยศึกษามา โดยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในโมเดลลิสเรลนี้เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรแฝงในโมเดลซึ่งแสดงในรูปของโมเดลโครงสร้าง (structural model) ส่วนโมเดลการวัด (measurement model) เป็นโมเดลที่เกี่ยวข้องกันระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรที่สังเกตได้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) นอกจากนี้ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นระหว่างตัวแปรและข้อมูลในการวิจัยประกอบด้วยตัวแปรเป็นจำนวนมากโมเดลการวิจัยเป็นแบบโมเดลลิสเรลและแม้จะใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แต่วิธีการวิเคราะห์ก็ยังมีข้อจำกัด ต้องมีข้อตกลงเบื้องต้น (assumptions) ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542; สังคม ศุภรัตน์กุล, 2557, หน้า 179)

2. ลักษณะของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้น LISREL

โมเดลลิสเรลและการวิเคราะห์โมเดลลิสเรลเป็นความรู้ใหม่ทางสถิติการวิเคราะห์ขั้นสูง เมื่อเทียบกับสถิติการวิเคราะห์อื่นๆ ที่นักวิจัยรู้จัก เช่น การวิเคราะห์การถดถอย การวิเคราะห์องค์ประกอบและด้วยลักษณะของโมเดลและการวิเคราะห์โมเดลซึ่งเป็นการวิเคราะห์โมเดลขั้นสูงจึงทำให้มีสัญลักษณ์ต่างๆ จำนวนมาก และสัญลักษณ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งไม่พบในสถิติการวิเคราะห์ทั่วไป (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ซึ่งลักษณะของโมเดลนี้โดยทั่วไปประกอบด้วย โมเดลการวัด (measurement model) เป็นโมเดลที่แสดงความเกี่ยวข้องของระหว่างตัวแปรแฝง (latent or unobserved variable) กับตัวแปรสังเกต (measured หรือ observed variable) โดยตัวแปรสังเกตเป็นตัวแปรที่สามารถวัดหรือสังเกตได้ โดยใช้เครื่องมือที่นักวิจัยสร้างขึ้น สัญลักษณ์ของตัวแปรสังเกตคือสี่เหลี่ยม ส่วนสัญลักษณ์ของตัวแปรแฝง คือ วงกลมหรือวงรี และโมเดลโครงสร้าง (structural model) เป็นโมเดลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงโดยตัวแปรแฝง (latent or

unobserved variable) เป็นตัวแปรที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่มีโครงสร้างตามทฤษฎีที่แสดงผลออกมาในรูปของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ ซึ่งวัดได้จากตัวแปรสังเกต และประมาณค่าตัวแปรแฝงจากการนำกลุ่มตัวแปรสังเกตที่เป็นตัวบ่งชี้ของตัวแปรแฝงนั้นมาวิเคราะห์หองค์ประกอบ (factor analysis) สัญลักษณ์ของตัวแปรแฝง คือ วงกลมหรือวงรี ส่วนสังคม ศุภรัตน์กุล (2557, หน้า 168–170) ได้กล่าวถึง ลักษณะเด่นของโมเดลว่ามีอยู่ 5 ประการ ดังนี้

2.1 ลักษณะที่ใช้ทฤษฎีทางสถิติวิธีไลค์ลิฮูดสูงสุด (maximum likelihood statistical theory) หรือวิธี ML เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการประมาณค่าพารามิเตอร์โดยวิธี ML นั้นมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าจะต้องทราบลักษณะการแจกแจงของตัวแปร เช่น กำหนดว่าตัวแปรมีการแจกแจงแบบปกติพหุนาม (multivariate normal distribution) เป็นต้น แต่ไม่มีข้อตกลงเบื้องต้นว่าจะต้องทราบค่าพารามิเตอร์ วิธีการประมาณค่าทำได้โดยการสมมติค่าพารามิเตอร์ขึ้นมาชุดหนึ่ง แล้วหาค่าไลค์ลิฮูดหรือความเป็นไปได้ของการที่จะได้ค่าสังเกตของตัวแปรจากประชากรกลุ่มที่สมมติค่าพารามิเตอร์ไว้นั้น ค่าพารามิเตอร์ชุดที่ให้ไลค์ลิฮูดสูงสุด คือ ค่าพารามิเตอร์ที่เป็นผลการประมาณค่าที่ต้องการค่าพารามิเตอร์แบบนี้ต้องใช้ในการคำนวณทวนซ้ำ (iteration) หลายครั้งจนกว่าค่าพารามิเตอร์ที่ได้ในแต่ละครั้งจะมีค่าเข้าใกล้ (converge) ค่าพารามิเตอร์ที่เป็นจริง

2.2 ลักษณะของโมเดลในโปรแกรมลิสเรล โมเดลใหญ่ในโปรแกรมลิสเรลประกอบด้วยโมเดลที่สำคัญสองโมเดล คือ โมเดลการวัด (measurement model) และโมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model) โมเดลการวัดทำให้โปรแกรมลิสเรลสามารถแก้ปัญหาความคลาดเคลื่อนในการวัด (measurement error) ได้โดยใช้หลักการวิเคราะห์หองค์ประกอบเพื่อยืนยัน หรือการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบ (confirmatory factor analysis) ในการประมาณค่าตัวแปรแฝงตามโมเดลแสดงความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้กับตัวแปรแฝง แล้วใช้ตัวแปรแฝงไปวิเคราะห์หองค์ประกอบ ส่วนโมเดลสมการโครงสร้างในโปรแกรมลิสเรลนั้นครอบคลุมลักษณะความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นทุกรูปแบบ จึงสามารถวิเคราะห์หองค์ประกอบได้ไม่จำเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relations) โมเดลแบบอิทธิพลทางเดียว หรือแบบอิทธิพลย้อนกลับ (recursive or non-recursive model)

2.3 เป็นโปรแกรมที่นักวิจัยสามารถใช้ตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นระหว่างตัวแปรตามทฤษฎีว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเพียงใด การ

ตรวจสอบทำได้หลายวิธี โดยใช้ไคสแควร์ ดัชนีวัดความพอเหมาะพอดี หรือดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit index = GFI) และรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือ (root of mean square residuals = RMR) ในการตรวจสอบ เมื่อโมเดลและข้อมูลสอดคล้องกัน ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี ML จะมีความถูกต้องตามค่าพารามิเตอร์ เมื่อโมเดลและข้อมูลไม่สอดคล้องกันโปรแกรมจะมีแนวทางแนะนำให้นักวิจัยปรับเปลี่ยนเส้นทางอิทธิพลในโมเดลหรือตรวจสอบความคลาดเคลื่อนในการวัดของตัวแปร จนกว่าจะได้ผลการวิเคราะห์ที่ต้องการ

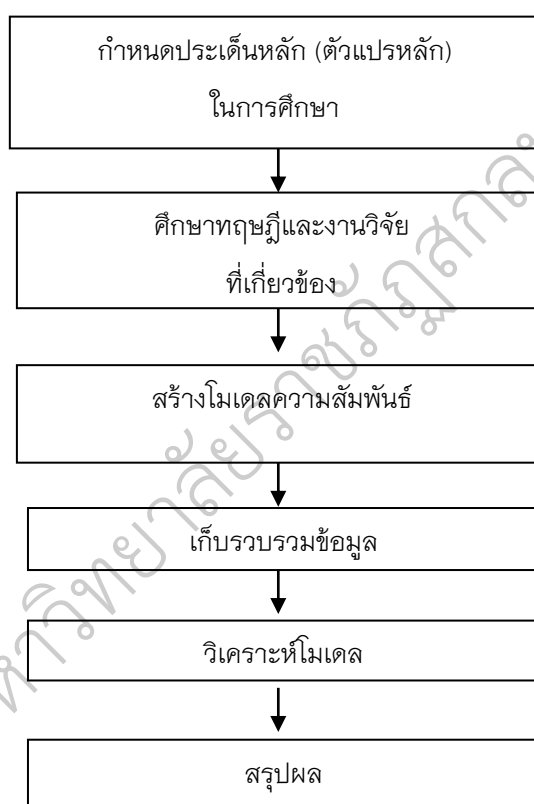
2.4 ลักษณะเด่นของโปรแกรมลิสเรล คือ ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ข้อมูล ตามปกติเมื่อนักวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis) โดยวิธีของ Wright, Blau และ Duncan, Blalock, Alwin และ Hauser นักวิจัยต้องตรวจสอบข้อมูลว่า สอดคล้องกับข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยและการวิเคราะห์อิทธิพลซึ่งมีอยู่มากหลายข้อ และข้อมูลส่วนใหญ่จะไม่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นโดยเฉพาะข้อที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนและข้อที่ว่าตัวแปรที่วัดได้หรือสังเกตได้ต้องไม่มีความคลาดเคลื่อน แต่เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลด้วยโปรแกรมลิสเรล ข้อจำกัดในเรื่องข้อตกลงเบื้องต้นจะมีน้อยกว่า จะทำให้ผลการวิเคราะห์มีความถูกต้องมากกว่าการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเดิม

2.5 การมีโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้นในการพัฒนาโปรแกรมนั้น Joreskog และผู้ร่วมงานได้พัฒนาโปรแกรมพรีลิส หรือ PRELIS (PREprocessor for LISREL) เพื่อใช้เป็นโปรแกรมสำหรับคัดเลือกหรือสกรีนข้อมูลและสรุปข้อมูลที่เป็นตัวแปรพหุนาม (multivariate data screening and data summarizing) นักวิจัยสามารถใช้โปรแกรมพรีลิสสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามได้ อ่านข้อมูลที่เป็นคะแนนเดิมหรืออ่านข้อมูลที่จัดกลุ่มไว้และถ่วงน้ำหนักได้ ประเมินค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยได้ และวิเคราะห์การถดถอยได้ รวมทั้งจัดเตรียมเมทริกซ์สหพันธ์ (correlation matrix) หรือเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วม (covariance matrix) และบันทึก (save) ไว้เพื่อใช้วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมลิสเรลต่อไป

3. ขั้นตอนการสร้างโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น

จะเห็นได้ว่าหากเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่นักวิจัยต้องการจะอธิบายความแปรปรวนของคะแนนตัวแปรตาม ด้วยตัวแปรปัจจัยต่างๆ และศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยต่างๆ ที่มีต่อตัวแปรตามหรือตัวแปรหลัก โมเดล

ลิสเรลเป็นโมเดลการวิเคราะห์ที่สามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครอบคลุม โดยการสร้างหรือการพัฒนาโมเดลลิสเรลนั้น เริ่มแรกนักวิจัยจะต้องเริ่มจากการกำหนดประเด็นหลักของการวิจัยหรือตัวแปรหลักในการวิจัยจากนั้นจึงเริ่มศึกษาทฤษฎี แนวคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยและกำหนดโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเมื่อโมเดลมีตัวแปรที่ชัดเจนแล้ว นักวิจัยจึงเริ่มสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อทำการทดสอบว่าโมเดลที่สร้างขึ้นตามทฤษฎีมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ และขั้นตอนสุดท้ายคือการสรุปผลการวิจัย ดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 ขั้นตอนการสร้างโมเดล

4. ขั้นตอนการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น

การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น หรือโมเดลลิสเรล มีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญในเรื่องของลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทั้งหมดในโมเดลต้องเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (linearity) และเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relationship) และลักษณะการแจกแจงของตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปร

แฝงภายในต้องเป็นการแจกแจงแบบปกติพหุนาม (multivariate normal distribution) ก่อนที่นักวิจัยจะวิเคราะห์โมเดลควรตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเหล่านี้ก่อนเสมอ ซึ่งขั้นตอนการวิเคราะห์โมเดลมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ (Bollen, 1989; Joreskog; & Sorbom, 1993; นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล (specification of the model) การกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล เป็นขั้นตอนที่นักวิจัยกำหนดค่าเมทริกซ์ทั้ง 8 เมทริกซ์ให้สอดคล้องกับโมเดลการวิจัย เพื่อจะได้เขียนคำสั่งให้โปรแกรมวิเคราะห์ประมาณค่าพารามิเตอร์ ซึ่งขั้นตอนนี้ นักวิจัยต้องกำหนดว่าจะประมาณค่าพารามิเตอร์ทั้งหมดกี่ตัว โดยแยกเป็นเมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วม 4 เมทริกซ์และเมทริกซ์สัมประสิทธิ์ 4 เมทริกซ์ โดยการกำหนดค่าพารามิเตอร์ทำได้ 3 แบบ ตามลักษณะของพารามิเตอร์ในโมเดล ดังนี้ แบบที่ 1 พารามิเตอร์กำหนด (Fixed Parameters: FI) แบบที่ 2 พารามิเตอร์บังคับ (Constrained Parameters :ST) แบบที่ 3 พารามิเตอร์อิสระ (Free Parameters: FR)

ขั้นตอนที่ 2 การระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดล (identification of the model) การระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดลเป็นการศึกษาลักษณะการกำหนดค่าพารามิเตอร์ที่ยังไม่ทราบค่าในโมเดลการวิจัยว่าเป็นไปตามเงื่อนไขการวิเคราะห์หรือไม่ โดยทำการเปรียบเทียบค่า $k(k+1)/2$ (กรณีนับจำนวนค่าความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วม) กับจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่า (k แทนจำนวนตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลทั้งตัวแปรสังเกต X และ Y) โดยมีเงื่อนไขการพิจารณา ดังนี้

ถ้า $k(k+1)/2$ น้อยกว่า จำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่า เป็นภาวะ under identification โปรแกรมจะรายงานว่า df เป็น ลบ ไม่มีการประมาณค่าพารามิเตอร์

ถ้า $k(k+1)/2$ เท่ากับ จำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่า เป็นภาวะ just identification โปรแกรมจะรายงานว่า df เป็น 0 (fit perfect) ไม่มีการรายงานค่า SE และ t-value

ถ้า $k(k+1)/2$ มากกว่าจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่า เป็นภาวะ over identification โปรแกรมจะรายงานว่า df เป็นบวก และจะทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ต่างๆ ในโมเดลและรายงานค่า SE และ t-value

ขั้นตอนที่ 3 การประมาณค่าพารามิเตอร์ของโมเดล (parameter

estimation of the model) การประมาณค่าพารามิเตอร์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาค่าพารามิเตอร์ที่จะทำให้เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมที่คำนวณได้จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์และเมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมที่สร้างขึ้นจากพารามิเตอร์ที่ประมาณค่าได้จากโมเดลที่เป็นสมมติฐานการวิจัยมีค่าใกล้เคียงกันมากที่สุด หมายความว่า โมเดลอิสระที่เป็นสมมติฐานการวิจัยมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเทคนิคที่ใช้ในการประมาณค่าพารามิเตอร์มีหลากหลาย อาทิ วิธีกำลังสองน้อยที่สุดสองขั้นตอน (Two-Stage Least Squares : TSLS) วิธีกำลังสองน้อยที่สุด ไม่ถ่วงน้ำหนัก (Unweighted Least Squares : ULS) วิธีกำลังสองน้อยที่สุดถ่วงน้ำหนักทั่วไป (Generalized Least Squares : GLS) วิธีไลค์ลิตูดสูงสุด (Maximum Likelihood : ML) เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล (goodness-of-fit measures) การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล เป็นการศึกษาภาพรวมของโมเดลว่าสอดคล้องกับข้อมูลจริงเชิงประจักษ์หรือไม่ ซึ่งค่าสถิติที่นิยมใช้ในการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล มีดังนี้ (Joreskog & Sorbom, 1993; Diamantopoulos & Siguaw, 2000; Kline, 2005)

1. ค่าสถิติไค-สแควร์ (chi-Squares statistics : χ^2) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ ถ้าค่าไค-สแควร์มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าโมเดลที่สร้างขึ้นไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ยังพิจารณาจากสัดส่วนของค่าไค-สแควร์และค่าองศาความอิสระ (degree of freedom : df) ประกอบด้วย โดยสัดส่วนดังกล่าวควรมีค่าต่ำกว่า 2.00

2. ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (goodness of-fit-index : GFI) เป็นอัตราส่วนของผลต่างระหว่างฟังก์ชันความสอดคล้องจากโมเดลก่อนและหลังปรับโมเดลกับฟังก์ชันความสอดคล้องก่อนปรับโมเดล ค่า GFI มีค่ามากกว่า .09 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแล้ว (adapted goodness-of-fit index : AGFI) ซึ่งนำ GFI มาปรับแก้และคำนึงถึงขนาดของตัวแปรและกลุ่มตัวอย่าง ถ้าค่า AGFI มากกว่า .09 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของเศษมาตรฐาน SRMR (standardized

root mean squared residual) เป็นค่าเฉลี่ยของเศษที่เหลือโดยเฉลี่ยจากการเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างกับค่าประมาณจากค่าพารามิเตอร์ ถ้าโมเดลมีความกลมกลืนสูง SRMR ควรมีค่าเล็กมาก โดยทั่วไปค่า SRMR ไม่ควรใหญ่กว่า .05

5. ค่ารากกำลังสองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนในการประมาณ RMSEA (root mean square error of approximation) เป็นค่าที่บ่งบอกถึงความไม่สอดคล้องของโมเดลที่สร้างขึ้นกับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร โดยค่า RMSEA ที่มีค่าต่ำกว่า .01 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องในระดับดี (good fit) ถ้ามีค่าต่ำกว่า .05 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องในระดับดีมาก (very good fit) ถ้ามีค่าต่ำกว่า .01 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องในระดับดีเยี่ยม (outstanding fit) และถ้าค่า RMSEA มีค่าเท่ากับ 0 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องอย่างแท้จริง (exact fit) (Hair et. Al, 1995)

โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โมเดลลิสเรล เป็นโมเดลที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรแฝงที่นักวิจัยศึกษาจากทฤษฎี วัตถุประสงค์หลักของการวิเคราะห์โมเดลลิสเรล คือ เพื่อทดสอบว่าโมเดลที่นักวิจัยสร้างขึ้นตามทฤษฎีมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ และปัจจัยเชิงสาเหตุมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด ซึ่งในด้านของการนำโมเดลไปใช้ประโยชน์ในงานวิจัย แยกได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การวิเคราะห์เชิงสหสัมพันธ์ เป็นการวิจัยที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยต่อตัวแปรตาม ผลจากการวิจัยประเภทนี้ จะได้สารสนเทศค่าอิทธิพลของตัวแปรปัจจัยที่ศึกษาว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามสูงสุด เพื่อให้ผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยได้นำตัวแปรปัจจัยเหล่านั้นไปส่งเสริมยังกลุ่มเป้าหมายต่อไป และกรณีของการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยสามารถนำผลการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อตัวแปรตามไปศึกษาว่าปัจจัยใดมีค่าอิทธิพลต่อตัวแปรตามสูงสุด เพื่อนำตัวแปรปัจจัยนั้นไปเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างโปรแกรมการพัฒนาตัวแปรตาม

จากข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะประสิทธิผลของโรงเรียนซึ่งเป็นความสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของโรงเรียนและข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำทางวิชาการ การจัดกระบวนการเรียนรู้และบรรยากาศของโรงเรียน ดังรายละเอียดที่นำเสนอในตอนต้นแล้วนั้น การกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลเพื่อนำไปสู่การสร้างตัวแบบเชิงสมมติฐานของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อ

ประสิทธิผลของโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยได้อาศัยหลักการเหตุผลสัมพันธ์ ลำดับการเกิดก่อนหลัง ของปัจจัยลักษณะการส่งผลโดยตรงและหรือโดยอ้อมที่มีแนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอ้างอิง ดังนี้

การสร้างตัวแบบเชิงสมมติฐานของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อ ประสิทธิผลของโรงเรียนในภาพรวมนั้น ผู้วิจัยกำหนดปัจจัยด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นตัวแปรแฝงภายนอกที่สัมพันธ์กันโดยจะส่งผลทั้ง ทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนและส่งผ่านทางอ้อมกับปัจจัยด้านกระบวนการจัดการ เรียนรู้ซึ่งเป็นตัวแปรแฝงภายในและกำหนดให้บรรยากาศของโรงเรียนส่งผลทางตรงต่อ ประสิทธิผลของโรงเรียนและอ้อมผ่านการจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยอ้างอิงจากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมองโรงเรียนหรือองค์การเป็นสังคมแบบเปิด (open social-systems) ตามทัศนะของ Hoy & Miskel (2001) ; Carison (1964, อ้างถึงใน Hughes, 1999) ; Etzioni (1961) ; Parson (1960) ; Getzel & Cuba (1957) และตัวบูรณาการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ของ Hoy & Miskel (2001) โดยระบบนี้ หมายถึง ชุดของปัจจัยที่สัมพันธ์กันอย่างเป็น เอกภาพเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายองค์การร่วมกัน (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2548) ประกอบด้วยปัจจัย นำเข้า ได้แก่ สภาพแวดล้อม มนุษย์และทรัพยากรที่สำคัญ ภารกิจและเป้าหมาย วัสดุ วิธีการและเครื่องมือด้านกระบวนการเปลี่ยนแปลง เช่น การเรียนการสอน วัฒนธรรมและ บรรยากาศ เป็นต้น ในด้านผลผลิตซึ่งเป็นเป้าหมายขององค์การ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน ความพึงพอใจในงานของบุคลากรและคุณภาพโดยรวม ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการ การศึกษาควรดำเนินการอย่างมีระบบ โดยอาศัยทฤษฎีเชิงระบบ (system theory) จะนำไปสู่ประสิทธิผลขององค์การในที่สุด (Lunenburg & Ornstine , 2000) สอดคล้องกับ ทัศนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมขององค์การของ Denson (1990) ที่มองบรรยากาศของ องค์การเป็นสภาพแวดล้อมภายในองค์การที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลขององค์การและทัศนะของ Pollack, Chrispeels & Watson (1987) ที่สรุปว่า ความมีประสิทธิภาพในผลลัพธ์ของนักเรียนขึ้นอยู่กับสามองค์ประกอบใหญ่ๆ คือ บรรยากาศและวัฒนธรรมของโรงเรียน การปฏิบัติการเรียนการสอน และโครงสร้าง กระบวนการองค์การ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อ องค์ประกอบทั้งสามด้วยและในทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการทางการบริหาร (administrative process) นั้น ทฤษฎีกลุ่มที่เน้นความมีประสิทธิภาพ (concern for efficiency) เชื่อว่าองค์การ ที่มีประสิทธิผลจะต้องมีการกำหนดหลักการและหน้าที่ทางการบริหารไว้ให้ชัดเจน เพราะ

จะทำให้การปฏิบัติงานมีความครอบคลุมหน้าที่ที่สำคัญทั้งหมดได้และในการกำหนดหน้าที่ทางการบริหารนั้น Gulick & Urwick ได้กำหนดหน้าที่ทางการบริหารที่รู้จักกันดีในชื่อย่อว่า POSDCORB ประกอบด้วย การสร้างแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากร การสั่งการ การประสานงาน การรายงานและงบประมาณ หรือที่ Fayol กำหนดในชื่อย่อว่า PODCC ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม เป็นต้น (Sergiovanni et al, 1999) และจากผลการวิจัยของ วรเดช จันทศร (2534 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2543) ที่ได้เสนอตัวแบบการพัฒนาองค์การ (Organizational development model) โดยเชื่อว่าการใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสมจะทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ Brown (1990) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการสนับสนุนบรรยากาศขององค์การ ภาวะผู้นำของผู้นิเทศและภาวะผู้นำของเพื่อนร่วมงานที่มีต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ได้ข้อสรุปว่า ภาวะผู้นำของผู้นิเทศเป็นตัวสนับสนุนบรรยากาศขององค์การเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยหลายเรื่องที่พบว่า แบบของผู้นำมีความสัมพันธ์กับบรรยากาศขององค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (กรวิภา พรหมจวง, 2541 ; James & Jone, 1974 อ้างถึงใน สมคิด สร้อยน้ำ, 2547)

5. กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยจำแนกองค์ประกอบเป็นปัจจัยต้นเหตุและปัจจัยผล ดังนี้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการที่นำมาศึกษา ได้แก่ Hanson (1996) ; Scribner (1999) ; Lunenburg & Ornstein (2000) ; Sergiovanni (1991) ; Hoy & Miskel (2005) ; Hanson (1996) ; ภารดี อนันต์นาวิ (2546) ; อารุง จันทวานิช (2546) ; วิโรจน์ สารรัตน์ (2548) ; วาโร เฟิงส์วัตต์ (2549) ; นงลักษณ์ เรือนทอง (2550) ; สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551) ; วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นตัวแปรแฝง ประกอบด้วย 1) บรรยากาศของโรงเรียน

2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 4) ภาวะผู้นำทางวิชาการ
ซึ่งปัจจัยหลักทั้ง 4 ด้านประเมินจากปัจจัยที่ศึกษาได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านบรรยากาศของโรงเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์
สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ บรรยากาศของโรงเรียนของ
Litwin and Stringer (1968); Ashforth (1985); Hodgetts (1990); Forehand (1993); Halpin
and Croft (1996); Lunenburg and Ornstein (2004); Hoy & Miskel (2005); ภารดี
อนันต์นารี (2545); วิโรจน์ สารรัตน์ (2548); ซึ่งเป็นปัจจัยองค์ประกอบด้านบรรยากาศ
ของโรงเรียน ผู้วิจัยกำหนดเป็นปัจจัยภายใน สามารถวัดได้จากปัจจัยที่ศึกษาได้ 6 ปัจจัย
ได้แก่ 1) บรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน 2) การให้ความเป็นกันเองและไว้วางใจซึ่งกัน
และกัน 3) การส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วมกัน 4) การกระตุ้น จูงใจและเสริมแรงครู
5) ความคาดหวังต่อโรงเรียนและนักเรียนและ 6) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู

2. องค์ประกอบด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์
สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้
ของ Carter (1990); DuBrin (1998) ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543);
นงลักษณ์ วิรัชชัยและ สุวิมล ว่องวานิช (2544); สุมณ อมรวิวัฒน์ (2544); ทิศนา แหมมณี
(2545); สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548); ชาญชัย อาจิมสมอาจารย์ (2550) ;
กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550); กระทรวงศึกษาธิการ (2559) เป็นปัจจัยขององค์
ทางการบริหารด้านการกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นปัจจัยภายใน
สามารถวัดได้จากปัจจัยที่ศึกษา 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญ 2) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด 3) การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการ
เรียนรู้ 4) การจัดการเรียนรู้คู่คุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) การใช้
สื่อแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาไทย 6) การใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนและ 7) การวัด
และประเมินผลการเรียนรู้

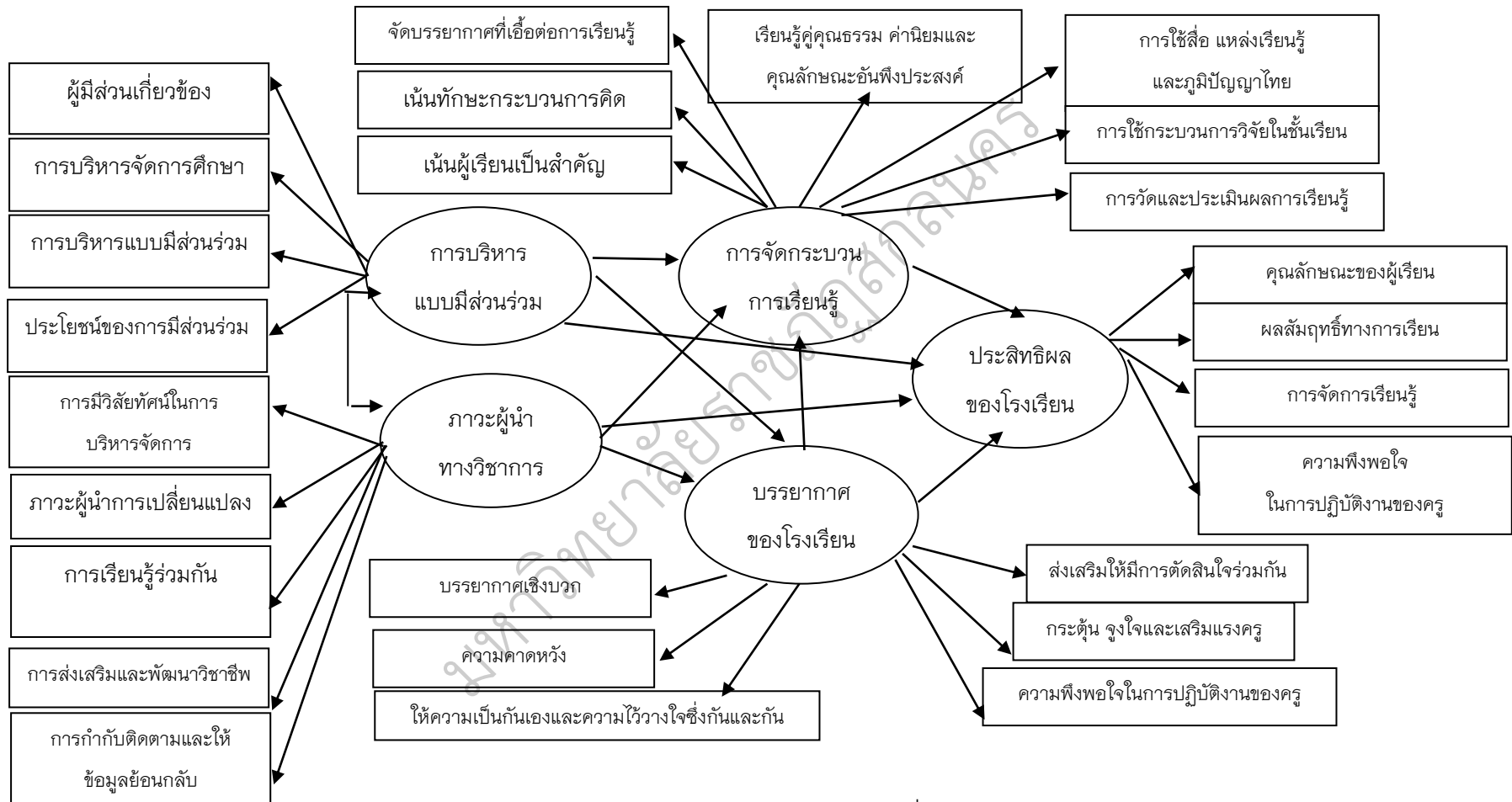
3. องค์ประกอบด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์
สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม
ของ Whang.In-Loun (1981); Putti (1987); กรมสามัญศึกษา (2542); ประกอบ คุณารักษ์
(2544); ปรัชญา เวสารัตน์ (2545); วิโรจน์ สารรัตน์ (2548); ชีระ รุญเจริญ (2550);
ธร สุนทรายุทธ์ (2551); จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554) ซึ่งเป็นปัจจัยองค์ประกอบด้านการ
บริหารแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยได้กำหนดเป็นปัจจัยภายนอก สามารถวัดได้จากปัจจัยที่ศึกษา

4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) การบริหารจัดการศึกษา 3) การบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 4) ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

4. องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำทางวิชาการผู้วิจัยได้วิเคราะห์

สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Gardner (1990); Luthans Freeman (1995); Coyle (1997); Schultz (1998); Riley (2000); Lunenburg and Ornsten (2000); Robert and Christopher (2001); Roeln (2004); Jaes Spillane (2006); รัตติกรณ์ จงวิศาล (2544); นิตย สัมมาพันธ์ (2546); เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2550); วิเชียร วิทยอุดม (2550); สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2550); สัมมา รณนิตย (2553) ซึ่งเป็น องค์ประกอบของปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นปัจจัยภายในสามารถ วัดได้จากปัจจัยที่ศึกษา 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ 2) ภาวะ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) การนิยามและการสื่อสารเป้าหมายร่วมกัน 4) การส่งเสริมและ การพัฒนาวิชาชีพและ 5) การกำกับ ติดตามและให้ข้อมูลย้อนกลับ

จากแนวคิดทฤษฎีและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ กำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างปัจจัยที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ กำหนดองค์ประกอบด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมและองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำทาง วิชาการเป็นปัจจัยแฝงภายนอกที่มีความสัมพันธ์กันโดยองค์ประกอบด้านการบริหารแบบ มีส่วนร่วมมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนและมีอิทธิพลทางอ้อม ผ่านตัวแปร ภายนอก ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ และด้านการจัดบรรยากาศของโรงเรียนมีอิทธิพล ทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนและมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรด้านการจัด กระบวนการเรียนรู้ กำหนดให้การจัดกระบวนการเรียนรู้และบรรยากาศของโรงเรียนเป็น ปัจจัยแฝงภายในโดยมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังโมเดลเชิงสมมุติฐาน ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนที่แสดงรายละเอียดได้ ดังภาพประกอบ 11 ดังนี้

ภาพประกอบ 11 โมเดลเชิงสมมติฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน